Rostocker Dokumentenserver
Dieses Werk wurde Ihnen durch die Universitätsbibliothek Rostock zum Download bereitgestellt.
Für Fragen und Hinweise wenden Sie sich bitte an: digibib.ub@uni-rostock.de

Anton Haen de

Antonii De Haen Consilarii Avlici, Ac Medicinae Practicae, In Alma Vniversitate Vindobonensi, Professoris Primarii, Ratio Medendi In Nosocomio Practico

Pars Tertia

Editio Altera, Vindobonae: Typis Ioannis Thomæ Trattner, MDCCLX

http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905

Band (Druck) Freier Zugang

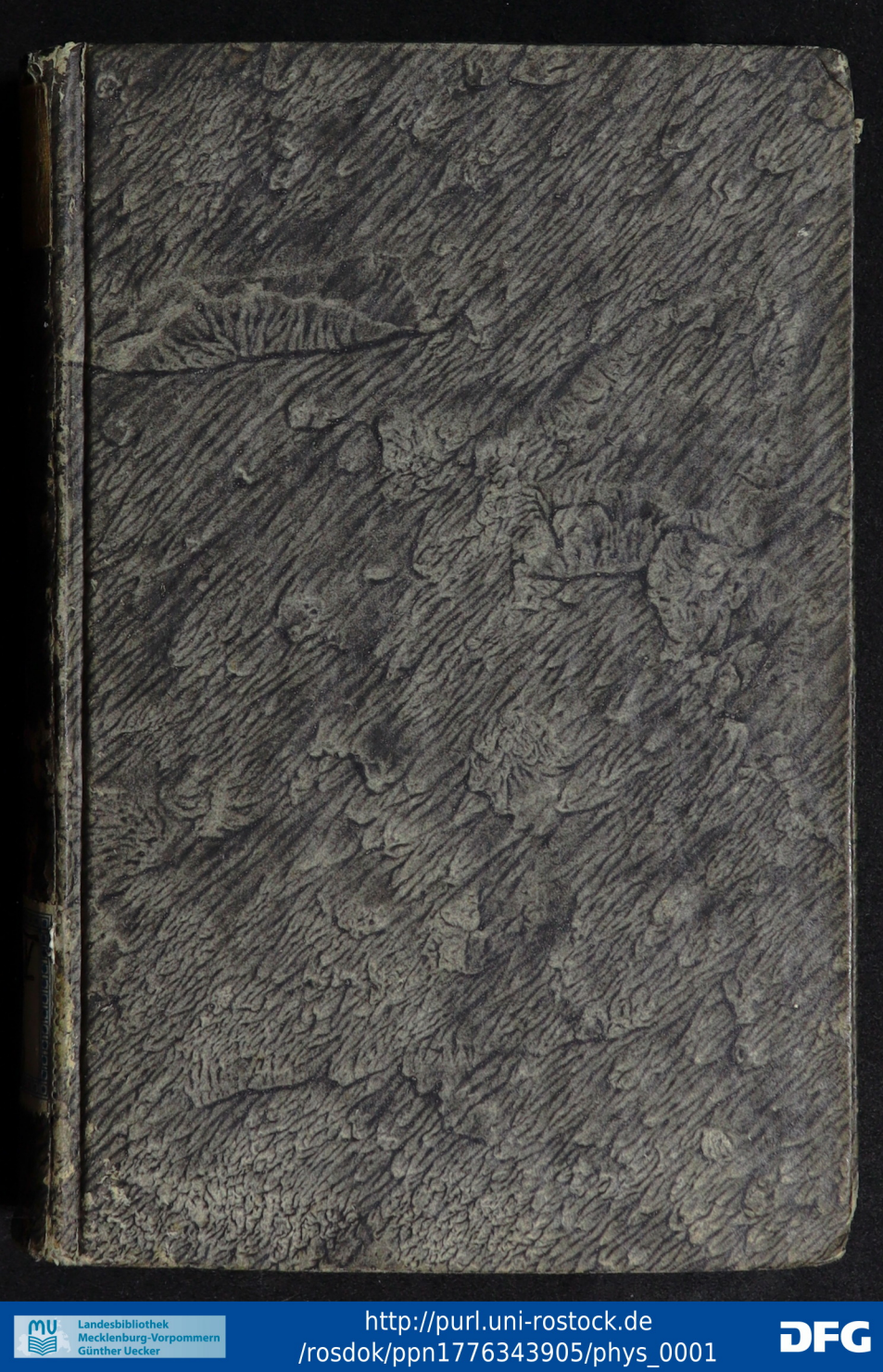
Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0001
DFG

H. St. V
115
(1-3)

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0002
DFG

MECKLENB.
LANDES-
BIBLIOTHEK
SCHWERIN

Landesbibliothek
Mecklenburg-Vorpommern
Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn1776343905/phys_0003
DFG

De Haens Heilmethode war mehr em-
pyrisch als methodisch. Es schien ihm an
scharfer Beurtheilungskraft zu fehlen.
Antiphlogistica Aderlassen u. China
waren seine Fiebermittel. Von sich zu
sehr eingenommen, benutzte er die weisen
Erinnerungen neuerer Schriftsteller
nicht. Hippocrates und Boerhaave waren
seine Orakel, deren Sinn er nicht einmal
recht verstand. Er war ein blutdürstiger
Botal, der überall, selbst in der Pest
Entzündung fand. Deswegen ist er kein
Muster einer guten Behandlungsart.

W Sachse.

ANTONII DE HAEN,

CONSILIARII AVL. ET MED. PRACT. IN HAC ALMA ET ANTIQVISSIMA VNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII

PARS TERTIA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO;
QVOD IN GRATIAM ET EMOLVMENTVM
MEDICINAE STVDIOSORVM
CONDIDIT

MARIA THERESIA,

AVGVSTISSIMA ROMANORVM
IMPERATRIX,
HVNG. BOHEM. &c. REGINA &c. &c.

EDITIO ALTERA.

VINDOBONAE,

Typis Ioannis Thomæ Trattner, Sac. Cæſ. Regiæque Maieſt.
Aulæ Typographi & Bbiliopolæ MDCCLX.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0005
DFG

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0006
DFG

SACRAE CAESAREAE, REGIAE, APOSTOLICAE
MAIESTATI,
AVGVSTISSIMAE ROMANORUM
IMPERATRICI,
HVNGARIAE, BOHEMIAE, DALMATIAE,
CROATIAE, SCLAVONIAE, &c. &c.
REGINAE,
ARCHIDVCI AVSTRIAE, &c. &c.

MARIAE THERESIAE,

DOMINAE
SVAE CLEMENTISSIMAE,

ANTONIUS DE HAEN.

lacuit hisce diebus AUGUSTISSIMO IMPERATORI, *coram* MAIESTATE TUA, *me comparare viro egregio, ditissimi sui*

Naturalium rerum Thesauri Collatori, ac Præfecto, Bailliou, rerum naturalium scientissimo, Philosopho magno, sed modesto; acuto, sed religioso: idque ea potissimum de causa, quod, uti illi undique terrarum, quidquid in Rebus naturalibus aut unicum sit, aut rarum, aut perfectum, dignumque ideo, quod in incomparabili AUGUSTISSIMI *thesauro occupet locum, studiosissime conquirere, novit; ita ego in* TUO NOSOCOMIO *ejusmodi morbos mihi conquiri curem, qui, vel quod rariores sint, vel*

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0008
DFG

vel graviores, vel ſcitu utiliores, vel deinque hiſce Regionibus funeſtiores, publica demonſtratione Medicæ Juventuti quam maxime proſint. Comparatio ſane, ut a parte AUGUSTISSIMI *gratioſiſſima eſt, ita mihi honorificentiſſima! tum quod geſta mea ipſi* AUGUSTISSIMO *probari videam, tum quod* MAIESTAS TUA *nutu blandiſſimo, memoria nunquam delendo mea, hanc ipſam adprobare comparationem dignata ſit.*

Pro tanto ergo in me collato beneficio, occaſionem grati animi te-

ſtandi mei potiorem haud mihi arbitror in præſenti dari, quam eam, qua TIBI, AUGUSTISSMA IMPERATRIX, *Noſocomii, ſeu Theſauri* TUI, *& utiliora, & rariora, laboris nempe mei hornotinos fructus, ad pedes humillime deponam. Siquidem morbis examinandis, iisdemque ſive curandis, ſive mitigandis, qui* TUOS, *alias tam beatos Populos, præcipue affligant, dulcique lumine privent, hoc elapſo Academico anno, qua potui ſedulitate, qua accuratione debui, me totum dedi. Porro nihil hiſce immi-*

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0010
DFG

miscui Theoriæ fallacis: experimenta capta sunt; experimenta loquuntur; experimenta sola, quæ sint dicta, confirmant. Quæque acta, DEO ADJUVANTE, *fuerint, clamant aperte; non nota paucis duntaxat, sed universo studio Medico, inclytæ Facultati, Regiæ Urbi. Hæc* PATRI, & MATRI PATRIÆ, *probari gnarus, quod vitæ reliquum est, iisdem continuandis, emendandis, amplificandis, sacrum facio.*

7. Nov. 1758.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0011
DFG

ELENCHVS CAPITUM.

CAPVT I.

De Morbis Malignis.

CAPVT II.

De Colica Pictonum.

CAPVT III.

De sanguine humano, ejusdemque Calore.

CAPVT IV.

Experimenta in Calculosis; & de Calculo urinæ varia.

CAPVT V.

De Virtute singulari quorundam Medicamentorum.

CAPVT VI.

De Machina Electrea.

CA-

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0012
DFG

CAPUT I.

De Morbis malignis.

PArte Secunda Rat. Med. Cap. 6. pag. 108. & hanc Quæstionem proposui: „ Nunquid ergo in ipsa „ eruptione aut malignarum Variola- „ rum, aut aliorum Exanthematum; „ imo nunquid in stadio ipso contagio- „ so, si & Epidemia, & Symptomata, „ Malignitatem vaticinarentur, testa- „ renturve, Cortex peruvianus non „ conveniret? imo dandus non esset?

„ Et pag. 114. „ Attamen tantillum „ ab ejusmodi responsione danda abstinuerim, donec sequens Academicus annus absolutiora, cum Bono DEO, proferendi dederit facultatem. „ Suppeditavit porro hic annus quamplurimas, insignesque easdem, & quavis ex parte notabiles occasiones; quas communicare, ac super iisdem practice ratiocinari, operæ pretium erit. At vero quia adeo confusa res est illud nomen Malignitatis, ut non sit idem ejus apud cunctos intellectus, expediet, quid hac appellatione intelligi velim, paucis præfari.

Definiuntur magno *Hippocrati* εὐηθέες morbi ii esse, quos nulla symptomata concomitarentur, quæ a consueta horum morborum norma, neque natura, geniove suo, neque ferocitate

te

te aliena essent; κακοηθέες vero, quos comitarentur talia. Id in *Prorrh.* in *Coac.* in *Libr.* 2. *de Morb. Mul.* manifesto liquet. Hanc descriptionem secutus est *Galenus*, *comm.* 1. *Prorrh.* & *Libro* 1. *de Crisi. Cap.* 12.; hanc *Foesius*, *Goræus*, aliique. Quare merito optimus *Sydenham* toties acerrime in illos invectus est, qui τὸ κακοήθες ad quosvis graviores morbos, presertimque cutaneos, solerent extendere: plures mortalium malo hoc intellectu, quam pulvere pyrio, interimi ratus. Cl. *Boerhaave Inst.* §. 919. eodem modo malignitatem intellexit, definivit; morbos autem cutaneos adeo non ad malignos retulit, ut §. 939. eosdem etiam inter bonas Criticas evacuationes annumeraverit.

Quapropter statuere cogimur, eos solummodo morbos adpellatione ma-

lignitatis recte insigniri, quos symptomata insueta, aut longe solito graviora, numerosioraque, comitentur; nullatenus vero illos, qui, acutine fuerint, an peracuti, interni, aut cutanei, consueto more sua spatia decurrant. Ut proinde *Variolæ*, *Morbilli*, *Scarlatinæ*, *Miliaria*, *Petechiæ*, nomine malignitatis careant, quando vel Acutorum crisin faciunt, vel Morbi existentes primarii consuetum Naturæ benignioris ordinem sequuntur.

Utriusque hujus generis, benigni scilicet, & maligni, Exempla, Nosocomium suppeditavit. Quintuplicem hanc recensitorum mox morborum speciem, adeo mitem experti sumus, ut alia vix arte indigerent, quam ut, bona duntaxat directione, sua morbo servaretur benignitas, suus maneret typus. E contrario autem eosdem hos morbos

morbos aliquando adeo malignos offendimus, ut non citra ſummos labores emergerent ægri. Quin & eorum haud multum malignos, extra Noſocomium obtinentes, ineptiore methodo in vere malignos converſos, vehementer doluimus; deſperatos vero alios apto artificio in ſanitatem mutatos gaviſi ſumus. His prælibatis, varias eosdem curandi methodos recenſere, examinareque, ut quænam cæteris præſtantior eſſe appareat, opportebit.

Potiſſima Europæorum Medicorum pars, interque eos *Germani*, *Galli*, *Angli*, principes Viri, curam omnium pene Acutorum emeticis inchoant, tuſa forte prius Vena. Qui modus agendi cum Medicinæ antiquitatem minime redoleat, fauſtoque ſæpe eventu careat, accuratius hic examinanda venit.

I. *Hippocrates* vomitoria nunquam dedit, nisi vel Febris absens esset, Aph. 4-17. vel nisi in febribus non inflammatoriis prava in Ventriculo materies ita abundaret, ut plane ὀργᾶν censeretur, ac proinde ægrum perpetuis in agitationibus, versantem, quovis tum alimento, tum medicamento, frustraretur; *Aph.* 1-22. 2-29. Cæterum in Synochis putridis, quibus ἐκ ὀργᾶ, quibus non turgeret materies, aut in acutis inflammatoriis, nunquam. *Aph.* 1-24. *Libr. de purg.* sive *Heurnii fragmento*, N°. 19. 20. &c.

II. *Hippocratis* mentem, suamque propriam, *Galenus* fidelissime exposuit in aureo suo opusculo, quod sub titulo, *Quos, quibus medicamentis, & quando, purgare oporteat?* extat apud *Charterium Tom. X. pag.* 470 Singula opusculi verba pondus habent, legesque medi-

medicandi inconcussas formant; tum quoad Emetica, tum quoad danda in principio Acutorum Purgantia. Porro illud *turgere* non ideo in morbis obtinere censebatur, quod levior nausea, vomitusve, adesset, aut quod os amaresceret, aut quod corruptus in eo dominaretur sapor; nam citra quidquam horum Acuti rarius inchoant. Atqui dixerat *Hippocrates* raro exemplo materiem ita turgere, ut emetico indigeret, τὰ δὲ πλειστὰ ἐκ ὀργῆς. Rem ergo, quo eam modo superius dixi, intellexit. Egregieque ad rem *Galenus*: Ὀργᾶν δὲ ὀιχυμοὶ λέγονται, inquit, ὅταν ἐν κινήσει σφοδροτέρα γενόμενοι, καὶ μεταῤῥέοντες ἀπὸ μορίων εἰς μόρια, κατὰ τὴν ἀρχὴν τὸ νοσηματὸς, ὄχλωσι τὸν ἄνθρωπον, ἀλγοῦντες, καὶ ἀσσῶντες, καὶ γαργαρίζοντες, καὶ ἡσυχᾶζειν ἐκ ἐπιτρέποντες. *Areteus Cappadox*, *Cælius Aurelianus*, &c. ne latum quidem unguem ab *Hippocrate*, aut *Galeno*, desciscunt.

III. *Ludovicus Mercatus ante* 200. annos apud *Hiſpanos*; *Platerus*, *Lommius*, & *Foreſtus*, elapſis quoque binis abhinc ſæculis, hi apud *Belgas*, ille apud *Helvetos*; itidem eodem ferme tempore apud *Auſtriacos*, *Marquardus*; *Sennertus* ante 150. annos in *Germania*; elapſo fere integro abhinc ſæculo, apud *Gallos Hollerius*, *Duretus*, *Riverius*; apud *Auſtriacos*, *Paulus de Sorbait* Belga: aut non meminerunt Emeticorum in Acutis, Malignisque, aut materie turgente duntaxat præſcripſerunt; idque tum circumſpecte, tum blandiſſime. Ita ut eousque *Hipp.* & *Gal.* doctrina ſarta tecta maneret. Quosdam vero ab eadem ſenſim deſciviſſe concludimus ex *Diemerbroeckio*, 100. fere abhinc annis acerbe conquerente, quod a *Droetio*, *Quercetano*, *Matthiolo*, *Angelo Sala*, *Williſio*, in malignis morbis emetica & quidem antimoniata, darentur-

tur, quorum siniſtros effectus ipſe plangebat.

IV. Si Autores ſæculi proxime elapſi evolvimus, interque eosdem acerrimus Emeticorum defenſores & patronos reperimus, Hippocraticæ tamen doctrinæ veritatem innumeris exemplis confirmatam cernimus. *Hollerium, Duretum, Riverium, Sorbait*, jam recenſui. *Bevilaquam* deinde reperio *Hipp.* doctrinæ, quoad Emetica, defenſorem in *Styria*; clariſſimum *Andræam Loew* in *Hungaria.* Ultimus hic, ante 70. abhinc, & ultra, annos, in Ephemeridibus a Filio cum Perilluſtri *Schrockio, N. C. Præſidi*, communitatis, agens de morbo pedechiali Hungarico anni 1683. „ Purgantia, inquit, quæ „ ad unum fere omnes admittunt ſcri- „ ptores, (multi ſaltem eo tempore) „ Vomitoria etiam, in principio „nul-

„ lum hic invenere locum : imo „ omnes, quibus purgantia exhibita „ sunt, brevi post expirarunt : eorum „ vero Exanthemata semper adpare- „ bant latiora. Ex iis, qui Vomito- „ ria assumserunt, pauciſſimi, nem- „ pe ii solumodo, quorum robur „ naturæ adhuc erat inconcussum, „ evasere : in quibus & citius mor- „ bus sua decurrit tempora.„ Idem fere testatur in Febr. ann. 1699. 1704. 1705. Filius ejus *Carolus*, qui Ephemerides paternas continuavit, idem quod Pater, bis ter repetiit in febri maligna anni 1730.

Cl. Hoyer, de Epidemica Constitutione *Mulhusini* territorii, ad III. Præsidem *Schrockium*, Sudoribus se testatur post M. S. artificiose provocatis, Febrim in prima quasi herba, citius ac felicius, quam Emeticis aut Purganti-

gantibus, sine singulari successu quibusdam datis, suffocasse.

Doctiss. *Gensselius* agens de Const. Epid. *inf. Hungar.* 1713. „ Sempronii, inquit, quoque morbi contagiosi cœperunt grassari *cum Vomitu & ardore in abdomine*, Tertia, & „ Quinta letales; Petechiæ item atræ, „ cum Dysenteria, Pustulis in scapulis ac Bubonibus sub axillis, & in inguine, Septima & Nona funestæ: „ nec Vomitoria, nec Purgantia, nec „ V. S. in principio conducebant.

Eruditissimus *Cocchius*, cum egregio *Lancisio* communicans historiam Epid. Const. Castrensis, quæ *Ferentini*, &c. anno 1709. obtinebat „ Græcus Magister, inquit, initio Acutorum, & non nisi materie turgente, Dejectoriis utebatur. Hoc nam-

„ que

„ que refermentantium genus inter-
„ dum crudam, & lateris (credo la-
„ tere, aut latebris) assuetam mate-
„ riem subdita quasi face provocat,
„ & febres vel exacerbat, vel dupli-
„ cat. Nos certe sequi volumus Di-
„ ctatorem: „ Attamen ipse *Cocchius* illud *turgere* nimis late extendens, amicissime a *Lancisio* corripitur; ut patet ex Epist. *Lancisii* §. 10. & 11. ad Lit. *Cocchii.*

20. modo anni sunt, quod in *Febre Pestil.* Consilium sanitatis *Austriacum* Leges cuderit cognoscendi curandique hunc morbum; nulla facta mentione Emetici, nisi casu quo turgeret materies.

Illustr. *Mac-neveu o Kelly*, in Regia *Pragensi* universitate Præses ac Professor Medicinæ, in accurata ac nitida Histo-

Hiſtoria malignæ elapſa hyeme in *Bohemia* graſſantis Epidemiæ, ad me ſcripta, notavit idem, quod ſupra *Genſelius*, nempe Emetica, licet Vomituritiones utcumque illa indicare viderentur, tempeſtiveque darentur, neutiquam cum natura morbi conveniſſe; triſtique confirmat exemplo.

V. Quum ergo hæc ita ſe habeant, merito quæritur, qui factum, ut tantam hac in parte mutationem, immo ad oppoſita tranſitum, Medicina ſubierit?

Ipſa Morborum natura quandam mutationem pro tempore poſtulavit. Hoc certum eſt, ut mox patebit. Sed nunquid Medici hanc qualemcumque exceptionem, nonnunquam obſervatam, jam ut generalem Naturæ legem perpetuo obſervandam, jure merito conſiderare debuerunt? Sane Sapientiores

tiores ab hoc errore resipuerunt, quos inter *Sydenham* cæteris exemplo fuit; dum qua methodo dandi in certa epidemica febre Emetici, felix fuerat, eadem se posthac in simili febre infortunatum esse, palam fateretur. Febris continua putrida morbillosa fert, jubet, urget passim, V. S. & enemata; dum vero epidemica erat anno 1674. *Sydenhamo* referente „ nec V. S. tulit, „nec enemata, ab utrisque irritata.

Expertissimus *Carolus Richa* describens Febr. Epid *Taurinensem* anni 1720. malignos advertit Diarrhœa judicari; quæ tamen Diarrhœa alias sæpe mortem his ægris adduxit, ut idem advertit.

Idem *Richa*: „ Sponte oborta Hæ„ morrhagia plerosque servatos re„ fert *Diemerbroeck* in peste *Neomagiensi*; „ se-

„ secus hanc olim letalem experti „ sunt *Tolosates*, & *Lugdunenses*.

Quantisne laudibus effertur in Malignis *Camphora*, veluti collapsas vires blande restaurans, & somnum ipso opio tutius adducens! Consulite modo egregios Viros, *Huxham*, & *Pringle*. Aliud tamen experti in Epidemia an. 1699. eruditi Medici *Vratislavienses*, in *Hist morb. Vrat.* „ Mirabitur autem „ quisquam, ajunt, nobis in recen- „ su Medicamentorum præteritam esse „ Camphoram, cum hactenus inter „ tot Bezoardica composita, in qua- „ cumque forma, unanimi quasi con- „ sensu fuerit adoptata. Enimvero „ scire licet tantopere laudatam Cam- „ phoræ virtutem alexiteriam . . . „ niti nuda traditiona & opinione ho- „ minum, ac in re ipsa, in Febribus „ *hisce* malignis Camphoram interne „ plus

„ plus detrimenti, quam auxilii, af-
„ ferre.

Videamns denuo *Sydenhamum*! Emetico feliciter curabat integro triennio febrim Epidemicam; pergens posthac in eadem, ut videbatur. Febris specie emetico agere, infauste necabat. Vide eundem ad Febr. anni 1665.

In multis laudatorum ante autorum constitit, homines maligne decumbentes emeticis debilitari, imo occidi; attamen quædam nonnunquam Epidemiæ illa salutifera deprehenderunt. Ita III. *Baro van Swieten* comm. §. 661. „ An ad modo recensitas, „ inquit, debilitatis causas referri „ possunt quædam alia, satis mira, „ in morbis observata? Hæret ali- „ quando in morbis aliquid circa pre-
„ cor-

„ cordia, quod, Venenata quasi vi,
„ omnes vires uno momento prosterni-
„ nit; & quandiu ibi hæret, summam
„ debilitatem facit, quamvis nulla ja-
„ ctura liquidorum prægressa fuerit,
„ neque observabilis ulla muta-
„ tio in liquidis, solidisve Corpo-
„ ris partibus reliquis, inveniatur,
„ cui subito nata debilitas attribui
„ possit. A bile circa præcordia hæ-
„ rente, non tantum Convulsiones,
„ sed & Syncopen ortam fuisse, ob-
„ servavit *Galenus*; excussa hac Sa-
„ burra per Vomitum, illico cessa-
„ bant omnia hæc mala. In Febribus
„ continuis, quæ epidemice grassa-
„ bantur, mirabatur *Sydenhamus*, præ-
„ ter alia mala symptomata, adesse
„ ingentem ac subitaneam virium con-
„ sternationem; emetico vero dato,
„ omnia sæva illa symptomata, quæ
„ & ægros excruciabant, & adstantes

„ perterrefaciebant, mitigabantur. A
„ venenis assumtis quandoque & sum-
„ ma debilitas observata fuit, dum
„ tantum in Ventriculo hærerent;
„ uti pluribus exemplis apud *Wepfe-*
„ *rum* in *Historia Cicutæ aq.* confirma-
„ tur. Non videntur autem omnia
„ similia agere immeabilitatem liqui-
„ dis conciliando, aut obstruendo ca-
„ nales; quia illico cessant omnia hæc
„ mala, dum Ventriculo expelluntur.
„ An mutatis Ventriculi nervis dire-
„ cte in Cor agunt ipsum? An prius
„ Cerebellum, vitalibus corporis fun-
„ ctionibus inserviens, afficitur? Suf-
„ ficit hic notasse mirum hunc effe-
„ ctum, licet minus intelligatur quo-
„ modo a similibus subitanea adeo
„ debilitas fiat. Simulque proderit
„ hoc novisse, ne quandoque debili-
„ tas, a tali causa pendens, aliis ad-
„ scribatur. „ Igitur cum insueta

ad-

admodum debilitas non raro homines ab ipso morbi principio prosternat, examinanda est debilitatis causa? quæ si non a plethora, non a vera virium deperditione, sed ab ejusmodi causa in Ventriculo hærente ortum ducere deprehenditur, erit utique illa, contra observationes de nocumento emeticorum in his morbis captas, emetico expellenda.

Merito ergo clari in arte Viri, tot nominibus laudandi, *Huxham*, & *Pringle*, apud *Anglos*; *Tyssot*, apud *Helvetos*; cum ejusmodi Epidemiis interfuissent, quibus Emetica & Purgantia bona reperta, suam illorum curandorum methodum cum publico communicarunt, debitasque ob id gratias ipsis referimus. Verum an ideo eorum observatio perpetuam & unicam formabit curandarum maligna-

rum in posterum Regulam? Nec credunt id, opinor, nec a nobis postulant, magni, quos laudavi, Viri. Eodem enim jure Camphora ultra non proderit, quod in malignitate nocuisse Vratislavienſibus obſervata ſit. Erunt Hæmorrhagiæ in malignis vel ſemper ſalutares, vel ſemper lethales. Imo cum aliquando 6. 7. 8. Venæ ſectionibus Pleuriticos ab imminente Leto vindicaverimus, id nobis ultra non licebit, eo quod *Sydenhamo* Pleuritis obſervata, iteratam V. S. reſpuens. Vid. *Tuſſ. Epid. ann.* 1675.

Sapienter ergo, quem ſupra laudavi, Cl. *Richa*, ubi retulerat malignos anni 1720. Diarrhœa judicari. „ Neque is tamen ego ſum, inquit, qui „ indiſcriminatim purganda eſſe Cor„ pora, ſtatim ab initio, contendam. „ Fieri namque poterit, ut id genus „ au-

„ auxilii, quod modo haud paucos „ revocavit ad Vitam, necem alio „ tempore ægris inferat, . . . Sæpe „ visum est in Febribus alvi profluvia noxia fore, mortemque inferre, „ quæ aliquando salutaria extitisse novimus. Idque est Epidemicorum „ hujusmodi morborum ingenium, ut „ qua methodo curente anno ægrotos liberaveris, eadem, ipso anno „ jam vertente, forsitan e medio „ tollas.

Summa proinde dictorum est; in morbis malignis tum vario tempore, tum vario modo, mutationem a generali Regula observari nonnunquam, hancque medico cognitam etiam medendi modum petere, qui a communi medendi modo sit diversus. Sed simul constitit ejusmodi mutationem haud raro præsentem, dum abest, dici:

Hinc dandorum emeticorum consuetudinem nimium increbuisse, ex principio Hippocratico περὶ τῦ ὀργᾶν haud bene intellecto. Turpiter erasse Medicos, dum quæ *Hipp. Aph.* 4 - 17. de dando emetico extra Febrim præceperit, ea ipsis adplicent febricitantibus. Hinc factum, ut in Malignis, & non Malignis, vomitoria dederint indiscriminatim, cum eorum rarissimi sint, in quibus nausea, vomituritio, præcordiorum anxietas, os amarum fœdumve, plus minus non adessent. Hoc ipsos *turgere* adpellasse, cum neutiquam id ita adpellare debuissent; si enim id *turgere* dicendum, turgebit in omni fere morbo materies; scire autem oportere cum *Hippocrate* plurima non turgere, adeoque raro esse emetico utendum acutorum in principio. Solent, ab introversa perspirabili materia, enarrata ad præcordia sym-

pto-

ptomata oriri, ſolent aliquando a deglutito Epidemicorum miaſmate. Vis diluentium & involventium hæc ſtimulantia enervat, expellit; emetica & purgantia turbant naturam totam, nec hoſtem auferunt, quod ille ſubtilior ſit, altiusve infixus. plurimi piaculum eſſe credunt emetica in ſtadio inflammatorio Variolarum non dediſſe; ſed an illi vomituritiones non obſervaverint eo uſque perennare, donec debita fieret exanthematum expulſio? Hinc nunquam ipſis dedi, & tamen aut debito tempore conatus vomendi ſilebant, aut ſæpe multo ante; quod diluentium copia inertem in Ventriculo ſtimulum reddidiſſet. Quinto jam anno Medicinam hic publice facio; materiæ vere turgentis occaſiones adeo raras inveni, ut nunquam adhuc dederim emeticum cujuscumque acuti morbi principio. Pro-

voco ad omnes aut Medicos, aut Medicinæ ſtudioſos, ut dicant, num ex neglecto Emetico vel minimum infortunium unquam contigiſſe, imo an, non dato emetico, ſed adplicata noſtra methodo, vomitus, Nauſeasque, tertio die ſuperſtites eſſe, obſervaverint? Spes me alit fore, ut damnoſam hanc artem demum ex Medicina exulare videam. An ergo nunquam dabo? Utique actutum caſus extare illos obſervaverim, in quibus *Illuſtr. L. Baro van Swieten*, laudatique Autores, emeticorum deprehenderint neceſſitatem. At vero exceptio hæc erit a Regula generali; exceptio ſequenda, donec obſervatur: generalis demum regula denuo obſervanda, ubi exceptio haud amplius obtinet. Atqua ita quæſtioni, de emetico malignis in morbis dando, me reor ſatisfeciſſe.

§. 2.

§. 2.

Secunda quæstio hic circa V. S. versatur; cum hanc nonnulli impense laudent, Autorum tamen potior pars aut penitus proscribant, aut unice in repletis corporibus, & morborum concedant initiis. Quorum ea potissima ratio est, quod Maligni & contagiosi morbi tantam sibi habent adjunctam passim debilitatem, ut his ægris venam secare, eosdemve trucidare, unum videatur, idemque. Attamen prædefiniendum fuisset, utrum ex vera, an ex adparente dutaxat virium projectione, hæc Debilitas generata esset. Vera Debilitas est a virium deperditione; adparens vero Debilitas, ab earum solummodo suffocatione. Ab utraque causa oritur, ab utraque causa mala est; licet ex vera virium deperditione pejor. Magnus

Boerhaave Debilitatem febrilem *Aph.* 661. deducit & ab inanitate vaſorum, & ab immeabilitate liquidi, & ab obſtructione canalium. In quem textum *Illuſtr. Commentator*: „ Sic obſervatur ſæpe in ipſis peſſimarum febrium initiis omnes omnino Corporis vires illico proſterni; malo quidem ſemper omine, quia ſumma morbi malignitas indicatur. „ Ad cauſas a *Boerhaavio* datas adjungamus eam, quam ex comm. *Illuſtr. Commentatoris* præced. §. attuli.

Volupe ſane eſt hac ſuper quæſtione venerandam Antiquitatem audiviſſe; quam ſi Medici ſerio conſulerent, minus ſane aut ceſpitarent, aut aberrarent. Magnus *Hipp. Libr. de Vict. Acut.* in quarta diviſione Libri apud *Chart. a Text.* 21. *ad* 26. cum ipſa admiranda ſua brevitate longus eſt,

est, ut hujus adparentis debilitatis justam Medicis ideam formet. Describit ibidem sub nomine *Aphoniæ* morbum, in Corpore antea sano, nulla de causa defatigato, aut debilitato, qui tum impotentia ad motum, tum præprimis difficultate loquendi, *Aphonia* nominatur; & gravissimis aliis; acutissimisque morbis, viam sternit. Diserte autem dicitur ejus causa proxima τῶν φλέβων ἀπολήψιες, & πνευμάτων ἀπολήψιες ἀνὰ τὰς φλέβας. Sane non possemus *Hippocrate* acuratius causam proximam definire, quam quod sit sanguineorum vasorum interceptio, ut & interceptio spirituum inter Vasa, quæ turgendo Nervos comprimunt. Quid hic medelæ? Venam cubiti secandam jubet. Convenitque suo cum Auctore Commentator *Galenus*; insequuturam alioqui mortem præsagiens.

Ara-

Aretæus Cappadox Aphoniam Hipp. sub Συγκοπὴς adpellatione describere videtur, contingentis in valde Acutorum exordio; morbique graphice descripti curam mox a V. S. orditur, Ἢν δὲ ὑπὸ πλήθεος γίγνηται Συγκοπὴ.

Alexander Trallianus, Sexti sæculi Autor, similem morbum describit in principio Acutorum, & cum maxime Febris ardentis, coactumque se videt contra *Aetium*, *Oribasium*, *Cælium Aurelianum*, inevitabilem venæ secandæ necessitatem propugnare. Parisiensis Professor *Riolanus Encb. Lib. 3. c. 8.* ante 100. annos Germanis exprobrabat, quod V. S. in syncope, ipsis a plenitudine perquam familiari, negligerent.

Nonne ex his curandæ Malignarum debilitatis vera eruuntur fundamenta

menta ? Profecto his principiis imbuti Medicorum multi, in V. S. quam ultro, dato in casu, condemnaverant, volentes nolentes inclinarunt. Ipse *Oribasius*, Autor quarti Sæculi, quem mox, *Alexandrum* laudantes, V. S. hic condemnantem intelexímus, *Libr. de Cruc. Scarif. Cap.* 20. „ Et sane, „ inquit, dum pestilentia vehemens „ Asiam deprehendisset, multosque „ perdidisset, meque etiam morbus „ attigisset, secundo morbi die, re„ missione Febris facta, Crus scarifi„ cavi, *duasque fere sanguinis Libras* „ *detraxi*, hacque de causa pericu„ lum vitavi. Plerique etiam alii, „ hoc præsidio usi, superstites evase„ re : erant enim plenitudinis signa ; „ illique præcipue servabantur, qui „ *sanguinem copiosum exhauriebant.*

Nunquid & ipse *Sydenham* non eo perve-

pervenit usque? Evidenter id patere arbitror ex ejus dicta *Schedula monitoria*; in qua, postquam Medicorum falsam de Malignitate ideam perstrinxisset, pulcre dein hanc ingentem in Malignis debilitatem, a mera virium suppressione, præ humorum copia, ortam docet; & irrefragabili exemplo juvenis, animam hac ipsa de causa propemodum agentis, nec nisi post tertiam, quartamve V. S. curati, demonstrat.

Moverat præclarum hoc exemplum optimos viros, *Vratislavienses* Medicos, cum curam Malign. anni 1702. infelicem luxissent; ita quidem ut Eruditis omnibus problematice proponerent, an non expediret larga V. S. curam ordiri, &, Alexipharmacorum loco, purum putum sequi *Sydenhamum*? Profecto, *Sydenhami* sententia, suaque pro-

propria infortunia, ipsis hanc quæstionem vel invitis extorserant: altas vero nimium radices egerat antiquum præjudicium, quam ut serio *Sydenhamum* imitarentur. Adeo nimirum laborioſum passim est, vel optima cæterum ingenia præjudicatis opinionibus exui posse.

In vera igitur debilitate, ut haud oportet detrahere sanguinem, ita in debilitate adparente omnino est detrahendus. Si quis nunc veras optet utramvis distinguendi regulas habere, has laudatis supra textibus dederunt *Hippocrates*, *Alexander*, *Sydenhamus*. Primus „ Eorum autem quamplurimis hæc „ accidunt: Faciei rubores, oculorum „ constantiæ, ὑμμάτων στάσιες, manuum „ distensiones, dentium stridores, pul„ sationes, maxillarum contractio, ex„ tremorum refrigeratio, & spirituum „ per

„ per vasa turgida interceptiones. „ Alter vero „ Primo sane facies eo- „ rum squalida est, & sicca; pulsus „ exigui; inæquales & inordinati, ad- „ parebunt. Dejectio autem bilioſa „ est, Vigiliæ magis, quam in aliis „ urgent, sitisque adfligit. „ Tertius : „ Quamvis enim, inquit, ferme ani- „ mum agere videretur ille (juvenis) „ calor tamen in externis partibus ita „ ad Tactum sentiebatur temperatus, „ ut fidem mihi derogarent adstantes „ Amici, quoties asserebam eum Fe- „ bre laborare, quæ ob sanguinis op- „ pressionem (cujus mole, exitu ne- „ gato, quasi strangularetur) se expli- „ care, & ostendere, nequibat.

Duplici equidem modo possumus hic vasa repletiora intueri; sive vera plethora, sive sanguinis, cæteroqui non nimii, rarefactione. Ita jure merito

rito Cl. *Boerhaave Inſtit.* §. 1230. 3. „ Indicatur V. S. a motu ſuffocato „ per nimium tumorem a Copia, vel „ a Rarefactione, natum in Arteriis. Hoc modo puella ſero mucoque repleta, ſuſcepto Variolarum miaſmate, hanc rarefactionem quandoque ita patitur, ut Venam cum euphoria ſecta, ſanguinem vere phlogiſticum exhibeat.

Sed laudati tres textus ſignis datis ad cognoſcendum morbi ſtatum variant; variare autem debent. Si modica Circulatio, attritusque ſuperſint, ut in Juvene *Sydenhami*, moderatus aderit per omnia calor; ut & ipſe teſtatur. Si ſuperſtes paucus admodum motus aderit, ut *Hippocratis* in caſu, frigus extremorum. Si motus modicus quidem, ſed univerſus; poterit, quod *Hipp.* aſſerit, vultus rubere, fixiores-

que esse, a nimia repletione Oculi: Si vero inferiore in corpore Cruor accumuletur, minor erit ad Encephalum motus; adeoque squalida ac sicca facies, descripta *Tralliano*, observabitur. Verum quacumque ratione ex his datis causis Debilitas ortum duxerit, V. S. semper opus habebit. Erit vero hæc V. S. inutilis, imo damnosa, si vel ex evacuatione nimia, vel a putrida humorum dissolutione, vel a corrupta ad præcordia hærente materie, oriunda Debilitas fuerit. Hanc nos legem sequuti, omnibus nostris ægris, maligne habentibus, Venam tudimus, cum debilitatis emendatione; siquidem illa aut plethoram, aut rarefactionem saltem, pro origine haberet.

§. 3.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0046
DFG

Tertium, quod examinandum, idque cum maxime memorabile, est datorum ægris nostris medicamentorum natura & ordo. Optimos autores consulens, Egregiorumque Medicorum varias Methodos anxie expiscatus, vidi manifesto, & nostris & aliorum ægris, varias prodesse methodos, easque saltem non irreparabiliter nocere, quamdiu morbi ita modo maligni essent, ut in veram, antea descriptam, malignitatis classem, non inciderent. Hinc cum cæteris Medicis plures curavi; ubi vero ad certum veræ Malignitatis gradum morbus perveniisset, tam aliorum, quam meam medendi methodum, in multis deficere, morbumque evasisse Medicina majorem, moestus vidi. Ut ergo *Rat. Med. part.* 2. *Cap.* 6. innui, efficaciorem medelam expiscatus eram, ultraque eram expiscaturus. En ergo quid inveni.

1. Alimenta ex Avenæ, vel Hordei Decocto, diluto; aut si ex jure Carnium, saltem cremor tartari, aut citrei succus, multum adjunctus est. Subinde poma, pyra, prunaque, cocta; panis his additum tantillum. Potus, Decoctum Hordei mellitum, aut hydrogala cum melle, aut etiam blande Emulsa. Copia autem omnium horum potuum semper ingens data est.

2. Lenia paregorica emulsis addita sæpe; & semper bis, ter, quater, Nucthemeri spatio, dosis ejus largior data.

3. *Cortex peruvianus*, vel declarante se malignitate aliquandiu post eruptionem exanthematum, vel cum ipsa exanthematum eruptione, vel etiam ante eruptionem eorum, vel ab ipso morbi principio, illico, summo cum effectu datus est.

4.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0048
DFG

4. Tandemque si nimia tussis sibi relinquenda non videretur, Oxymel squilliticum, Kermes minerale, Paregorica, hanc compescuerunt.

Notandum quod horum sub usu Vesicantia & Epispastica varia Corporis loca occuparent; Enemata, pro renuata, copiosa injicerentur; fomenta aut emollientia ad partes rigidas, aut Vinosa in summa debilitate, corpori undique adponerentur, & id genus alia. Porro quid hic Cortex præstet, inquirendum.

Septuaginta, & ultra numeramus annos, cum egregius *Richardus Mordon*, Londinensis Medicus, *Sydenhami* amicus, multa experientia edoctus, evicerit, demonstraveritque, præstantiam corticis peruviani, indistinctius eousque noti, in Febribus plerisque tum

intermittentibus, tum etiam in iis, quæ ex continuis remitterent, ut & in Remittentibus. Corticem porro ut universale antidotum commendavit, ubicumque febres sive anomala symptomata affectarent, sive in malignitatem declinarent: idque non in acutis modo, sed etiam in Chronicis. Generalior forte, minusque digesta doctrina, effecit, ut pauciores eam pro dignitate ultra excoluerint, perfecerintque. Forte etiam volitantia per totam Europam scripta in odium Corticis, Mortoniana ad tempus suffocarunt.

Sexaginta anni sunt, quod doctissimi Medici *Vratislavienses* hujus Corticis vires in intermittentibus contemplati, merito suspicarentur, proforetne etiam in Malignis? Quorundam enim animos hæc dubitatio subierat, an

an malignæ febres ex continuarum Classe eximendæ non forent, inque eam intermittentium transferendæ non essent? Uti quidem jam *Petro Salio* visum fuerat, & *Neucrantzio*, & *Sennerto*, *Paulo Simoni*, & *Rhodio*. Quod si id revera sic se haberet, corticem concludebant æque in malignis, duam in intermittentibus, profuturum. Attamen, quod dolendum, alienos iterum ab hac opinione se testabantur fieri, tum tristissimis quibusdam propriis exemplis, tum infortunatis *Loweri*, *Shortii*, Anglorumque aliorum, experimentis. Utique si hi, & illi, dosi non sua, tempore non suo, corticem dederint, infortunati esse, ut priore anno evici, debuerunt. Interum notasse juvat medicorum Conamina dandi in malignis corticis, plane nova non esse.

Sub idem fere tempus simile quid-

piam subolfecerat egregius Vir, tum a Religione sincera, tum ab eruditione medica commendatissimus, *Fr. Tortus*, Mutinensis Professor. Hic anno 1709. annosas suas observationes edere cœpit, ac dein 1712. incomparabilem Librum edidit, cui Titulus: *Therapeutice specialis ad Febres quasdam perniciosas, inopinato ac repente letales, una vero Chinachina, peculiari methodo ministrata, sanabiles.* Verum, ut fit in rebus humanis, famam ingentem inde natam impune non tulit: nec de infima gente medica adversarios habuit, sed arte, fama, industria, claros: *Ramazzinium*, *Mangetum*; quorum prior *Torti* responsis jatroapologeticis plane inermis redditus est; posterior anno 1720. excusantes Literas ad *Tortum* dedit. Fatetur autem vir candidus *Ludovici Mercati* doctrina, de certis quibusdam intermitt. Febribus, & eruditi

diti *Richardi Morton* de Cortice obſervationibus, ſeſe plurimum adjumenti percepiſſe, ut ſaluberrimam ſuam Methodum conderet.

Eruditiſſimus vir *Carolus Richa* in Conſtit. *Taurinenſi* 1720. §. 26. Scribit in malignis febribus, quas, ut ex eo ſupra monui, alvus critica ſolveret, ſe, cardiaco indigentem, cortice uſum eſſe; dein §. 33. 34. 35. multus eſt in eodem laudando, ut incomparabili præſidio artis, quocumque in morbo Medici tenuatiores humores offenderent; ſed quo præciſe morborum tempore, quave doſi illum exhiberet, haud addidit.

Laudandus multis de Cauſis eruditiſſimus *Huxham* in Conſt. an. 1735. pag. 109. „ Si in ſingulari, inquit, „ gangræna valeat Quinquina, quid-

„ ni in universa humorum corruptio-
„ ne ? Exanthemata nigra, Vibices,
„ & citissima cadaverum putrefactio,
„ gangrænosam utique sanguinis Dia-
„ thesin significabant. Ad eum adeo
„ finem, optato demum cum successu,
„ post summum morbi incrementum,
„ exhibui aliquam ex cortice peru-
„ viano medicinam, cum Alexiphar-
„ macis idoneis, & Elixire Vitrioli
„ Mynsichti acidulatam ; nec otiose
„ interea expectans sedimentum Uri-
„ næ laudabile, &, quod dicitur, la-
„ teritium ; modo scilicet vel mini-
„ mam morbi remissionem observas-
„ sem. „ Videtur ergo corticem de-
disse post morbi acmen, coctionis tem-
pore, nec ipsi soli esse confisus,
sed cum contraj. serp. virg. campho-
ra, sp C. C. Elix. Mynsi. commiscuisse.

Doctissimus *Pringle* Febres Castren-
ses

ſes nervoſe deſcribens, quas in *Bello Belgico* ab anno 1742. ad 1748. ipſe obſervaverat, adparet viribus Corticis in malignis febribus necdum multum fiſus eſſe, nec *Huxhami* obſervata exploraſſe, donec, improviſo ſane caſu, Corticis in hisce præſtantiam cogeretur admirari. Anno quippe 1748. contigerat, ut Miles febre maligna petechiali laborans, Gangrænam a Veſſicante ad dorſum poſito pateretur. Cum gravis ea Gangræna eſſet, homini dabatur, præter conſueta remedia, cortex. Quo effectum, ut elapſis aliquot diebus gangrænoſa plaga pulcre ſuppuraret, ipſeque ſimul petechialis morbus in meliora verteretur, atque integræ Curationis ſpem feciſſet, niſi æger a Corticis uſu abhorrens, eum plane repudiaſſet. Factum inde, ut omnia in pejus denuo ruerent, & mors brevi inſequeretur. Hoc tamen

caſu

casu ait egregius Autor se de Kinæ præstantia convictum, 39. ægris eundem postmodum dedisse; horumque, depurato prius Nosocomii aëre, 35. servatos esse; aëre, non depurato, successum duplo fuisse minorem.

Consideratis his omnibus patet a multis claris in arte viris rem propositam esse: nempe a *Morton* & *Torto* ex cruditate ad quandam incipientem maturitatem perductam esse; sed haud ita, ut principibus in arte Viris sic probaretur, ut sine animi scrupulo, constanter, determinatisque in Casibus, Corticem unanimiter dederint, laudaverint: imo nec unquam aut verum ejus dandi principium, finemque, aut genuinam ejusdem dosin, exacte determinaverint. Tandem doctrinam hanc, licet a *Mortono*, *Tortoque*, egregie propugnatam, ut plurimum ab aliis pro-

problematice adhuc habitam fuisse ; & non , nisi fortuitis sive experimentis , sive ratiociniis , denuo resuscitatam , idoneosque ad usus revocatam fuisse. Cum igitur verum inchoandi tempus , justa dosis , ejusque sola sibi sine aliis remediis alexipharmacis sufficientia , (si ita liceat parum latine dicere ,) qua exactitudine oportuit , non sit determinata , hiatumque in doctrina medica relinquat ; conabor ea mea conamina perficere, quæ priore anno ad hunc hiatum explendum inchoaveram ; cum id præstandi multiplex sese occasio obtulerit.

Ægrota I.

Ineunte Februario 1758. mulier ann. 36. , una ex ægrotantiun fœminarum nostrarum Custodibus , febre continua putrida corripitur. Plures habe-

habebat ab initio jumentosas urinas, tum maxime referentes τὸ γονοειδες *Hippocratis*. Quarum urinarum per sex dies integros servatarum, ne unica quidem corruptionis, putredinisve, signum dedit. Octavo morbi die innumeris subito Petechiis scatuit, Collum, Brachia, Manus, nonnihil & Crura, obsidentibus. Maligna mox signa eruptionem sequebantur: Præcordiorum anxietas, motus convulsivus singultum inchoantem referens, oculorum ac totius faciei mutatio magna, & collapsus, celer admodum contractusque pulsus.

V. S. totaque antiphlogistica cura, primo in stadio adplicata fuerat. In stadio autem eruptionis, tum autoritate Autorum, tum aliorum exemplo, adposito primum scuto ad stomachum, composito ex empl. de Labd. Camph. &

& Opio, dedi quovis trihorio Rad. Contraj. & Camph. a gr. VI. una cum largo calidi decocti hordei melliti potu. Tria primo, dein adhuc duo alia, sunt admota Vesicantia. Nihilque proficiens, dedi misturam ex Rad. Contr. Serp. Virg. Camph. a gr. XII. Acet. rosac. Syr. succ. citr. a unc. I. Aquæ Rutæ unc. VII. ut altera hora unciam hujus, altera unc. III. Emulsi camphorati sumeret. His profectum nihil. Sola præcordiorum anxietas, & singultiendi conatus, unc. III. olei amygd. & unc. I. Ser. Diac. haustis, cessaverunt; reliqua omnia symptomata cum increscentibus petechiis increverunt.

Nono morbi die medio stranguria oborta est, dolorque ad ima pelvis intolerabilis. Emolliente Cataplasmate mox impositio, prodiit cum micto

micto guttatim lotio ſanguis, idque continuo fere. Ut autem in Malignis calor febrilis raro intenſus, ita & hic thermometron per 8. minuta adhibitum 99. modo gradus ſignavit. Perrexit ſanguinea urina per ſesquidiem, dum interea alvus plane æruginoſa prodiit! tandem alvo ſanguinea prodeunte, ceſſavit cruoris mictio.

Duo hic maxime terrefaciebant. 1mò Dolor ſtranguriæ tantus, ut mulier ejulatu ſuo totas expleret ædes, & ut ad ſingulam urinæ guttam convelli inciperet, totoque corpore contorqueri. Ad hunc ſedandum tentavi quid Oleum Lini per Catheterem in Veſicam injectum efficeret; Tentamen pro Votis ſucceſſit; ita ut, repetitis injectionibus dolor imminueretur, & poſt biduum plane conticeſcetet. 2dò Morbi malignitas, ad quæ-

vis

vis appositissima remedia augescens. Quare *Sydenhami* memor, dicentis de Mictu, sputoque cruentis „ Unicum „ in Variolis symptoma, cui de- „ vincendo nondum par est Ars me- „ dica „ cogitavi illico, si quid remedii adhuc forte supereſſet, id corticem peruvianum fore. Quare illico, mictu cruento primum viso, corticem dedi; & quidem, ut commode illum, copioseque, sumeret, extracti forma. Dosin ejus eximiam dedi, quia usus, per varia discrimina rerum, me eo perduxerat, ut, dum ad averruncandam, abigendamve Gangrænam, cortex quidquam juvaret, non parca manu juvaret, sed larga datus. Quippe ut proxime elapso anno monueram, parcior exhibitus Cortex, levamen, non curam, attulerat. Igitur fœmina hæc unciam extracti quotidie in mistura assumsit continuis quatuordecim die-

bus, per octiduum vero dein unc. mediam. Fuit & Syr. Diacod. bis, ter, de die datus, donec integre esset devictus morbus. Vini diluti modicum subinde concessum; Vini calefacti fomenta diu noctuque adplicata, laborioſe renovata, jugulo, axillis, inguinibusque.

Effecit Cortex, quod dixi, ut mictus cruentus cessaret, solaque alvus, pro æruginosa, cruenta prodiret. Cum jam putrida & gangrænosa diathesis Intestinorum metui posset, injectumque ad eam præcavendam, curandamve, tepidum oleum Lini illico esset; parabatur interea largum & saturatum corticis decoctum, quod enematis forma sæpius injiceretur: at vero alvus desinens cruenta esse, opus eo non habuit. Ad finem morbi molesta tussis, tantillo Kermes minerali, Oxymelli

melli ſquillitico admiſto, pacata eſt. Curato morbo œdema dextri cruris moleſtum erat, ſed data per multos dies uncia Rob Junip. frictionibusque & faſciis adhibitis, intra tres ſeptimanas perfectiſſime convaluit.

Ægrotus II.

Eruditus, candidus, multæque profecto ſpei Medicus, Dominus *Hajenœrl*, in Noſocomio *Hiſpanico* Medicorum alter, poſtquam multis maligne laborantibus egregiam operam navaſſet, maligne ipſe decubuit. Vena ipſi ſecta fuit, omnisque adhibita antiphlogiſtica Cura. Sexto die innumeræ Petechiæ faciem obſident, collum, pectus, abdomen totum, integrum dorſum, omnes, ſuperiores maxime, artus. His paulatim puſtulæ miliares albæ copioſæ interſperſæ.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0063
DFG

Cum in Ptochotrophio decumberet, in consilium me vocavit, ipso efflorescentiarum principio, optimus Dominus *Mayer*, pauperum ibidem Medicusne dixerim, an Pater. Consilii conclusio fuit 1°. Corticis extracti unciam quotidie exhibere. 2do. Vesicantia apponere. 3^tio^. Quotidiano enemate alvum servare apertam. 4to. Bis, ter, quater de die, unicam Syr. Diac. dare. 5to. Potum aq. hord. mell. aut Seri lactis, aut Hidrogalactis, assidue dare, & corpus jure carnium, cui citrei succus admistus, nutrire. Pulcre videre erat, quam egregie, horum sub usu, duplicis generis efflorescentiæ in conspectum prodirent, totumque contegerent corpus. Nihil jucundius cernere erat, quam quantopere præsens nunc debilitas ab ea distaret, quæ hisce adesse Morbis solet. Urinæ continuo vere criticæ prodierunt; molestæ

ſtæ vero tuſſi eadem, quæ ægrotæ primæ data, medebantur; ſympto-mata demum quævis ita miteſcebant, ut, petechiis, vibicibus, miliaribus, ſcatens, ne ægrotaret quidem. Uncia igitur extracti Corticis 21. diebus quotidie uſus, minori dein per alios 14. dies doſi, ad ejusmodi demum ſanitatem pervenit, ut eadem, adeo illibata, multis ab annis ſibi non videatur fruitus eſſe. Solis diebus morbi gravioribus, ut plerique alii, ita & hic, corticis paulo majorem copiam ſumſit.

Ægrotus III.

Dominus *Kollmann*, ob doctrinæ medicæ præſtantiam recens creatus Medicus Noſocomii Militum in ſuburbio *Leopoldino*, medio menſe Junio hujus anni eodem febrium genere, a

qua ſuorum militum plures jam percuraverat, decubuit; & ab amico ſuo, Solerti Medico, *Antonio Störck*, digniſſimi Profeſſoris J. *Störck*, piæ memoriæ, digno fratre, olim meo, in Noſocomio, per biennium Aſſiſtente (ut vocant) ægrorum vigilantiſſimo, egregie juvabatur. Ab utroque vero ad Conſilium rogatus, quotidie adfui. Ante adventum meum vena jam ſecta fuerat, omnisque reliqua adhibita antiphlogiſtica cura. Petechiæ quinta die prodierunt; prima in dextro colli latere, cui mox ſe plures adjunxêre: die ſexto etiam ad pectus & brachia comparuerunt. His demum die ſeptimo miliaria adjuncta.

Ut in priore ægro, ita & hic, mox a conſpectis petechiis, in morbo cæterum graviſſimo, Cortex ſimiliter eadem doſi datus eſt, a 5. morbi die, in

30.

30. diem usque. Graviora sane symptomata hic æger, quam proxime præcedens, perpessus est, deliria, debilitatem, alvum involuntariam, ischuriam, & quod pessimum, universo corpore, diu noctuque, idque plurium dierum spatio, enormes tendinum subsultus. Tota cura hic, ut in præcedentibus, adhibita est. Notatu dignum quot, cum tam debilis esset, ut vix artus per lectum movere posset, nunquam tamen, etiam in pessimorum symptomatum vigore, pulsus ipsi debilis, aut valde celer, sit deprehensus. Post 30. diem & huic crura intumuere; sed adhibita frictione, sumptoque purgante, brevi remiserunt. Levem dein Icterum, cui & olim obnoxius, aquæ Selteranæ percurarunt.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0067
DFG

Ægrotus IV.

Juvenis 16. annis a peractis multo cum frigore, & insueta cum diæta, itineribus, febre corripitur, & per 5. continuos dies, sine ullo auxilio, misere in stabulo decubuit. Die 6. ad me conducitur. Febre cum tussi catarrhosa continuante, prodiere die 14. morbi alba Miliaria, cum ea quidem malignitatis nota, ut, qui eousque æqualis, satque fortis fuerat, pulsus nunc debilis, intermittens, inæqualis, deprehenderetur. Et huic actutum cortex ideo datus, miliaria belle eduxit, pulsum emendavit, vires restituit, integramque sanitatem octidui spatio reduxit; sola superstite molesta Capitis gravitate, quæ caput sæpius pectendo fricandoque, cito devicta est. Ut priores, ita & hic, Corticem, curato jam morbo, aliquantisper, parciorem licet, continuavit.

Ægro-

Ægrotus V.

Non sine voluptate recordor historiæ prænobilis juvenis, ad quem Consilii causa die 3. Dec. 1757. accessi. Ex pluribus, quibus usus fuerat, Medicis, unicum modo præsentem reperii, Dominum *Guarin* juniorem, Physiologiæ & Praxeos eruditum Cultorem. Video ægrum Petechiis, & Miliaribus, dudum plenum, summopere delirantem, fœces inscie demittentem, debilissimum; præterea subsultum tendinum, pulsum debilem & inæqualem, fissam aridamque linguam, vultum squalidum totum. Dies morbi 19. agebatur. In re tam conclamata cum doctissimo Medico concludo, si quod præsidium supereset, in Cortice id quæri oportere. Quotidie tantum usus est extracti Cort. dragmis IV. v. a die morbi 19. ad 40. usque. Bibit autem copiosissime,

nempe 12. imo 15. Lib. Decocti ſive hordei, ſive aquæ cum ſucco citrei, quovis nucthemeri ſpatio : imo etiam hisce intermiſcuit copioſas emulſiones, quibus camphora & diacodium admiſta. Die a Corticis uſu ſexto animam veluti acturus videbatur : eandem tamen medicinam proſecutus eſt. Miliaria iterato prodierunt ; eadem medicina continuata eſt. Pectore ſæpe male habuit : ſed ſemper pergens in iisdem, nullam labem curato morbo ſuperſtitem habuit. Cita fuit virium refectio. Integerrima ſucceſſit & conſtans Sanitas.

Ægrota VI.

Addere & hanc hiſtoriam neceſſarie debeo, quum, licet morte terminata fuerit, id tamen, de quo agitur, abunde probet. Fœmina 44. annos

nata

nata, ac hydrope adscite quadriennio elapso curata fuerat, sed tussim hydrope antiquiorem perpetuo deinceps habuit, ut & continuam pectoris anxietatem, molestissimasque palpitationes Cordis. Nocte solet ad primas capti somni dulcedines, subito, ac violente excitari, cogiturque, ne suffocetur, sedere erecta. Hydropem ἀνὰ σαρκὰ referunt facies, brachia, crura. Herniam inguinalem vi tussiendi, vomendique, a longa jam die sibi conscivit. Sputando sanguinem nonnunquam ejecit. Debilis ipsi pulsus est, & tum rythmo, tum tempore, inæqualis. Accessit me inter matutinos pauperes, a fine anni 1756. usque ad hanc mediam æstatem. Diagnosis a principio fuit, Universa, eaque annosa jam, Cacochymia, & Cachexia: ita ut vix pars in corpore sit, quæ non irreparabiliter a sanitate desciverit. Aderant-

que

que etiam, ambigua quamvis passim, signa, quæ vel Hydropis pectoris, vel Vitalium organorum protopathicæ, aut deuteropathicæ affectionis, vel mali utriusque, suspicionem injicerent. Prognosis hinc pessima. Solaque fuit, quam palliativam appellitant, crua superstes. Blanda evacuantia, Oxym. Squilliticum, diuresin simul & expectorationem promovens, Kermes minerale, Gummi Ferulacea, Camphora, Succinum, Opium, collabascentem hanc Machinam paululum suffulserunt, Ita quidem ut Diarrhœam tandem passa, a fine Junii 1757. ad finem Jan. 1758. vitam admodum tolerabilem duceret. Exin vero pessime habuit; ita ut nunc huic, nunc illi pravo symptomati, obviam eundum fuerit. Toto mense Augusti proxime elapso febre quotidiana laboravit, incidit deinde in Dysenteriam, qua-

quacum una prodiere Petechiæ. Quodque dolendum erat, *non venerunt pro illa petitum auxilium, niſi petechiis quartum jam diem agentibus, iisdemque ut plurimum nigris & lividis.* Sane malignus adeo morbus, in corpore antea ſano etiam letum prædicturus, nunc corpus prehendens a Chronicis malis dudum conclamatum; nullam ſpem vitæ reliquam feciſſe videbatur. Nihilominus miſerrima, quoad animam traheret, juvanda erat. Interea temporis Petechiæ nigerrimæ toto nunc corpore conſpicuæ, auctaque Dyſenteriæ malignitas. Curavi ut mox quatuor veſicantia corpori adhiberentur; largas Emulſiones dedi; bis, ter, die, paregoricum; & ſtrenuam præſcripſi Corticis doſin. His demum effectum, ut die ab horum adplicatione quarto latæ maculæ minus nigreſcerent, Dyſenteria multum minueretur, vires utcum-

cumque refocillarentur. Attamen nunc ferox tussis, & pectoris angor, urgebant maxime. Hoc opus, hic labor erat. Indicata expectorantia, prius intestina, quam pectus stimulassent, resuscitassent dolores ventris, Dysenteriam auxissent. Immortalem *Boerhaave* Aph §. 866. imitatus, Oxymel cum Diacodio dedi; mire profui. Sexto ab usu Corticis die evanuerunt sensim Petechiæ omnes, vires increverunt, rediit appetitus; quæque eousque rubra, tenuis Urina fuerat, sanum æmulabatur colorem, alvus bis modo de die fluebat. Hæc miranda mutatio decem integris diebus perseveravit. Verum cum nunc, quæ data fuerat, siniſtra Præsagitio, falsa fere deprehenderetur, extemplo quasi ruebant labilis hujus vitæ fulcra. Venter intumuit, vomitus accessit, tenesmi torquent, efflatur anima. Sane, quamvis

mors

mors acceſſit, virtus tamen medicamenti egregie inde eluceſcit, cum fœminæ triduo neglectæ, & aliunde conclamatæ, tantum boni præſtiterit.

Hiſtoria VII.

Hanc utique non ſine intimo animi mœrore ſcribo, cum amici integerrimi, viri a Religione, experientia medica, vero candore, commendatiſſimi, jacturam menti refricet, nempe doctiſſimi *Greg. Menſurati*, Græcenſis medici, ac Chirurgiæ profeſſoris. Numeroſam turbam novitiorum militum, prope *Grecium* commorantem, invadit maligna febris cum pravis exanthematibus, ineunte anno 1757. & plurimos necat. Optimus Vir, *Huxhami*, & *Pringle* methodo infelix, & gangræna perire plurimos cernens, corticem dedit

dit, cortice plurimos ſervavit, labem totam ſuperavit. Sed eheu! de ſervato ille milite lætus, magnamque exiſtimationem adeptus, eodem morbo corripitur. Cortice quidem uti cœpit, ſed petechiis prodeuntibus, ipſoque ſubdeliro, Medicis virium corticis in hoc caſu adhuc ignaris, tutius viſum fuit communi eum more tractare: Communi more periit; periit neſtoreis annis digniſſimus *Menſurati*. Viri merita, & AUGUSTISSIMÆ clementia, viduæ mœſtæ, prole oneratæ, annuum ejus ſtipendium continuarunt.

Hi notabiliores fuere, quos habui, aut novi, caſus; ex quibus, niſi me animus vehementer fallit, concludere licebit:

I. Corticem Peruvianum in Malignarum debilitate egregium eſſe, & incomparabile, Cardiacum.

II.

II. Eundem esse in summa Corruptione interna, & externa, inimitabile Alexipharmacum.

III. Videri eum conclamatum in malignis mictum cruentum, cruentamque alvum, quoque sanare.

IV. Simul remedium esse, quod exanthematum expulsionem, summa cum ægrorum euphoria, promoveat, sustineat, maturat, perficiat.

V. Corticem recidivas præcavere, quæ & passim letales habeantur, & ipso hoc epidemico tempore quamplurimos, jam reconvalescentes, prostraverint, & occiderint: præcavere quoque pravas Metastases, quæ lenta demum gangræna tabefacta corpora peremerint.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0077
DFG

VI. Ea cuncta ut Cortex efficiat, eum & copiosissime, & diutissime, dari oportere: docentibus id tum aliorum, tum propriis etiam observatis.

VII. Plurimis exemplis nostrorum ægrorum id constitisse, quod quævis criticæ excretiones nunquam pulcrius, quam sub corticis usu, promoveantur.

VIII. Corticem sane duplici, eaque egregia, facultate pollere: quod & nimios motus, caloresque, moderetur, & debiliores animet. Id, priore anno evictum, cap. V. ultra demonstrabitur.

Hinc, ni fallor, Conclusio, quæ præsens caput terminet, justa erit.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0078
DFG

1mo. Ad morborum malignorum Curationem adhibitæ Methodi variæ, juverunt ſingulæ, quando efflorescentiæ malignitate carebant. Scilicet, communi loquendi modo omnes febres, quibus efflorescentiæ junctæ, malignæ appellantur. Hinc Methodus Antiphlogiſtica; Methodus diluens, demulcens, obvolvens; Methodus etiam illa, quæ moderatis cardiacis vires animet; omnes, inquam, hæ ſuo quæque loco auxilium attulerunt, curarunt homines. Imo minus apta methodus multum hisce non nocet. De his vero noſter ſermo in præſentiarum non eſt. Id enim jam toties dictum, ſolo regimine bono, paucisque cum medicamentis, hos morbos, vulgo malignos dictos, revera tamen benignos, in Noſocomio noſtro facile brevique curari; curari feliciter paſſim alibi.

2do. In ipsa vera malignitate morborum, haud raro diversæ, imo oppositæ, curandi Methodi, in quavis constitutione Epidemica, pluribus a sese servatis gloriantur. Testantur id quævis edita opera tempore pestis, aut epidemiarum. Idem verum esse, *Sydenham* sui temporis Medicis, aliam, quam ipse, viam, ineuntibus, ultro fatebatur. Sed quod optimus Vir huic confessioni addebat, rationabiliore sua methodo & tolerabiliorem esse ægritudinem, & salutem longe frequentiorem tutioremque; cujus equidem assertionis testem advocabat universam urbem; idem censeo ad præsentem quæstionem esse respondendum.

3^tio. Quibuscunque adplicitis Methodis, variis, oppositis; ea, quam proposui, excepta, luxerunt semper & formidarunt Medici Metastases, & Relap-

Relapsus, crudeles passim, & letales. Quæ his calamitatibus caret methodus, reliquis profecto anteponenda videtur. Ergo.

4to. In nonnullis malignis antiphlogisticam curam ipse adhibui; nonnullos servavi. In aliis ægris demulcentem, involventem, oleosam curam, instituí; plures curavi. Methodo leviter cardiaca nonnunquam usus sum; infelix non fui. Sed, omnibus rite perpensis, est certus quisquam, isque frequens & passim letalis, Malignitatis gradus; quo in gradu omnes hæ variæ methodi deficiunt. Vid. *Rat. med. part.* 2. *Cap.* 1. & 6. Comperiit hoc ipse *Sydenhamus*, dum varia curandi ratione, etiam suo largiore Diacodio, & Oleo Vitrioli, in Malignis uteretur. Eruditum sane Medicum, & in Græcis egregium, Dominum *Gamnig*,

Aulæ & Urbi, anno præsente inchoante, ereptum doluimus : anno proxime elapso excurrente, etiam unum ex Nosocomii assistentibus periisse mihi dolui. Plures in urbe sic periisse vidi, novi.

Cum ergo in hoc ultimo malignitatis gradu Corticis utilitatem Viri gravis innuissent : cum ego ipse eundem ægris meis tum parcius, tum serius, exhibens, mortem proinde eodem non propellens, effectus tamen aliquot egregios inde observassem ; infortuniorum pertæsus, animum eo induxi, ut Corticis & largiore, & maturiore exhibitione, huic Malignitatis gradui obviam irem. Quantopere autem T. O. M. DEUS tantillis meis conatibus faverit, enarratæ Historiæ testatum faciunt.

Ante-

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0082
DFG

Antequam hanc materiam missam faciam, monitos velim omnes Medicos, quam pernicioſa ſit certa quorundam Methodus agendi, qua ſemper morbi Malignitas, nunquam forſan affutura, non dico præſagiatur, ſed præſomniatur. Quis hujus porro effectus? Ut detrahantur ægris antiphlogiſtica remedia, iisdemque aut inertia, aut noxia, ſubſtituantur. Contigerit modo ut Artus ægris doleant; ut præ ſudore, aut acriore tranſpiratione, Cutis pruriat; ut etiam, quod turpius, pulicum ſtigmata alicubi viſantur; mox Acida remedia detrahuntur, iisdemque ſufficiuntur aut Hoffmanniana dicta miſtura, aliave terrea acidis ſaturata, aut etiam Decoctum ſerpent. Virg. Contraj. Vincetox.; aut varia Bezoardica, aut pulveres de Gutteta Riverii, Epilepticus Marchionis, Kentianus, Pannonicus

ruber, & id genus alia. His tunc confiditur, ægre bene tectus in lecto servatur, agitatur sanguis, & prodeunt Exanthemata haud raro letalia. Sternit, proh dolor! mos ille noxius in hac regione plures, cæteroqui victurat puerperas, cum ad minimam in cute maculam vel pruritum, calido lecto ac Cubiculo oriundum, ita instituatur. Profecto quod *part.* 1. *Rat. med.* audax dixi, audax repeto; Ægris nostris, communi acuti morbi, neutiquam maligni, genere, aut vigente, aut declinante, decumbentibus, nunquam adhuc prava exanthemata contigerunt: & si, nonnunquam Criseos tempore exanthemata observata sunt, hæc nullam nobis in medendo mutationem indicarunt. Ratione morbi tractabantur, non ratione exanthematum: quare etiam nunquam, Divina nobis Clementia annuente, vel minima

ma malignitas se hisce adjunxit. Quos malignos habuimus, hi suapte natura ita erant.

CAPUT II.

De Colica Pictonum.

Dirum hunc morbum frequentius contemplatus, *anno* 1745. *Dissertationem* edidi, quæ observata, gestaque, hanc in rem, mea, contineret; simulque enixe id, serioque, omnes peteret medicos, uti illi, suis observatis in lucem editis, mea demum emendarent, faustioremque tandem curandi methodum in lucem proferrent. Prodiit anno 1752. eruditissimi Viri, optimique Medici, *Grashuis, de Colica Pictonum Tentamen.* Dein Theses editæ sunt super curatione hujus morbi per Emetica, ab

Eruditissimo Parisiensi Medico, *Du Bois.* Quin egregius, & tam in Chemicis, quam in Medicis, consummatus Vir, Dominus *Baron, in Comm. ad Chem. Le Mery, cap. de Antim.* quædam, attentione digna, protulit. Ipse ego an. 1756. *Rat. med. part. I. cap. XI.* Expurgationem proprii mei Tractatus promittens, utilem interea, ni fallor, observationem communicavi. Anni, & quod plus est, elapso ab illinc spatio, prodiit *Cl. Tronchin* super eodem argumento Tractatus; pauloque post Medici Parisiensis, clarissimi Practici, Animadversiones in Tronchiniana. Eruditorum in Hollandia Societas *Harlemensis*, problematis super hoc morbo propositi, præmium adjudicavit clarissimo mox laudato *Grashuis*; cujus hodiernam sententiam necdum rescire potui.

Toto

Toto autem hoc tempore, ab edita Dissertatione mea elapso, nova multa observavi, dubiusque circa propriam meam sententiam hæsi. Unde de integro tum quidquid ante meum Tractatum, tum post eundem, hucusque scriptitatum fuerat, attentus pervolvi, & cum propriis meis, tam antiquis, quam recentioribus observatis, exacte contuli. Hinc demum quæ mihi nata idea, paucis dabo.

Morbi naturam abstrusam reperii; superque eadem nec a me, nec ab aliis, quidquam quod satisfaceret, cogitatum fuisse: curandi vero methodum, tum propriam meam, tum eam aliorum, suos quidem usus habere, multisque gloriari curatis; at vero his omnibus methodis id cummune vitium esse, ut non ex æquo omnibus prosint: adeoque notabili huic Vitio emen-

emendando ſtudendum eſſe.

Ut a curandi modo incipiam; examinandus eſt mos curandi per Emetica. Emetica *Sennerto*, *Cratoni*, *Hollerio*, *Citeſio*, *Riverio*, *Puerario*, *Juncken*, *Piſoni*, *Baglivo*, *Boerhaavio*, *Anonymo*, multisque aliis claris viris, aut indicata non fuerunt, aut fuerunt repudiata; ſolo *Citeſio* forte aliter, non quidem in erudito opere ipſo, ſed in Appendice, ſtatuente. Ipſe ego iisdem nunquam ſum in hoc morbo uſus. Nec recentiores plerosque iis uti video. Cl. *Tyſſot* ſine Emetico tres Homines egregie curavit, ut, quas mecum communicavit, Hiſtoriæ fidem faciunt.

Attamen diffiteri non poſſumus Emetica graves, omnique fide digniſſimos, habere autores. Morbus Colicus

cus *Damnoniorum* a Clariſſimo *Huxham* eo modo curatús legitur. In famoſa ac laudatiſſima Theſi *Cl. Du. Bois* plurimos ita curatos fuiſſe patet, vix paucis eorum pereuntibus : & quidem ita, ut, ſpatio 23. annorum, ex 1200. fere hominibus, paulo tantum plus, quam 20. perirent. Medici Noſocomii dicti *de La Caritè*, *Pariſiis*, ſumunt tenuiſſimum Antimonii pollinem, hunc lavant, in ſole exſiccant, duplum tenuiſſimi ſacchari admiſcent, & affuſa ſenſim aqua ſtillatitia Naphæ paſtam faciunt, e qua Tabellas formant, quarum doſis eſt a Scrup. 1. ad. 2. pro rerum neceſſitate ter, quater, repetenda.

Ut ex Cl. Pariſ. Medici diſſertatione critica video, ſubjunguntur Emetico Enemata fortiſſima, & draſtica Purgantia, quotiescumque emeticum datum

tum, repetitumque, fuerit.

Quænam igitur Emeticorum, in hoc morbo, utilitas? Emetica totum corpus concutiunt, morbosamque materiem æque deorsum solent, quam sursum, expellere: raro enim Emetica non fiunt simul Purgantia. Bene succedente hoc negotio, levamen ingens tantam morbosæ materiæ copiam evacuatam subsequatur, necesse est: imo sustinendo que sint robusta corpora, hac lege integre poterunt curari; fibris Intestinorum sua necdum elasticitate privatis. Sin vero minus bene succedat, morbus modo inducias dedit, curatus non est, scenam denuo dabit; ut mox patebit. Tandem, quod fatendum est, in robustis, in non deperdita intestinalium fibrarum contractilitate, eo citius morbus curatur, si præter emetica alvus quo-

que

que potenter solvitur. Alii solis utuntur purgantibus & emollientibus, donec reseraverint, propulerintque, obstacula. Lentius quidem hi, sed tutius, æque tamen certo, idem, quod priores, efficiunt. Tertio dantur, qui paucioribus evacuantibus, sed emollientibus internis, externisque, copiosis, plurimo oleo, prudenti opio, curam instituant. Quid porro illi? noxiam materiem involvunt, crispos contractosque nervos relaxant, exsiccatos humectant, nudos tegunt, defenduntque. His solis, subin adjuncto purgante, corpus a noxia materie liberant. Ad has tres Classes omnes varias methodos, morbum in Paroxysmo curandi, jure referas. Ordine recensitæ sunt, ordine nunc examinentur, & discutiantur.

Ac

Ac primo quidem Emetica egregius sæpe effectus habent : hoc ultro fassi sumus. Sed hanc Methodum, ut generalem, ut utilem cunctis, iis obtrudere, qui frequenter, attenteque, morbum contemplati sint, impossibile est. Morbum viri, tractavi, recentem, provectum, diuturnum, annosum, cum omnibus suis variantibus symptomatibus, eundem aut concomitantibus, aut subsequentibus. Hinc didici ab inimica causa Intestina vehementer constringi, fœces in iisdem contentas exsuccas durasque reddi, tum etiam a Cellulis vehementer contractis, Colo potissimum in intestino, in parvos, eosdemque oblongos, globos formari : demum vero, tum Colon maxime, tum & pro parte Ileum, (nam & ibidem veras fœces alvinas hærere priore anno demonstravi) cum suis exsuccis. durissimisque contentis,

in

in solidam veluti massam coïre, omniaque vasa & nervos comprimendo, ferocia illa Tormenta producere. Hæc morbi, si demum vera Pictonum colica dici debeat, justa idea, vera imago est. Dentur nunc in hoc statu generosa emetica, & purgantia; imo iterentur; quid tum? Oppido rarum non erit hinc vehementes convulsiones oriri, antequam, vel interea dum illa operantur. Præsertim cum huic morbo adeo frequentes convulsiones contingant. Sæpe enim Ventriculus non nisi consensu laborat, causaque vera malorum solis in Intestinis hæret. Concussione ergo validis hisce remediis excitata, repetitis iisdem pluries renovata, agitantur, convelluntur que Nervi, multaque compacta materies aliquando solvi, soluta propelli, expellique potest: at si vehementi hac agitatione nequeat solvi

pellique materies, convulsiones excitari, & mors insequi, poterunt.

Sed rem accuratius contemplemur! Casu quo a violenta Remediorum agitatione pars solvatur, educaturque, morbosæ materiæ, & multis vomitibus, alvique secessibus, copiose dimittatur, incipiunt omnia symptomata dira mitescere, imo integre aliquando silere; modico veluti Intestinorum pondere tantum superstite. Hi curati dicuntur; hi, quo locum cedant aliis, e Nosocomiis dimittuntur.

An autem vere curati sunt? Plerique neutiquam. Magne, eaque diuturna Intestinorum evacuatio contingere potest per medium Canalis; dum interea contractæ Cellulæ cum compacta fœcum mole firmiter unitæ maneant. Evidenter id evincunt Ossa anima-

animalium, Nuclei Ceraſorum & Prunorum, Nummi, aliaque indigeſtibilia corpora, quæ per ſeptimanas & menſes Inteſtina ſinu gerunt, & interim quotidie fœcum copia ſe exonerant, imo interea dum eo tempore purgantibus & enematibus ſollicitata fuerint. Mira talia in praxi vidi, videre practici omnes. Edoctus igitur hujus in Colica pictonica phœnomeni veritatem, nunquam ægros meos ſpe vana lactavi; quandiu Primo necdum ingens quantitas induratorum globulorum, inſtar fœcum ovillarum, alvo prodiiſſet: Secundo, quando, etiam his globoſis corpuſculis copioſiſſime prodeuntibus, alvus tamen poſtmodum docebat hanc Inteſtinorum contractionem ſolutam non eſſe, ſed duros globulos de integro formari. Utroque enim in caſu ex ſtimulo acri hic paulatim creſcente, renaſcuntur eæ-

dem ærumnæ, iidem poſtulantur curandi labores.

Methodus ergo per Vomitoria curandi infelix eſſe poteſt; plures integre curare poteſt; poteſt multos levare, at vero a relapſu non præſervare.

Altera Methodus eorum erat, qui omnia emolliendo, & per alvum expurgando, curam tentent. His minus frequens convulſio obſervatur, ægri minus defatigantur, cæterum idem, qui prioribus, ſed aliquando tardior, ſeu curationis, ſeu impetratarum induciarum, contingit effectus.

Quid nunc de tertia Methodo cogitandum? Si certa eſſe probetur, cæteris ob lenitatem præferenda erit. Et quidni certa probetur? Attente totam

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0096
DFG

tam Historiam medicam de Venenis pervolventes, cernimus equidem venena vinci, vitamque servari, Emeticis, Purgantibus, Immutantibus, Diaphoreticis; at quotiesne vera nos non lateat veneni natura, sedesque? Quotiesne incassum adhibitis cunctis pereat homo? Catholica interim methodus utendi aqua calida, lacte multo, aqua melita, oleoque, copiosissimis, omni modo adplicitis, interne, externe, ore, ano; hæc, inquam, & noto, & ignoto Veneno, ex æquo prodest. Scatent exemplis volumina medica. Ea referre velle, supervacaneum. Ex multis tamen quæ vidi, liceat unum notabile recensere. Anno 1735. *Hagæ Bat.* contigit, ut intra breve temporis spatium 130. homines, comestis squillis marinis, in terribiles anxietates inciderent, in convulsiones, vertigines horrendas, vomitus

enormes, dyſenteriam cruentiſſimam, intolerabilisque fœtoris ſudorem. Cauſam alii refundebant in *Leporem marinum*, frequentius ab aliquot retro diebus in proximo mari viſum, eademque muria cum his piſciculis coctum: alii vero in muriam hanc eandem, poſt coctionem in magnis æneis ahenis refrigeratam, & iteratæ piſciculorum coctioni denuo adhibitam. Mox nonnullis emetica dabantur, purgantia aliis: intermiſcebantur opiata & alexiteria. Horum plures diu ægrotarunt, & languerunt; bini perierunt. Sed inſtituta Methodus replendi corpora copioſiſſima oleo & lacte, tum potu aſſiduo, tum frequenti enemate, cujus Autor erat *Cl. Schwencke*, Anatomes ibidem & Chirurgiæ Profeſſor, omnes illos miſeros integre intra paucos dies ſanitati reſtituit.

Nun-

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0098
DFG

Nunquid & eadem olim, & nunc, in Colica Pictonum, non laudatissima? *P. Milo*, apud *Citesium*, Matronam ab hoc morbo curatam refert, postquam quævis artis auxilia frustra adhibuisset, solo oleo, ac butyro, diu adhibito. Quin & in plerisque de hoc morbo scribentibus, etsi alia commendata habeantur, tamen oleosa, involventia, emollientia, tum ore epota, tum in anum injecta, tum balneis, fomentis, cataplasmatibus adhibita, sua utique laude non carent: iisdemque, ut supra memini, Cl. *Tyssot* tres suos miserrimos a morte eripuit.

Mense Aprili 1757. homo 20. & aliquot annorum, inferebatur in Nosocomium nostrum, quem plura alia Nosocomia sæpius in Paroxysmo hujus morbi viderant; jamque Paroxysmi a longa die per 4. 5. continuos dies

indefinenter excruciabant, per duos tresve dies tum remittentes. Paroxysmum mox præsentem horruimus omnes, ejusque Vomitus, intolerabiles dolores, ejulatus, convulsiones toto corpore violentissimas, epilepsiæ instar, & spasmum maxillæ. Nudato abdomine quid veluti convelli, convolvique, in abdomine cernebamus, quod ipsum tactu durum.

Porro medelam sic institui. Emplastrum paregoricum Ventriculi regioni admovi; oleum Lini tepidum frequenter injici curavi; Emulsa camphorata, & peregorica, subin ipsum oleum, ore sumenda dedi; Cataplasma emollientissimum toti circumvolvi abdomini; & quia abdominis compressio manu facta videbatur lenire dolorem, cataplasma hoc fasciis abdomen comprimentibus firmari curavi.

vi. Usu horum alvo prodiere, ut in perfectissima colica pictonum, rotunda, dura, parva, scybala, eaque copiosissima; quibus tandem materies pultacea successit. His demum paroxysmus siluit, neque rediit; ita ut miser homo a biennio non meminisset tantæ doloris absentiæ. Durities in abdomine percepta mole decrevit, vires rediere, appetitus, somnus. Legit, vel ambulat, tota die hilaris. Alvo autem quodam die carens, initia deprehendit repetituri doloris: enema oleosum dolorem quidem solvit, sed denuo parva, rotunda, dura, scybala producit. Ergo non ablata causa malorum. Diæta lactea dein videbatur curam absolutura: cujus experiundi gratia hominem diu in Nosocomio servassem, ni præ morum intolerabilitate ejiciendus fuisset. Tribus aliis eadem Cura successit; ex-

purgatis quippe sordibus, Lac copiosum, assiduumque, Nervos & sufficienter molles, & debite fortes, facit. Ter quater in anno relapsos Lac demum incolumes servavit.

Profecto Methodus prophylactica quam *Rat. Med. Part. I.* pag. 152. &c. descripsi, ea videtur, quæ nunc dixi, confirmare. Colica Pictonum in Fodinis, unde ingens copia plumbi, multa ferri, aliqua arsenici, & tantilla argenti, petitur, frequentissima miseros adoriebatur Fossores; damnosa ideo tum illis, tum Dominis, insequente scilicet paralysi multos ineptos ad labores reddente. A triennio autem toto, ne unus quidem ultra affectus fuerat, ex quo Empirici, rerum fossoriarum gnari, consilio, ientaculum atri panis cum pingui lardo, Fossoribus, priusquam primos labores

res auſpicarentur, pararetur; prandiumque ſimul ex pingui bubula Carne, lardove, adornaretur. Vapores nempe & particulæ Veneni, ſaliva inviſcatæ, deglutiuntur, labemque primis viis inferunt: pinguia, & difficulter digerenda Nervos defendunt a Venenorum adplicatione, venena inviſcant, inviſcata eliminant. Ex illo tempore conſilium tale omnibus do opificibus, qui Foſſilia tractantes, hac in urbe, adeo frequenter in hunc morbum incidunt. Ratio & experientia inviſcantem hanc, & obvolventem curam, æque in therapeutica, quam in prophylactica curatione, comprobaverunt.

Methodus eadem mirum quam noſtris in Noſocomio Dyſentericis profuerit! ut hinc vel integre curarentur, vel induciis primo impetratis, purgans tuto daretur, & opiata cum oleo-

oleosis reliquam postmodum curam absolverent. Febris quædam maligna cum terribili vomitu & ventris torminibus inchoans, emeticis irritata, in quodam Nosocomio multos, petechiis accedentibus, stravit. Consilio denique Ill^mi Præsidis, decocta farinosa, emollientissima, oleum copiosum, opium, mollia epithemata & balnea adhibita, totam vicerunt malignitatem. Oleum cum opio in Acutis non malignis, pertinacioribus tamen, dum stagnantes in viis primis humores, bilisque forte eo usque affluens copiosa, putrescunt, incredibile morbo levamen attulit. Medicum hac in urbe cruenta & crudelissima Dysenteria vexabat, cum rigore tetanode totius corporis, ultra 12. horas durante, & vomitu æruginoso. Probabilior causa progumena erat podagrica materies in Corpore retardata & latitans; causa pro-

procatarctica assumtum leve purgans. Illustrissimo L. B. *van Swieten*, & sagacissimo medico *L. Erndl*, qui curam ægri susceperant, visum fuit solis emollientibus, & involventibus, externis internisque, quovis possibili modo adplicitis, prudentique Opii dosi, uti oportere; adpositis interea acrioribus ad crura epispasticis, quibus eo versus, si qua materies podagrica adesset, determinaretur. At citra podagram morbum integrum, septem dierum spatio, debellarunt.

Opium porro in multis horum principem locum tenet. Nervis graviter affectis oleosa quidem, & involventia, prohibent ne ultra crispentur illi, irritenturque; Sed miram affectionem iisdem non demunt, quæ jam altius secundum Nervum penetraverit. Opium ipsam Nervi conditionem mutat

tat, ſenſilitatemque demit. Præſtantiſſimus *Baglivus* ſuſpicabatur, opium excitare ſudores, quibus in hac Colica nihil ad generandam Paralyſin credebat aptius eſſe. Sed Experientia edoctus affirmo ad præcavendam paralyſin, opio, cum copioſo oleo, nihil præſtantius dari, potentiusque, propter dolorum ſopimentum. Quinimo *Riverio*, *Sydenham*, *Huxham*, autoribus, ſi purgantia in ſimilibus morbis indicentur, nepenthem iisdem audacter commiſceo. Eo enim contractos, irritatosque nimium nervos, utcumque relaxante, & pacante, purgatio aptius officio fungitur ſuo. Summi ſane hoc in Ileo uſus. Et forſitan ſolum opium datum efficit, ut, nimia nervorum conſtrictione ſoluta, reſtituta vis periſtaltica alvum commode moveat, cujus en memorabiliſſimum Exemplum!

Cl.

Cl. *De Rueff*, Eminentiſſ. Cardinalis Archiepiſcopi & Principis *Paſſavienſis* Archiater, caſum filii ſui quinquennis mecum communicavit, quem Ileus adeo gravis corripuerat, ut quavis Artis opera incaſſum adhibita, jam & ſtercora evomeret, & enemata ipſa. Guſtu ipſo optimus parens vomitu ejectam percepit muriam ſalis communis, quæ enemate injecta fuerat, ut & Electuarium Diacathol. & alia. Saporem horum puer, hora antequam evomeret, ex eructationibus jam conqueſtus in ore erat. Iniquam & deſperatam pueri ſortem parens miſeratus, Miſturam aq. Menthæ, Spir. ejusdem, & largiore Laud. Liq. Syd. doſi, conſtantem dedit, ut ſaltem cum minori miſeria periret. Triplex fere opii doſis erat ratione ætatis. Sed en! ex inopinato Vomitus ceſſant, ceſſant dolores, & blanda ſine ſomno obtinet

animi

animi tranquillitas. Eoque modo quartus morbi dies tranquille transigitur. Sequitur Nox molesta, leviore dolore, citra Vomitum ingruente, turbata; flatus deorsum petunt, sequitur portio enematum, ipsæque tandem fœces. Brevi post Appetitus, somnus, integreque restituta Salus, adsunt. Laudandus profecto perillustris & doctissimus parens, quod in studii medici bonum, hanc mecum historiam notabilem communicaverit.

Liceat hic in transitu adnotasse, quam egregie hinc confirmetur id, quod de incipiente in Ileo gangræna dixeram *part.* 2. *Rat. med. pag.* 95. 96. 97. Gangræna inchoans hic sane adfuisse videtur, sed opio inordinatos sedante motus, lenique aromate vitam suffocatam resocillante, per naturæ bonitatem fuisse emendata. An autem

autem die quarto potum Chamomillæ & Millefolii infusum, quoque quid contulit? Est antiquis temporibus Millefolium laudatum in Dysenteriæ specie, quæ inchoamenta Gangrænæ denotaret. Si infusum cum aliqua coctione paratum fuit, potuit vis plantæ, modice stringens, forte quidquam conferre. Chamomilla vulgaris, & Romana, ut tuta, blandaque antispasmodica, & diaphoretica, semper habebantur; Infusum ejus *Baglivus* in Colica tanti fecit, ut *Libr. I. prax. med. Cap. de Colica* §. 1. dicere non vereatur: „ Antidotum Colicæ est Chamomilla, „ a quacumque demum causa oriatur.

Hæc de cura morbi: sed cum initio dixeram circa ejus theoriam nec opiniones aliorum, nec ipsam meam propriam, typis olim editam, mihi

inpræsentiarum satisfacere ; paucis jam liceat circa eandem exspatiari. Etenim quid mirabilius, & incomprehensibilius, quam quod sedes mali sit in Abdomine, & artuum interea pereat motus ? Et cur, amabo ! si sanguis aut acer, aut mucosus, aut aquosus, virium sit causa dispendii, illa causa non totum ex æquo corpus afficiat ? Quibusdam enim soli superni artus resolvuntur, integri manent inferiores. Imo in tota ea morbi *Huxhamo* descripta specie, Paralysis brachia duntaxat occupavit. Si vitiata Chylopoiesi, & Hæmatopoiesi, nec spiritus debiti, nec oleum, ultra secernuntur, quid demum causæ est, quod unus præ alio musculus aut robustus maneat, aut fiat paraliticus ? torosus, aut emarcidus ?

Mir-

Mirum prorsus spectaculum ! at vero haud suo in genere unicum. Simile quidpiam observamus in Thoracis morbis. *Hipp. Coac.* n° 400. „ Si- „ quidem igitur, inquit, Aortæ adpellatæ (eæ sunt, lingua hippocratica, duo mani rami, in quos Aspera arteria dividitur ; vide *Duretum* & omnes Commentatores) „ Siquidem igitur „ Aortæ appellatæ, utrinque adpen- „ dentes Pulmonis partes, valde in- „ flammatæ sunt, ut ad latus assideant, (seu, ut ad latus adprimantur) προστκαθῆσθαι, πρὸς τὸν πλευρὸν, „ hac corporis parte resolvuntur, „ παραλύονται τὰ κατὰ τὸ μέρος τῦ σώ- „ ματος . . . Si vero non valde in- „ flammatæ sunt, ut non assideant, „ (sive ut ad latera firmiter haud ad- „ primantur) dolor quidem fit per „ totum, attamen non resolvuntur . . „ Quibus vero totus pulmo una cum

„ corde inflammatus fuerit, ut ad la-
„ tus allabatur, homo totus resolvi-
„ tur. „ *Charterii* versio sensum genuinum accuratius ea, que *Dureti*, aut *Foesii* est, reddidisse videtur.

Invenio in adnotatis meis ann. 1747. 1748. 1749. triplici vice me in suppurato admodum pulmone simile quidpiam observasse. Quadragenaria fœmina a longa die tussiculosa, spasmum in sinistro linguæ latere experitur, doloremque vehementem, & tandem paralysin. Hæc ibant, redibant; prout Vomica, tunc se rumpens, magis sese, minusve, evacuaret. Ita quidem ut per sesquiannum hoc malo ferme libera, eodem denuo subsistentibus sputis, affligeretur.

Sexagenaria mulier siccam, molestamque dudum tussim passa, Linguæ sini-

ſiniſtri lateris non ſpaſmum, non dolorem, ſed paralyſin conqueritur; inchoamento quodam Apoplexiæ, ſeu Capitis potius ſtupore, petitur, ac poſtmodum lateris corporis ſiniſtri paralyſi.

Vir ſexagenario major, peripneumonia non reſoluta, ante tres menſes laboraverat, tuſſi ſicca, cum reliquis vomicæ clauſæ ſignis, vexatus. Levi tunc inchoantis Apoplexiæ inſultu petitur; ab eoque denuo liber, Linguæ pars ſiniſtra, brachium, peſque ejusdem lateris, plane reſolvuntur.

His porro tribus id contigit, ut, Vomicis ruptis, pus copioſum exiverit, ſimulque linguæ, artuumque, paralyſis, emendata, fuerit: & quidem adeo, ut Vir hicce intra 14. dies

ab inchoata paralysi per cubiculum circumambularet scipioni innixus, quem etiam brevi post, ut inutile pondus, projecit.

Equidem in altero, tertioque casu, levior Apoplexia, membrorum Resolutioni antecedens, minus videretur ad præsens argumentum facere; quemadmodum etiam Linguæ affectio. Verum ad aliud quid hic attendendum est. His omnibus id ter, quaterque contigit, ut sputis suppressis, imminutisve, curata redierit paralysis; sputis redeuntibus, illa paulatim cessaverit.

Ergo pure thoracem angustante, & premente, in prima fœmina, Lateris linguæ spasmus & dolor obortus est, secuta tum paralysis. In binis aliis, pure opplente Thoracem, levior Apoplexiæ

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0114
DFG

plexiæ ſpecies oborta eſt, hanc inſequuta paralyſis. Paralyſis, ſputis libere ejectis, minuitur, ceſſat; ſputis aut ceſſantibus, aut paulisper imminutis, paralyſis augetur, perficitur: Et quidem ter quater in omnibus eadem hæc phœnomena redeunt. Simile quidpiam jam bis etiam Viennæ vidi. Caſum forte & huc referendum habebit Cap. 6. nº. 25.

Igitur affectis in Abdomine, ac Thorace, nervis, Reſolutio Brachiorum, Crurum; alterutro, utroque in latere, naſci poteſt. Communis explicatio ſyſtematis Nervorum, & a me olim, & a plerisque paſſim, ad hunc nodum ſolvendum adhibita, imperfectior eſt, multa ægre ſolvit, repugnat nonnunquam, relinquit hiatus.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0115
DFG

Solus, ni fallor, nec sine reverentia nominandus, magnus *Winslow* quid solidius nobis, aptiusque, suppeditavit *Tom.* 3. ubi adeo nervosissime explicat nervos. Experientia anat. 20. annorum edoctus, & *Cl. Petiti* observationibus suffultus, statuere cogitur, Nervum Intercostalem, Sympatheticum magnum dicendum, a Communi Nervorum in Encephalo origine non nasci, verum potius a Gangliis, quæ a summa spina, ad ossis sacri infima usque, numerosa, totidem veluti Cerebra componunt, ex quibus demum Sympathetici magni origines: igitur quem in cranio esse ililus originem credideramus, ejus potius adscendentem, & Cranium intrantem, ramum esse, quam truncum descendentem.

Observatio Eruditissimi *Petit* habetur in *Hist.* & *Mem. Acad. Reg. Sc. Par.*

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0116
DFG

Par. an. 1727. Demonstrare ibidem annititur clarus vir id, quod hic *Winslow.* Hocque 1° quia Angulus communicationis (vid. Eust. Tab. 18. fig. 2.) Nervi intercostalis cum pari V. & VI. manifesto docere videtur, non oriri Intercostalem ab his binis paribus Nervorum, sed ab Intercostali ad illos ramum accedere. 2do. Quia Nervus sexti paris tenuior est inter locum suæ originis, a priore parte Corporum olivarium & pyramidalium, locumque ubi Intercostali nervo unitus est, quam ubi inde ad oculum pergit: manifesto documento hunc Nervum quinti paris orginem Intercostali nervo non dedisse, sed accedente intercostalis ramo, potius mole auctum esse. Revera deberet, hanc eandem ob causam, auctior quoque moles in primo trunco Nervi V. paris adparere; sed adeo crassus hic truncus est, ut

tantilli ramuli acceſſione haud adpareat mole auctus. 3^tio. *Petit* numerosis canibus Intercoſtales Nervos abſcidit e regione 3. vel 4. colli vertebræ; & quamvis par Octavum in hac abſciſſione integrum manere nequeat, ſcimus tamen par Octavum nihil ad oculos facere; adeoque omnem, quæ oculis fiat, mutationem, Intercoſtali Nervo deberi. Igitur Intercoſtalibus abſciſſis, phœnomena, quæ naturaliter hinc exſpectari poterant, ut Vox impedita, Vomitus, Cordis palpitationes, &c. ſemper plus minus variarunt, imo nonnunquam defuerunt: ſed oculorum affectiones erant in omnibus ſubjectis conſtantiores; nempe eorum ſqualor, lacrymæ, lemæ, cornea planior; extenſio membranæ cartilaginoſæ ad Limbum Corneæ ſitæ, ita quidem ut jam corneæ partem obtegeret; inflammatio conjunctivæ

ctivæ, &c. Et quod maxime rem demonstrat: uno Intercostali abscisso, oculus ejusdem modo lateris enarratis symptomatibus afficiebatur, alter minime.

Si hæc *Petiti* Pulcerrima Experimenta, cum accuratissimis 20. annorum *Winslowi* laboribus, conjungamus, cogimur omnino antiquam de Nervi intercostalis origine ideam abjicere, adoptareque Winslowianam. Ergo Nervus intercostalis non oritur a communi Nervorum origine ad Medullam Oblongatam; sed in Collo, Thorace, & Abdomine, a miris illis Corporibus, quæ Ganglia vocant: Corpora scilicet nervis oriunda, nervos commiscentia, novis dantia originem nervis.

His

His ita consideratis, minus miror Colicæ Pictonum vix explicanda alioqui phœnomena. Non ideo, quod jam ea cuncta exponere horum ope potis sim; minime: intricatior nobis est Nervorum demonstratio, quam ut miras eorum actiones & ubique, & facile, exponamus: sed ideo saltem minus miror hujus phœnomena morbi, quod intelligere videar, Nervo intercostali in Collo, Thorace, Abdomine, Pelvi, originem ducente, posse Paralysin pedum, brachiorum, oriri; dum nempe, in Thorace, aut Abdomine, erosione, adstrictione, compressione, velicatione, aut quovis alio modo, Nervus hic ad suas afficitur Origines, ad Ganglia scilicet. Cum igitur Crurum nervi, tam Ischiadici, quam Crurales, componantur ex spinalibus & intercostalibus, intelligo, non integros Ischiadicos, non Crurales

les totos, affici, sed illos modo, qui eis ab Intercostalibus juncti sunt, fasciculos; ad eoque incompletam Paralysin gigni, in his potius, quam in aliis obtinentem musculis; neque iisdem, quas afficit, partibus sensum adimere, sed motum. Cum nunc experientia noverim, Nervorum alios ad motum, ad sensum alios destinari, hicque duplicis originis videam nervos esse, merito videor concludere, nervos harum partium motorios ab intercostalibus oriri. Attamen non id ita se habere ad musculos omnes, quandoquidem in hoc morbo potissimum Extensores afficiantur: ergo esse quoque nervos musculorum Cruris motorios, qui non ab intercostalibus, sed a spinalibus ortum habeant. Cum nunc Nervus intercostalis ubique in pelvi, abdomine, thorace, collo, oriatur, comprehendo facile ex ejus, in omnibus

bus hisce Regionibus, affectione, posse facile fibras illas affici, qui in collo cum spinalibus colli confusi, sex nervos Brachiales una cum iisdem componant: tum & in ea supernorum artuum paralysi, explicatis modo de causis, quoque & in solo motu, & in certis quibusdam tantummodo musculis, vitium esse. Cum etiam intercostalis Nervus in Cranium adscendat per osseum Canalem, una cum Carotide interna, & deinde sese jungat cum Nervis V. & VI. paris; haud improbabile videtur Oculi turbationes, amblyopiam, ac fere amaurosin, Vocis defectum, Linguæ spasmum, dolorem, paralysin, eodem modo exponi posse, quo Brachii paralysin. Cogito enim nunc in 6. & 5. pari eum fasciculum affectum esse, qui his ab intercostali accedebat. Difficilius quidem est explicatu, cur inchoamen-

mentum Apoplexiæ ab eadem causa in thorace premente aut velicante, fiat; sed ab altera parte facile concipimus, posse unicum nervulum alicubi tam vehementer premi, & agitari, ut inde totum sensorium commune turbetur. In ulcere ruditer agitatus nervus, universi Corporis convulsionem facit. A mera duntaxat applicatione Venenorum ad Ventriculi nervos, qui ab intercostalibus, & Vago pari species Apoplexiæ nascitur, sæpe, expulso cito veneno, mox evanida. In rupto abscessu pulmonis hæc apoplexia remisit; brevique post etiam cessavit ipsa, & simul, quæ ipsam comitata, sequutaque fuerat, Resolutio.

Atque hæc de Paralysi; sunt autem quædam alia adhuc exponenda. Intro-

trotractio Abdominis, & Ani; Ischuria, Dysuria, & quæcumque prava alia symptomata in hoc morbo sæpius adsunt, ex dictis explicata habentur. Emaciatio totius Corporis intelligitur a defectu olei in massa sanguinis, oriundo ex vitiata admodum prima coctione, vitiatis proinde reliquis; præterquam quod acria, sanguini sensim mista, omne attenuant & destruunt oleum: quod vero aut Deltoeides, aut alius quisquam musculus, præ cæteris contrahatur aut marcescat, inde deducitur, quod fibrillæ illæ Nervi intercostalis, quæ ad talem musculum, vel involventem eum membranam cellulosam, vel superstratam ipsi pinguedinem, distribuuntur, in thorace, aut abdomine, præprimis afficiantur.

Unum restat, quod nondum expositum. In Tract. meo de *Colica Pict-*

Pictonum pag. 39. 41. eminentiæ cujusdam durioris, aliquoties immobilis, passim mobilis, memini; quæ semipollicem, ultraque lata, ponè Carpum, in medio Metacarpo, sita esset, eo præcisè loco, ubi Radialium externorum tendines capitibus ossium Metacarpi inseruntur, Extensorque digitorum communis annulari ligamento emergit. Adparet degeneratio esse membranæ, extensorem hunc involventis. Si immobilis est, motum turbat; raro, si mobilis. Quibusdam plane deest. Nonnullis citò dispâret, aliis per annos persistit. Credibile admodum terrestrem, tenaci quopiam junctam, & simul acrem, sæpe esse materiem, huc metastatice depositam, &, ni abiverit, relapsus metum post sese relinquentem. Memorabile exemplum communicavit mecum doctissimus sane Vir, & de Re Literaria

optime meritus, *D^s Maſſuet*, Med. Amſtelodamenſis, Autor, ut ipſe ad me ſcripſit, *anonymi Tractatus de Colica Pict.* in Periodico Libro dicto *Bibliotheque raiſonnée Tom.* 8. *art.* 2. *& Tom.* 9. *part.* 1. 2. Homo ab anni ſpatio dire hoc morbo per intevalla affectus, & rebelles utramque ad manum eminentias ejusmodi gerens, acuta febre ſubito corripitur, cum delirio, rigore brachiorum, ſubſultu tendinum. Arceſſitus Vir doctiſſimus deprehendit obſtupens, utraque in manu diſparuiſſe eminentiam, & ægrum poſttridie mortuum vidit. Nunquid igitur materies hæc, (ut ipſe a me quærit) quæ vel morbum olim generans, vel a morbo generata, huc metaſtatice depoſita eſſet, reaſſumi, reſorberique, denuo potuiſſet? Atque ita generare relapſum ejusdem morbi, aut acutas febres, & mortem ipſam? Sane materiem

riem hanc acrimoniam deleteriam ſtagnando ſibi conſciſere poſſe, non abludit ab obſervationibus alibi factis.

Sed dantur Colicæ pictonum nonnunquam, citra notabiles dolores; quas tamen Amauroſis, Aphonia, Paralyſis, inſequantur. Id bis obſervavi. Quod non mirabitur is, qui attendat modo non ad acrimoniam adplicatæ cauſæ, ſed ad naturam ejus. Venena adplicata Nervis, ut in hac urbe totius exempla triſtia teſtantur eorum, qui vaſis argenteis, amalgamate auri & mercurii daaurandis, victum quæritent, poſſunt eosdem Nervos peſſime afficere, omnesque fere Nervorum producere morbos, licet moderatiores iisdem dolores conciliaverint.

In tota hac pertractatione hunc Morbum in Claſſes dividere, ut quæ-

dam ejus ſpecies ad Plumbum proprie eſſet referenda, alia ad Vinum, alia ad Scorbutum, ad Podagram, alia &c. minime duxi neceſſarium. Dentur cauſæ quævis, quarum effectus ſit aut rodere Nervos, aut vellicare, aut convellere, aut exſiccare, & adſtringere; modo ea, quam expoſui, cauſa proxima inde ſequatur, erit perpetuo morbus idem, eodem ſemper nomine denominandus, ſimili fere modo, paucis exceptis, curandus.

Sed plures, curato morbo primario, a Paralyſi curandi veniunt. Præter curam Lacteam, mire efficaciæ Machinam electricam eſſe, multa in Noſocomio experimenta docuerunt; hocque ipſo tempore egregium Machinæ effectum admiramur in ejusmodi caſu multis ab annis deſperatiſſimo. Adduci hunc hominem, a tanto

tanto tempore Lecto inhærentem, jussi in Nosocomium, eumque ibidem a trimestri fere spatio alui, ut ipsi quotidie vis electrica applicari posset: a perfecta curatione multum abest, sed interim jam obstupescimus hominem sine baculo, a nemine suffultum, per totas ædes nostras obambulantem: promovendi experimenti gratia eum diu in Nosocomio servabo.

CAPUT III.

De sanguine humano, ejusque Calore.

Anno 1756. 1757. experimenta multa communicavi, quæ ad humanum sanguinem, ejusque tum crustam, tum calorem, spectarent. Horum experimentorum plura, nonnulla in dubium vocabant, quibus,

veluti inconcussis principiis, eousque fueramus innixi. Hoc anno eadem experimenta magnam partem iteravi, eo præprimis animo, ut si in prioribus capiendis errorem irrepsisse deprehenderem, id nunc traderem emendatius. Verum recentioribus vetera confirmata vidimus, simulque nova alia instituimus, quorum en epitomen!

1. Crusta inflammatoria densitate ac soliditate mirum quam variet pro excipiendis differentia vasis! Quo vas excipiens planis, majorisque diametri est, eo passim minor, ac sæpe nulla, Crusta est. Quo altius & angustius vas est, eo crusta densior, solidiorque est. Quamvis enim ex observatis prioribus constiterit, in eadem Venæ sectione sanguinem & variam, & maximam, & nullam, formare crustam

stam ; id tamen nec perpetuum est , nec præcise eodem ordine excipientium vasorum , maxime si idem experimentum sæpius capiatur , observaretur.

Fallimur ergo , fallimusque alios , dum lata pelvi exceptum sanguinem bonum esse , fere non inflammatorium , pronuntiamus ; cum idem ille , angustiore exceptus , notabilem fors crustam exhibuisset : ut etiam , dum angusto admodum vitro cruorem excipientes , inflammationem densitate cunctas superantem judicamus.

2. Sanguis noster in morbis valde acutis , etiam morbi octavo nonnunquam die , in communis magnitudinis vase exceptus , habere potest , habuitque , formidandam Crustam : insequente nihilominus paucis post ho-

ris morte. Quam falso ergo creditur a quibusdam medicis, post quartum inflammatorii morbi diem, stadium inflammatorium jam præteriisse? Quam perperam quibusdam videtur omnimoda sanguinis dissolutio adesse, tum quod dies Octavus sit, tum quod mors subsequatur?

3. Nunquid tamen ejusmodi crusta densa perpetuo notet stadii inflammatorii perseverantiam? Utique in morbo maxime maligno, in quo post alia exanthemata, cum pessimis Variolis, nigræ maculæ, ac vibices, libera a Variolis loca deturpabant; sanguis ob Variolarum retrocessum, quinto ab expulsione earum die, morbi autem vigesimo secundo, de vena brachii missus, prodiit in vase communi phlogisticus totus. Sed quadrihorio post, ex eodem foramine impetuose exsiliens

liens, simileque in vas influens, perfectissime sanus, quavis nota, adparuit. Intra septem ante mortem horas uterque hic sanguis missus est. Vid. *Rat. Med. p. 2. pag.* 104. 107. Hoc explicaturus, attendat primo ad sequentem historiam.

4. In crure Sphacelo pereunte, in quo sane nihil suppurabatur, imo potius putrida tabe omnia diffluebat, simul incredibilis copia puris pluribus septimanis efluxit. Si ea Eruditis probentur, quæ de *Generatione puris Tom. 2. Cap. 2.* scripsi, erit puris, & materiæ crustæ, eadem origo, eademque substantia. Irritatos ab acribus Vasorum Nervos ibidem videbamus hanc in humoribus conditionem ponere, ut hæc crassa, alba, materies aut formetur in illis, aut dispersa antea & invisibilis, nunc in massam visibi-

sibilem cogatur. An non ergo in Crure spacelato, & in febrium malignarum gangrænosa Cute, viva vasa, nervique, ad mortui margines irritentur? & sanguini eam diathesin creent, ut crusta, & pus, in eodem formentur? Modus quo albi, crassique Polypi, etiam in Chronicis morbis, prope mortem generentur, idem videtur arguere.

5. Sed si hæc ita se habent, tutone in putrida dissolutione sanguinis, ad Cutim observata, adstringentia damus? Spiritus nempe acidos Vitrioli, Sulphuris, Nitri, Salis? Imo ipsum adeo copiosum corticem Peruvianum? Si enim dissolutio sanguinis ad Cutem duntaxat adest, ejusque irritatio marginum nervis occasionem suppeditet, ut hanc albam in sanguine spissitudinem generent, videntur hæc adstrin-

gen-

gentia nocumento fore.

Ad Acidorum usum dico, ea non nisi dilutissima corpus intrare, adeoque diluendo maxime & refrigerando agere. Ita dum Medici nonnunquam Hæmoptöen feliciter curant acido spiritu in Mistura opiata dato, crediderim æstum refrigerando, motum moderando, acre diluendo, id eos facere. Quod vero ad Corticem attinet, hunc vi adstringente hic agere minime arbitror. Cum magnis in arte viris lubens fateor me veram Rationem, qua Cortex agat, ignorare. Video quam potenter gangrænam sistat, vitamque parti restituat: dum dedero eum in Hemitritæa, observo mirabundus quod nimios moderetur motus, calores; quos tamen eosdem mire auget in flaccidis, inertibusque Corporibus: lætus contemplor quam blan-

blande, feliciterque, necdum adparentes Cutis efflorescentias, Variolas, Miliaria, Petechias, foras trudat sustineatque: quam pulcre maculas purpureas, lividas, nigras, auferat; mictum cruentum, cruentam alvum, in Desperatis Malignis sistat; quam fortunato, suo si tempore apto, sua si copia detur, intermittentes febres, tum universales, tum topicas curet, quam tuto hæmorrhagies sistat, roboret nervos, sanguinem inspissetaquosum, mucosum attenuet, amissumque restituat vasis tonum: Sed hæc omnia ab unico principio explicare & deducere velle, inanis laboris esse videtur. Eoque magis si considero attentus, quantilla Corticis dosi mirandos effectus producam, dum ejus aut resina, aut sale, utor. Præterea si binis hominibus cætera sanis, jam vero eodem intermittentis febris genere labo-

borantibus, & quorum alter ſtrictiſſimi ſit temperamenti, alter laxiſſimi, corticem dedero, nonne utrique redit ex æquo ſalus? Si tantummodo adſtringendo, laxosque nervos roborando, Cortex ageret, nonne vehementer noceret potius, quam prodeſſet, rigido corpori? An forte demendo Nervis irritabilitatem? Sed corpora vix irritabilia, in quibus anima plane adiaphora inhabitet, cortice peruviano ab intermittente febre curantur: imo inertia & vix irritabilia corpora corticis uſu irritabilitatis augmentum conſequuntur. Tota res ænigma eſt, ænigma manet. Quæſtio inanis; reſponſum impoſſibile. Quam limitatum in Naturæ operibus ingenium humanum! Sed quo abſtruſior Natura, eo ad adorandum & amandum ſupremum omnium Conditorem, cor noſtrum vehementius rapit & impellit.

pellit. Experiamur nunc itidem vires ingenii in obſervationibus de Calore humano.

6. Obſervavimus in plerisque, quibus aut conſueta medendi Methodus, aut Cortex, febrim ſuſtulerat, & ita quidem, ut ſæpe nulla ſuperſint, ſive in pulſu, ſive in reſpiratione, ſive in urina, ſive in ipſo ægri ſenſu, vel minima indicia febris; obſervamus, inquam, horum in plerisque tres, quatuor, ſex, caloris majoris gradus in thermometro, quam eſt calor ſani hominis, idque haud raro per integrum octiduum. Merito id mirari oportet, cum plures dentur acutæ febres, in quibus idem thermometrum, eodem corporis loco, eadem cum cura, eadem temporis diuturnitate adplicitum, ſæpe intenſiorem calorem non denotet; interea tamen, dum

dum & ipsi illi ægri, molestos calores conquerantur, eosdemque adtactu nos deprehendamus. Quid quod in febre peracuta, vere ardente, in qua 5. Libræ sanguinis, summe coriacei, eductæ; in qua homo miser urentes plane calores assiduo conquestus est, & quidem tantos, ut DEUM profuso corde laudaret de Refocillatione grata, quam Custodes ipsi, spongiis aqua frigidiuscula madidis, faciem ejus ferventem sæpius humectantes, conciliabant: quid, inquam, causæ, cur huic ægro per integrum octiduum calor una duntaxat die 100. graduum, reliquo vero toto tempore graduum modo 98. 99.? Is sane caloris gradus minor eo est, quem Thermometrum in iis ostendit, qui a febribus penitus curati, ut mox vidimus; qui iidem tamen nec sibi, nec nobis, calorem naturali majorem habere videban-

bantur. In malignis morbis calor vix solet 3. 4. gradibus naturalem excedere. Et quod vehementius mireris, juvenis 13. annorum, spina ventosa, & obstructione non reseranda totius abdominis laborans, totus pallidus, & cachecticus, & debilis; cujus sanguis nullum fere in labiis, in oculorum carunculis, in palpebris internis, colorem exhibet; cujus parvus est ac debilis pulsus; cur ille habuit per sex integros menses, singulo die, calorem circiter 100. graduum? calorem, ajo, majorem colore illius, qui æstu flagrabat, durum plenumque qui pulsum habebat, qui inflammatissimi cruoris quinque Libras de vena effundebat? Quæ demum apta ad hoc problema responsio? Sed mirabiliora videamus!

7. Fœmina ad finem anni 1755. ipso in partu fit apoplectica, & ad se quarto die redeuns, paralytica. Mox frigus intolerabile dextræ manus conqueritur; ita quidem ut igni admota, vestesque exurens, nullum percipiat frigoris decrementum. Estque in eadem manu, sed prope cubitum magis, dolor vagus. Paralysis emendatur cæteris in locis; ut demum Nosocomium accedere, opem rogatura, possit. Manum ego, quique circumstant omnes, penitus frigidam, & extenuatam, percipimus; sed simul deprehendimus robustum arteriæ in Carpo pulsum, illi, qui in altero brachio, æqualem; quin & arteriarum, juxta digitos emaciatos sitarum, pulsationem manifestam. Unde frigus tantum, præsente fonte caloris, arterioso sanguine? Magna iteratæ Graviditatis suspicio, ut eam ad electrinam

machinam adhiberem, prohibuit; & ut reliqua modo, quæ artis essent, graviditasque permitteret, instituerem, permisit. Anno 1757. mense Febr. primum rediit, perseverante eodem malo. Adplicui illam ad machinam electrinam; sed negligenter accedens illa, parum emendabatur. Quin & siniſtra manus, licet non paralytica, æque, quam dextra, friguit, æstate media. Per novem menses denuo defuit. Rediit 8. Apr. anni præsentis, dixitque ab adhibita vi electrea sibi melius autumno & hyeme fuisse, seque ideo non rediisse: jam vero ab aliquot retro septimanis malum in pejus, quam unquam, ruere. Revera a conspecta manu horruimus omnes. Digiti manus paralyticæ rigebant, hinc inde tumebant; pulposa apicum substantia evanuerat; & jam instar variegati marmoris digiti toti rubent, pallent, pur-

purpurascunt, livescunt. Dolent quoque maxime dum attinguntur; acutius autem nullibi, quam in digito medio ad unguis radicem. Solus ab his malis liber polex, paralyticus tamen ille, inque volam contractus; evanida penitus omni carne musculorum pollicis, Abductoris brevis, Opponentis, Flexoris brevis, & Adductoris. Fœminæ ad fornacem locatæ manui thermometron alligavi, laciniis laneis circumvolvi, & horæ quadrante reliqui; calore cubiculi 70. gradum in thermometro, parieti adpenso, notante. Thermometrum ad manum ultra 73. gradum non adscendit. Applicitum id horæ quadrante sub axillis, 96. gradum signavit. Ergo differentia caloris fuit 23. graduum. Interea temporis æque fortis in hoc carpo, quam in alio, pulsus deprehensus, deprehensæque pulsantes digitorum

arteriæ. Cum hæc mulier adeo sui negligens esset, volui, ut in Nosocomio maneret; manenti hic frigus brevi in teporem mutavi halitu aromaticarum herbarum, earumque potu. At exinde plane horrori fuit adspicere manum, colore ex purpureo lividam: ita ut sub unguibus pellucentibus totum gangrænosum esse adpareret. Hinc partis totius sphacelum metuens, eam integram saturatissimo Corticis peruviani fomento involvi, & corticem ore liberaliter sumendum dedi. Octidui spatio tepor sensim redire, dolorem abesse, nonnullos observari motus, calor sanum æmulari. Vis electrea deinde effecit, ut digitis jam perfectius utatur, & domestica sua, hac quoque manu, perficere possit.

Ver-

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0144
DFG

Verum ergo frigus partis, tum ſenſu interno externoque, tum thermometro, demonſtratum eſt, cum optima conditione ſanguinis arterioſi, manum, digitosque, debito cum motu, & attritu, perreptantis. Sed en aliud!

Viro quinquagenario, ſaniſſimo, quadrato toti, a vehementi curſu exæſtuanti, potus gelidus aſthma rebelle creat, pravis dein ulceribus crura fœdantur, lumbi vehementer, perpetuoque, dolent. Omnibus his perennantibus malis, nihilominus vegetus, toroſusque, integro manet ſexennio. Eo elapſo rigiditatem, inſenſilitatem, & frigus, totius ſiniſtræ manus, ſex menſium ſpatio conqueritur; cui demum dolor acceſſit, & febris acuta. Homini huic olim aliquoties propter Aſthma medicinam feceram, pulſusque æque manifeſtos utroque in car-

po deprehenderam : nunc vero nec in carpo, nec in manu, nec in brachio, humeroque, neque etiam sub axilla, ego, aliique, pulsum detegere potuimus. Ergo non fuit in hoc carpo extraordinaria pulsus absentia : praeterquam quod, si haec etiam adfuisset, non ideo posuisset in brachio, humero, & ad axillam, pulsus absentiam. Hocque ita continuavit per quinque reliquos, quibus vitam protraxit, menses : nisi quod utrum sub axilla, & prope olecranon, pulsum obscuri indicium perciperetur, semel iterumque subdubitatum fuerit. Frigus tandem superatur, eique calor succesſit ; motus, sensusque vigent : & ipso hoc tempore, manente cum deficiente pulsu interni externique caloris sensu, Gangraena manum occupat ; succedensque digitorum sphacelus ipsas extremas eorundem phalangas separat, &

& a ſeſe removet. Ingenti demum puris copia ſphacelatis de cruribus indeſinenter profluente, levi apoplexia tangitur, eaque parum remittente, totius corporis Paralyſi affligitur, moritur.

In priore hiſtoria frigus perpetuum adeſt, cum valido arteriarum tota affecta in parte pulſu; in altera tam tempore frigoris manus, quam ejusdem caloris, nulla perceptio pulſus adeſt, fitque lenta gangræna, ac ſphacelus tandem. In priore cum pleno curſu ſanguinis arterioſi tanto tempore pars invincibiliter friget interne, externeque, ac tandem ſphacelum minatur; in altera hiſtoria ſine ſanguinis arterioſi perceptibili transfluxu, pars poſt ſuperatum frigus moleſte calet, & ſphacelo perit.

Cap. de *Machina electrea* habebitur hiſtoria fœminæ cum bono pulſu *ſemper* de frigore totius brachii ac manus conquerentis ; licet & adſtantes partem naturaliter calentem aſſeverent , & ipſa altera manu affectam tangens , naturalem ipſi calorem adeſſe fateatur.

Ecquis noſtrum communibus Phyſices ac Phyſiologiæ principiis id explicandum ſuſcipiat ? Ineluctabiles ſane ubique difficultates eſt inventurus. Ante cognitum *Harvæi* Circulum , Schola Medica *innatum calorem* , a magno *Hippocrate* Aph. 1 - 14. 15. edocta , docebat. *Hippocrates* ea dicendi formula τῷ ἐμφύτῳ θέρμῳ , nihil aliud indicare voluiſſe videtur , niſi id , quod in corpore humano , varium in vario , cum primis vitæ rudimentis inceptum , in morte demum abſens , nonnullis quidem in morbis auctum , in aliis vero im-

imminutum, deprehenderat. Hucusque ut verus, castusque Philosophus egit, ignotæ rei enarrans tantummodo, explicansque, effectus. Utinam hujus Philosophiæ semper memor extitisset! videatur *Libro de Carnibus*, & *de Morbo Sacro*, ut & passim alibi. Sanguinem deprehenderat, dum de Vulnere exilit, calidum admodum esse; hominemque, dum multus effluit, frigescere, & pallescere. Concluſit hinc calorem a sanguine nasci: & quæ partes cæteris plura rubra vasa haberent, eas præ reliquis esse calidiores; quo pauciora, eo frigidiores. Hanc ob causam Cerebrum esse omnium frigidissimam partem. Hinc pituitam ad illud colligi, coacervari, & naribus ab eo dimitti: copiosius vero asservatam hanc frigidam pituitam, atque a Cerebro ad pulmones dimissam, sanguinem pulmone contentum refrigera-

re, & coagulare : itidem & ad alias corporis partes a cerebro missam iterum alios, eosque multiplicis generis, producere morbos. Apoplexiam, Epilepsiam, Asthmata, cunctosque pituitosos morbos, hinc explicuit. Scilicet aberrant etiam magna ingenia, dum quos sibi ipsi limites sapienter præfixerant, hos transiliunt incogitanter.

Si *Aristotelem* consulamus in *Libris de Generatione*, de *Respiratione*, & *Meteorologorum quarto*, videmus subtile hoc ingenium totum in eo occupari, ut doceat, quandoquidem quatuor elementis, aëre, aqua, igne, terra, nihil non constet, id calidius esse, quod in hac commistione ignem haberet reliqua principia superantem. Ergo neque hinc quidquam illuminamur in hisce tenebris.

Ex

Ex *Aristotele* & *Galeno* miras veterum Philosophorum circa calorem humani corporis ideas obstupescimus, sed quod nos quidquam doceat, invenimus prorsum nihil. *Galeni* tempore, Medicorum, & Philosophorum discrepantia, versabatur circa hæc duo: πότερα δὲ ἐκ κινήσεως τοῦτο τῆς κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ τὰς ἀρτηρίας, ἔχειν τὴν γένεσιν, ἢ καθάπερ αὐτό το κινεῖσθαι τῇ καρδίᾳ σύμφυτον ὑπάρχει, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ θερμασία. „ Utrum calor ex cordis & ar- „ teriarum motu ortum habeat, an ve- „ ro, quemadmodum ipse motus cor- „ di innatus est, eodem quoque modo „ Calor sit innatus? „ *Galen. adverſ. Lycum Cap.* 2. Ipse quoque *Galenus in Commentariis* ad laudatos mox *Hipp.* Aphorismos, & maxime in *Libro adversus Lycum*, ad quem eos, qui de calore edocendi sint, remittit, solidi nihil attulit, sed peripateticis prin-

principiis, assimiliter quam *Aristoteles*, ad hanc quæstionem respondit.

Peripateticorum dogmati *Cartesianum*, & huic *Newtonianum* successit: Sed in quocumque systemate Philosophico plurima vix admittunt explicationem datam, ipsa explicatio scatet undique difficultatibus, hiatusque, nullo ratiocinio explendos, post se relinquit.

Anno proxime præcedenti experimenta adtuli, quæ calorem hominis sani in letali frigore morientis hominis præsentem demonstrarent, & in frigore febrili calorem naturali majorem aliquoties ostenderent. Jungantur his, quæ hoc capite dixi, & forte fateri cogemur independenter a sanguine calorem haberi; calorem parti inesse, dum sanguis aut deest, aut quiescit fere;

re ; calorem deesse, dum interim abundantia adest requisiti cruoris. An ergo multum sapimus præ illis, qui simpliciter dixerint esse Calidum innatum ? *Intelexi quod omnium operum DEI nullam possit homo invenire rationem, eorum, quæ fiunt sub sole : & quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniat. Etiam si dixit Sapiens se nosse, non poterit reperire.* Eccl. cap. 8.

CAPUT IV.

Experimenta in Calculosis, & de Calculo varia.

Rat. Med. part. 2. cap. 12 pag. 206. Historiam hominis cum publico communicavi, quem miserrimum a septennio Calculi martyrem, 17. Libræ sap. ven., 1500. Libræ aquæ Calcis, totidemque Lactis, a calculi doloribus ac molestiis ita vindicaverant, ut

ut, eodem quamvis integro in Vesica manente, nesciat prorsus se Calculo laborare, urinamque saniſſimi instar hominis, ponat. Monui ibidem hominem hunc ultra nolle remediis uti, comedere autem & bibere, quæ arriserint, perfectiſſima tamen valetudine gaudere. Idem nunc repeto. Dum enim hæc scribo, vocari eum in Nosocomium curavi. Illibatam ille sanitatem perseverantem, coram nobis omnibus, magna cum gratiarum actione, testabatur, licet calculo nullo modo liber; omnes enim Cathetere explorantes, eundem præsentem reperimus. Quod in eo experimentum factum est, idem frequentius repetendi occasio adfuisset; sed cum via commodior, brevior, & infantili ætati aptior, pateret, hanc inivimus.

Reme-

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0154
DFG

Remedium hoc, quod jam anno 1757. innui, descripsique, *uva ursina* est. Enarrata ibidem experimenta tot novis observatis hoc præsente anno confirmata vidimus, ut omnia enarrando longus ac tædiosus forem. Præcipua ex iis selegisse sufficiat.

I. Hujus anni 19. Aprilis, XI. annorum puer deferebatur in Nosocomium. Parentes testabantur, a quadriennio ab illinc elapso, filium diu noctuque in Urina reddenda immanibus torqueri doloribus; guttatim illam prodire; collectam vero tum mucosam esse, tum pallidam, tum fœtidissimam. Quin & puerum binos Calculos pisi minoris magnitudine, quondam excrevisse. Cathetere explorantes, calculum omnes manifesto percepimus, audivimus. Puerum in Nosocomio detinere volui, licet, quovis momento acri-

acriter ejulans, ac pavimentum, furibundi instar, pedibus assiduo quatiens, molestus sane socius cæteris ægrotantibus esset. Bis de die media dragma pulveris uvæ ursinæ dabatur, & paregoricum vespertinum. Juvamen intra quatriduum adeo magnum fuit, ut dolores vix ultra adessent, ut lotium diutius retineret, ut demum quibuscumque careret calculi symptomatibus. Factum hinc, ut elapso mensis spatio Nosocomii claustri pertæsus, paternas repetiverit ædes. Ac primo quidem tempore bene habuit; sed junio mense, sive regimine pravo, sive medicinæ neglectu, sive quod evanesceret paululum præ consuetudine ejusdem efficacia; dolores, cæteraque symptomata, recruduerunt. Horum certior factus, Nosocomio inferendum jussi. Suadent interea alii Lithotomum consulerent. Quo ad operationem necessaria

ria præparante, rem interea eo direxi, ut Operatio differatur, donec prius dosis remedii auctioris effectus explorassem. Ter die dedi mediam pulveris dragmam, & quotiescumque sive die, sive nocte, ferociores ingruerent dolores, liberale paregoricum. Decoctum hordei mellitum potui fuit. Profecto vix triduum elabitur, quin iterum omnes dolores exsulent, urinamque commode, ut homo saniſſimus, retineat, emingat. Nihilominus iterum Calculi in Vesica præsentiam Catheter declaravit. Quindecim diebus elapso repetit domum, ubi saniſſime vixit ad finem Augusti. Tunc negligens remedii, suaque sponte vivens, in antiquas delabitur miserias. Suscepimus eum tertio, & cum priore methodo minus quam olim levaretur, curavi per aliquot dies oleum lini in Vesicam injici, mane, & sero. Unde

demum egregie se habet, injectione minime egens, & pulveres solummodo sumens. Animus nunc est, eundem diuturniore tempore experimenti gratia in Nosocomio servare. Urina ejus, quæ fœtida, pallida, ac tenaci muco referta, ipsi solebat prodire, ante Uvæ ursinæ usum, omni deinceps muco caruit. Retinet tamen aliquod vitium: sedimentum scilicet furfuraceum perpetuo gerit, & alcalina plerumque ita est, ut momento mictus ipso cum acidis effervescat, & Syr. Violacei colorem in viridissimum vertat. Aliud vitium quoque adhuc puer habet, nocte se commingendi; sed mater testatur hanc durpidinem non a Calculo, sed Calculo anteriorem esse: Idque experimento certo jam novimus ita se habere, cum promissis illectus, per quatuor noctes subsequentes se non comminxerit; & ne forte, ut promisso-

missorum potiretur, nocte ideo de industria vigilaret, custodes ter, quater, accessere, visuri num dormiret? at semper profundo somno demersum repererunt. Haud igitur morbi est, sed malitiæ, vitium.

II. Alius puer XIII. annorum, a biennio dolorifice, ac pallide, minxit, subinde etiam strangurioſe. Catheter, & digitus, calculum manifesto indicarunt. Tribus septimanis domi suæ uva ursina, & paregorico, usus, primo urinam diutius retinere cepit, demum integra nocte. Attamen cum his bonis signis crudelis dolor diurnos extorsit, nocturnosque, ejulatus. Pravam diætam in causa esse ratus, in Nosocomio detinui, & injectione Olei Lini bis die in vesicam facta, datisque pulveribus quotidie tribus, & opiato ad quosvis ferociores dolores; intra octi

duum & dolore & ſtranguria liber fuit, minxitque ad unc. X. XII. unica vice, ter quater Nucthemeri ſpatio, inſtar ſani hominis. Urinæ ejus vix alcalinæ, ſed aut tenacem ductilem mucum gerunt, aut pus, aut furfures; pallent, ſed minus illis prioris. Cum emendationem ſymptomatum etiam prava ſe de nocte commingendi conſuetudo plane ceſſavit, nec unquam rediit. Et hunc diuturno tempore ſervare in Noſocomio conabor.

III. Puer ſeptimum vitæ annum necdum explens, biennio abhinc Variolas, ac dein morbillos paſſus, mejendi difficultatem ac dolorem conqueri cœpit. Gluten tenaciſſimum magis magisque urina geſſit; imo copioſus ſemel cum urina ſanguis. Dolores ita paulatim increvere, ut puero vita jam plane intolerabilis ſit. Calculus cathetere demonſtratur. Comeſtis prunis

nis non ſat maturis, n° 15. aquam copioſam ſuperbibens, febri primo quotidiana valida, dein continua remittente, per 13. dies laboravit; quin & undecimo febris die anni prolapſus jungitur. Eſtque ipſi excoriatione exulceratum præputium. Etiam hunc tertium in Noſocomio detinui. Cum hic duo valde urgerent, urinandi dolor intolerabilis, & febris continua remittens; huic proſpexi decocto hordei mellito; illi ter die data dragma media uvæ urſi, cum paregorico; ut & injecto bis die oleo Lini. Et quidem eo animo ut ſi febris pergeret eſſe continua remittens, eam alia medela adoriturus eſſem. Verum febris ſenſim mitior facta, dein quotidiana, tandem intra 14. dies ceſſavit. Cum febris curatione etiam calculi ſymptomata ita mitigata ſunt, ut ultra non doleat, ut paſſim urinam diutius

retineat, nocte autem tantum parum sese commingat. Urina quoque minus in alcali vergens, quam primi ordine pueri, nec adeo pallida, mucum rarius, squamas frequentius, continet.

IV. *Christian*, Hydrocele, ut videbatur, laborans, multo tempore Diureticis, subinde etiam Purgantibus Hydragogis, eo cum effectu usus est, ut & adtactu mollior, & mole minor, Hydrocele adpareret: itinere autem interea peracto, manifestarunt sese quidam in systemate urinario defectus, ita quidem ut medio Augusto homo cum difficultate urinam pallidam, moxque a mictu fœtidissimam, redderet, alcalinam adeo, ut admistum Violarum syrupum mox viridissimum faceret. Iterata Catheteris immissione, calculus manifesto deprehensus

sus est. Uva ursina illico ipsi data fuit; eaque brevi spatio temporis effectum, ut Lotium debito tempore servaretur in vesica, sine dolore prodiret, ac demum tam colore, quam odore, maxime esset naturale. Ut verbo dicam, bimestris remedii usus omnia calculi symptomata & signa illi prorsum delevit; licet, Cathetere postmodum exploratus, calculo minime liber inventus sit. Nec opio hic, nec injecto in vesicam oleo, indiguit. Solusque ille, ac primus, inter omnes est, quos vidi, qui, permanente Calculo, urinam sanam sæpe emitteret.

Porro qua ratione Planta hæc id homini concedat privilegium, ut calculo obsessus, ejusdem molestiis eximatur; æque parum docebo, atque plerorumque alimentorum, medicamentorumque, vires. Supponeret ejus-

modi explicatio cognitionem multiplicis variorum noſtri Corporis organorum facultatis ; ſupponeret veræ ſimplicium naturæ notitiam : cujus tamen utriuſque rudis eſt nobis in nonnullis perceptio , craſſa in pleriſque ignorantia. Quare in hisce omnis noſter , toties retuſus , ingenii impetus eo ſolo gaudere debet , quod rerum effecta contempletur , eadem diligenter adnotet , ordineque recenſeat , inque oportunos convertat Medicinæ uſus. Si hac lege progredior , admiranda Naturæ minus attonitus ſpecu-lor. Video quippe ab ipſa ſolerti Natura idem præſtari , efficique , quod Aqua calcis , quod Uva præſtet urſina. Etenim nonne ipſa Natura , citra artis præſidia , indolentiam conciliat Calculoſis ? Innumera adſunt , quæ id teſtentur , exempla.

Homo

Homo illibatæ, quoad vixerit, sanitatis, in systemate uropoietico semper fuit, binis duntaxat ante mortem diebus exceptis. Hic a morte exenteratus, sinistrum Renem putrida sanie consumtum exhibet, calculo vero Ureterem dextrum infarctum. *Holer. cap. de Hydrope in Scholio.*

Bini homines, nullas unquam Renum molestias conquesti, ingentem in Renibus Calculum a morte exhibuerunt. *Bagliv. pr. med. Lib.* 1 *cap.* 9.

Hominem Calculum IV. unciarum pondere in uretere gessisse, imo alium Calculum VII. unc. in vesica, ita ut Neutro inde moleste in vita fuerit, vidit, conscripsit, *Hermannus Oosterdyck Schacht Orat. Leydæ hab.* 8. *Febr.* 1753.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0165
DFG

Ex uno Rene in cadavere *Heurnius* 70. parvos calculos eduxit, 80. ex altero. Nunquam vero hominem Nephritici vexaverant dolores. *Edit. Leyd. Op. Fernel. p.* 2. *Lib.* 6.

Nobiliſſimus vir, Teſte *Friderico Loſſio Lib.* 3. *obſ.* n° 53. „ in veſica „ ſine ullo ejus, cum in vivis eſſet, „ indicio, Calculum aluit, qui quidem „ duriſſimus fuit, & quatuordecim „ unciarum pondere inſignis, in me„ dio tamen ſecundum longitudinem „ pervius, ut hac via, tanquam Ca„ nali quodam, urina ſine omni im„ pedimento profluxerit.

Intimus S. C Majeſtatis Conſiliarius, teſte oculato *Antonio de Pozzis* apud *Bonetum Med. Sep. Tom. I. Lib.* 3. *Sect.* 25. *cap.* 6. in utroque Rene duos magnos Calculos, ſex uncias pendentes

tes, habuit „ nullo signo præceden-
„ te, sive arenulas, sive pedum tor-
„ porem, sive lumborum gravitatem,
„ sive urinæ indigentiam, consideres.
„ Nam copiosiores justo fundebat uri-
„ nas, sed aquæ simillimas, sitimque
„ adeo intolerabilem patiebatur, ut
„ nullo potu ea sedari potuerit.

Hæc omnia contemplatus, arbitror eandem conditionem physicam ab explicitis Medicamentis Calculoso conciliari, quam eidem haud raro conciliat provida per sese Natura; modum vero, quo id fiat, ignorare me fassus sum.

An tamen is adeo ignotus modus? Videretur innotuisse celeberrimo *Joanni Cratoni Consil.* 315. „ Nec ipsi Cal-
„ culi, inquit ille, in Vesica perpe-
„ tuo sunt infesti: imo cum pituito-
„ so

„ so humore vestiuntur, sæpe ante „ Vitæ exitum vix deprehenduntur.„ Videretur innotuisse clarissimo *Whytt*, ut ex eo superiore anno visum; dum idem, quod mox *Crato*, statuit.

Verum liceat tantorum cum venia Virorum hæc duo reponere: 1mo Asperitatem mucus involveret, pondus molestus non auferret: tamen ponderosos calculos vidimus insciis hominibus dudum gestari. 2do Quotiescumque nostros homines examinaverimus, diu etiam ab inducta indolentia, Calculus & præsens, & asper, Cathetere percipitur.

Liceat & aliud addere. Ut *cap. III.* ex iis, quæ de corticis peruviani natura, deque ejus in corpore humano effectibus, novimus, fateri debui me ejus agendi modum plane ignorare

re, idem & hic fateri cogor. *Uva urſi* adſtringens, & amara planta eſt, fere ut Cortex. Unde a *Galeno Libr. VII. de com. med. ſec. Locos, Cap. IV.* decocta ad Hæmoptoen laudatur. Vocabat Medicamentum *Ponticum*, quod ex *Ponto* haberetur. Jubet *Galenus* Libram ejus coqui cum ſeſquilibra aquæ ad tertias, ut fere eſſe debuerit ſuccus expreſſus. Plantam *Galenus* ita deſcribit, ut eadem cum noſtra eſſe videatur. quid porro adſtringens planta, a priore conſiderata, efficiet in morbi palliatione, ad quam nos, experientia ducti, nihil efficacius oleoſis & involventibus novimus, nihil adſtringentibus perniciosius? Et quid demum ad ejusdem morbi palliationem acris aqua Calcis? Si quis putet ſaponem venetum, adeo copioſe hic ſumtum, involvendi vi egiſſe, duo reſpondeo. 1mo. Sapo venetus ſaltem

non

non adhibetur in cura, quæ per uvam urſinam fit. 2do Aqua calcis ſola, ſine ſapone, ſed copioſa, & diuturo tampore cum Lacte ſumta, Illuſtr. Præſes noſter Centurioni immunitatem a calculi Veſicæ incommodis conciliavit. Hinc, quod bis jam dixi, repeto, me hujus Indolentiæ cauſam, omnisque gravantis ponderis abſentiam, non intelligere. Sed hoc quid ad curam? Egregius ſufficiat annotaſſe effectus. Sunt porro effectus hi tam late patentes, ut uſum habeant in Medicina ampliſſimum.

1mo. Homo Lithotomia juvandus eſſet, ni aut cacochymia, aut tenerior, provectiorve ætas, aut invincibilis ægri repugnantia, impedimento forent. Nulla cacochymia, ætasve, contra indicavit hucuſque deſcriptam methodum. Ergo erit his omnibus proficua.

ficua. Adde his casibus eorum infortunium, qui nec Lithotomo gaudeant in tota regione, nec ut ad eum ferantur, eumve ad sese advocent, sumtibus ferendis sint. Datis his remediis juvabuntur.

2do. Calculi omnia symptomata adsunt in nonnullis; pleraque, aut multa, in aliis; ipsumque duritie, asperitate, Catheter detegit, ipse manifestat auditus, arte autem nulla extrahendus est. Nota est Historia ex *Diariis Eruditorum* annorum 1735. 1736. strenui beli Ducis *Dionis*, cujus denati e Vesica ingens Calculus extrahebatur, verum in antro, quod sibi ex dilatata Vesica formaverat, toto corpore delitescens. In *Ptochotrophio Hagano* Adolescens Calculi symptomata patitur, calculumque habere in Vesica deprehenditur. Præsens fui dum sectio-

ctionem moliebatur Lithotomus aptus. Calculum omnes percepimus, audivimus; apprehendere & educere, quidquid tentaret Artifex, non potuit, inani tamen conatu, cum vulnus curatum esset, dolores misero multum mitigavit. Attamen post aliquot menses dolor rediit, dolori mors successit. Sectioni anatomicæ cadaveris interfui, quam prudentissime dirigebat Vir tum a suprema chirurgica sapientia, tum a morum integritate, commendatissimus, *Erasmus Dringberg*. Calculus tota fere mole sua in Uretere hærebat, parva portione modo intra Vesicam prominens, adeoque extractioni ineptus. Quantumne solamen similibus hæc methodus præstabit?

3^tio. Calculi symptomata dirissima nonnunquam adsunt; ipse calculus duritie sua & asperitate videtur a Cathe-

thetere percipi, sonitusque audiri; & Calculus tamen non adest. *Baglivus prax. Lib. I. Cap.* 13. §. 8. nº 2. „ Calculum Vesicæ ad amussim mentitur „ Scirrhus Vesicæ, ut bis in Cadaveribus vidimus. „ Doctissimus *Rutty*, Angelus Medicus, in nuperrimo Tractatu de *Viis urinæ Sect.* 3. *part.* 2. „ Præcipue, inquit, cognitio nostra „ nititur introductioni Catheteris in „ Vesicam, aut Digiti in Anum. Vide tamen Catheterem fefelliſſe occasione Scirrhi, ita omnia Calculi, „ in Vesica præsentis, signa æmulantis, ut Lithotomus plane fallere„ tur. Est & similis observatio apud „ Baglivum. Hæmorrhoides fallere „ quoque possunt, licet minoribus „ doloribus stipentur. Medicus *Bamber* casum maxime notabilem nobis „ dedit, in quo magna quantitas substantiæ tophaceæ, quæ mihi vide-

„ bantur Globuli esse induratorum „ excrementornm, in principio Coli, „ prope Ilei insertionem, erat loca- „ ta; quæ premens Rectum, ita sym- „ ptomata Calculi Vesicæ æmulaba- „ tur, ut sola mors rei veritatem de- „ monstrare potuerit. Hoc in casu „ fere impossibile erat, ut non erra- „ ret vel dexterrimus Chirurgus: „ nam induratissimæ illæ partes Ca- „ theteri resistebant, & eundem sen- „ sum manui Chirurgi dabant, quam „ Vesicæ Calculus. Eratque sane fau- „ stum huic Chirurgo, ut æger more- „ retur, priusquam operatio institue- „ retur. „ Ex exemplis *Baglivi*, & *Rutti*, concludi oportere videtur, vel Scirrhos ipsos Vesicæ, vel tumores extrinsecus vesicæ incumbentes, in eademque prominentes, a stagnante in vesica urina arenulis veluti incrustari, hinc, quadam asperitate cathetere percepta, fallere explorantes. Illu-

Illustr. Acad. N. C. Præses *Schröckius* idem jam expertus videbatur, dum in *additam. ad Cap. 25. sect. 26. Libr. 3. Boneti de Med. sept.* sapientissime scribebat: „ Calculi Signa nonnunquam „ etiam exercitatissimos fallere solent, „ ita ut absens adesse, & præsens ab- „ esse videatur; idque non Medicis „ tantum, ex concomitantibus sym- „ ptomatibus judicium ferentibus, „ accidere solet, sed & Lithotomis, „ infida Catheteris exploratione con- „ tentis, sæpe imponit.

Forte hic oggeret quisquam, si Calculi multa signa adsunt, ipseque tamen non adest, cui usui hic poterit, quod hic tantopere laudamus, remedium esse? Si Calculus non adest, remedium in illum non potest agere, adeoque morbo nihil opis conferre. Profecto ad hanc objectionem nihil a

priore reſpondere queo ; a poſteriore vero edoctus , audax aſſero Morbos Renum & Veſicæ notabiles , diuturnos , ad nullam certam claſſem referendos , in quibus plurima Calculi ſymptomata adeſſent , Calculus tamen nunquam detegi poſſet , Uva urſina emendatos eſſe , imo ſæpe integre curatos ; quorum anno 1757. nonnulla exempla dedi, & præ cæteris illius juvenis , cujus caſum pag. 199. *pars altera Rat. Med.* habet , & cujus curationis perſeverantiam adhuc hisce diebus lætus intellexi ; hoc anno iterum alia exempla collegi , quorum mox ex præcipuis unum dabo ; eſt enim prius adhuc aliquantum de Calculo diſſerendum.

4to. Calculus aliquando non cognoſcitur adeſſe, licet adſit, dum loco alieno, alius morbi ſub larva , ludit. Loca hæc

hæc ſunt, Inguina, Scrotum, Vagina, Perinæum, Urethra, Proſtatæ. Horum in multis calculus adeſt, ipſa ſua degeneraſcente Veſica contentus; in nonnullis extra Veſicam. Singulorum exempla theſin demonſtrabunt.

A. In hiſtoria Herniarum, Hernia inguinalis, præter eam, quæ ſolet ab inteſtino, vel omento, vel utroque, cum producto Peritonæo fieri, etiam nata reperitur, ab ipſo Utero gravido per annulum dictum Abdominis prolabſo, & a Veſica urinaria. De utero hic ſermo non eſt; de Veſica unice agitur. Veſica urinaria, vel cum Urina ſola, vel cum urina & Calculo, fecit ſæpe Herniam inguinalem incompletam, manens in inguine; fecit inguinalem completam, in Scrotum uſque prolapſa. Exempla ſat obvia habentur. Viderat ea *Boerhaave*, & cum Diſcipulis ſæpius com-

municavit. Sed ipsi Autores medici talia referunt. *Thomas Bartholinus* gloriam detectæ miræ hujus herniæ tribuit Præceptori suo *Joanni Dominico Sala*; qui amici sui, Veneti, cadaver lustrans, in uno scroti latere invenit herniam veram intestinalem inguinalem, completam, in altera scroti parte herniam completam Vesicæ urinariæ cum Calculo.

Felix Platerus Obs. pag. 849. Casum vidit, sed nec intelexit, nec explicuit. Egregius *Frid. Deckers*, *Excert. pract. pag.* 153. refert, & ænea tabula pinxit, cavum scroti ingens lapidea crusta intus tectum, apertum dein, & a crusta illa penitus liberatum fuisse: deinde suppuratione nata, totum in posterum tumorem fuisse sublatum. Fuit vero similiter ipse hicce casus. *Stalpart Van der Wiel, Cent.* 1. *n°* 50. calcu-

culum cum urina inguine exiisse vidit, vidit & frater ejus in *Hagano* Ptochotropheo. *Hildanus Cent.* 6. *obs.* 57. calculos urinamque & ex inguine, & ex scroto, exiisse deprehendit. Solertissimus *Ruischius Obs. anat.* n° 98. in Mercatore Herniam recentem inguinalem incompletam detexit, ab Intestino Ileo suffocato, & Herniam completam a Vesica urinaria in scrotum delapsa. Egregius Chirurgus Gallus M. *Mery*, *Mem. Acad. Reg. Sc. par. anni* 1713. ejusmodi Herniam in Viro Reverendissimo deprehendit, ita quidem, ut Vesica esset circumquaque scroto accreta: idemque posthac & in alio homine vidit. In *Tom.* 2. *Acad. Reg. Chirurg. paris.* hæc Herniæ species quatuordecim exemplis confirmatur: quorum pleraque recentia sunt.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0179
DFG

Vidi incompletam hanc Herniam inguinalem Veſicæ, *Schevelingæ*, pago maritimo *Hollandiæ*, in piſcatore 25. annorum. Dyſuria jam puer laboraverat, ſed ab anni nunc ſpatio tumor ipſi in inguine dextro natus, per ſex menſes evanidus, iterumque conſpicuus, demum ſuppurabatur; rupto vero abſceſſu urina exſiliit, exire continuavit, prodiitque interea temporis Calculus pondere unciæ mediæ ex eodem foramine.

In varias opiniones Eruditi circa veram hujus herniæ originem abiverunt: ita quidem ut alii eam vitioſæ Conformationi connatæ adſcriberent; alii eam crederent poſtmodum genitam, ſed non niſi vacua flaccidaque veſica; alii denique & poſt nativitatem genitam, & non niſi plena veſica gigni poſſe, ſtatuerent. Sed ad diri-

dirimendam hanc quæstionem, qui omnes nunc citatas Historias suis in fontibus attente examinet, & mature digerit, ille, ni fallor, clare videbit, nec nativam dispositionem requisitam esse, nec vacuam vesicam ad id aptam fore, sed plenam vesicam unice posse hanc herniæ speciem producere.

Sed si tumores hi in inguine non aperiunt sese, si aliquoties disparent, si externe non conspiciuntur, licet interne vehementer excruciant, veram non præbent sui notitiam, vacillantes circa mali Diagnosin Medicos relinquunt ambiguos. Latent ergo, & aliorum sub specie hæc mala ludunt, donec forte cognoscenda sese effectibus præbeant. Quid mirabilius quam sequens casus? 20. ann. juvenis *Hagæ Bat.* ex plena sanitate immani dolore torquetur ad inguen, pone locum ubi

vasa cruralia, sub expansione Musculi obliqui externi, prodeunt. Dolor ille, æque feriocia sua, quam pertinacia, formidandus, per binos integros menses & juvenem extenuat penitus, & omnem sagacitatem lusit Medici peritissimi, prudentissimique, Domini *Abrahami Westerhoff*, Practici ibidem famosissimi, & ob singularem in arte præstantiam, mutuamque amicitiam, mihi perpetuo honorandi. Tandem acuto dolore paulo altius pergente, mictus sanguineus oritur, datisque mox diluentibus ac demulcentibus, plures Calculi majores, minores, cum cruenta urina emissi sunt. Cum nulla unquam in Viis urinæ vitia in hoc corpore comparuerant, quis demum hunc in inguine dolorem Calculo tribuisset? Tribuendum ei tamen esse docent emissi per Vesicam Calculi, & sensim postea restituta Salus. Speculatus

latus Historiam, cogitabit forsitan Calculum in uretere hærentem compressisse & irritasse subjectum sibi musculum Psoam ; hunque musculum, cum in loco descripto pelvi exeat, ossi femoris infigendus, tam acute ad marginem ossis Ischii doluisse. Sed cur tunc Psoas in decursu toto nullum sensum doloris totis binis mensibus habuit, nisi eo tantummodo loco, ubi pelvi emergit? Unde longe fit verisimilius, Vesicæ incipientem herniam ibi loci natam fuisse, ubi Hernia femoralis nasci solet, vesicam, parvo lapillo ibidem contento, acute doluisse, eandem post duos menses inde emersisse, & in conatu emersiones aspero calculo læsam, sanguinem fudisse, ipsosque demum Calculos foras pepulisse.

B. Calculum vidimus vesica contentum in inguine, & scroto : sed etiam

etsiam inventum novimus in Vesica prolapsa in vaginam. Quomodo id fiat, & sic elabatur Vesica, experimento Anatomico demonstravi *Rat. Med. Tom. I. Cap.* 7. Prolapsam vero Vesicam hanc, 42. calculis refertam vidit *Ruischius Obs. anat. chir. n°* 1. An non similis forte huic casui ille, quem Societas *Harlemensis* tomo suo tertio refert? In Tom. 2. *Acad. Chir. Reg. Par.* plura exempla habentur.

C. Calculos extra Vesicam reperimus. Hos posse in Urethra læsa, & scroto, a stagnante urina nasci, superiore anno *cap.* 12. *Rat. med.* innui, & exempolo, ut puto, probavi. Dum in quarat Gonorrhœæ specie Prostatæ, Vesicæ Collum, Intestinum rectum, atque Perinæum, afficiuntur, possunt ibidem, transsudante & extilante urina

na, vel parvi, vel portentosi calculi generari; ut binis exemplis, uno in Nosocomio, altero in urbe, vidi.

In cunctis huc usque enarratis casibus, dum vera morbi causa necdum sese manifestis probet indiciis, dum præterea nulla alia probabilis causa videatur dari posse, nosque plane circa genuinam mali originem hæreamus ancipites; levamen posse hominibus insigne adferri, aut saltem nullum posie nocumentum inferri, si commendata methodus instituatur, usu sane multiplici didicimus. Pluribus experimentis id probare possem, sed ex iis unum, quod promiseram, notabile adferam.

In Nosocomio Civico Sexagenarius erat, qui ante elapsos 18. annos calcitrantis Equi ictum evitaturus, tum corpus vehementer in sinistra contorsit

torsit, tum valido terrore perculsus fuit. Mox horruit, friguit, incaluit, ac febre per aliquot dies correptus, tandem horroris ac caloris vicissitudines perpetuas passus est. Porro jam a primo frigore febrili dolor vehemens in sinistra Hypogastrii parte, paululum supra annulum abdominis, percipiebatur, qui trimestri prope tempore auctior, imminutiorve, perseveravit. Tunc autem dolens ille locus, licet vix tumens, lanceola apertus, dedit intra octiduum Libr. XII. boni puris, & altero mense elapso, siccatus consolidatusque fuit. Medio postea anno Urinæ incontinentia observabatur, eaque deinceps continua fuit. Atque ita, citra alias Calamitates transfluunt 12. anni. Tum denique, nempe anno 13. a principio morbi, abhinc quinquennio, dolor in Urethra observatur, ardens quidem ille, & cum Recti fi-

ne

ne, aliisque Inteſtinis, ita communicans, ut inde ſæpius Colica naſceretur. Hæc Anamneſis, quam bonus vir iterato examine dedit Exp. *D^no Erndl*, laudatiſſimo ibidem Phyſico, & ejusdem Noſocomii dexterrimo Chirurgo *Leber*. Annus porro nunc eſt, quod æger horum Virorum curæ ſubfuerit. Deprehenderunt illi urinis ejus pus perpetuo admiſtum, urinam pallidam, tenacem mucum gerentem, ſalſamenta putrida ſpirantem, & illico a mictu cum ſpiritu nitri valide efferfeſcentem. Catheter, Digitus in anum intruſus, nunquam, iterato quamvis ſæpius conamine, vel minimum calculoſi deprehendere potuerunt. Igitur ob dolores violentos ſæpius Opio opus fuit, dataque Uva urſina eſt. Quam 14. die ſumenti, Ischuria oboritur, cum Urethræ, Ani, Inteſtinorumque intolerando dolore. Dato opio

opio, dolor miteſcit ; tumque vi magna , ac veluti cum partium internarum quadam veluti disruptione, ut ait, urinæ, craſſæ, libram dimidiam puris gerentes , prodierunt : nullo calculo, arenulisve, a Medico omnia ſedulo perquirente, perceptis porro ex hoc tempore dolor ſenſim mitior, Urinæ incontinentia imminuta, urina commodius miſſa. Tandemque homo ſesquimenſe remedio uſus, ab omni dolore, a pure in urina, ab ejusdemque incontinentia, prorſum liberatus eſt, liberatus manſit. Pergebat nihilominus urina efferveſcere cum acido ſpiritu : Sed remedio, integro poſthac menſe, continuato, alcalina illa qualitate penitus caruit. Jam vero a medio anno nullis ultra remediis uſus, perfectiſſime ſanus manet.

Mor-

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0188
DFG

Morbi profecto veram diagnosin vix dare ausim, cum, in quamcumque partem me vertam, ineluctabiles difficultates offendam. Verum hinc nihil damni. Id certum, quod magna purulenta collectio sive Vesicam, sive partes Vesicæ vicinas & nexas, sive utrasque, obsederit, eaque, cum nunquam quid calculosi deprehendi potuerit, enarrata symptomata produxerit. Gravem itaque, &, ut videbatur, immedicabilem, letalemque lapsu temporis futurum morbum. Uva ursina tam expedite, tam integre percuravit, ut nulla superstint vestigia mali.

Ureterum, ac potissimum Renum Calculi, obscurius sæpe latent, frequentiusque & facilius aliis cum morbis commmiscentur, quam calculi vesicæ; præterquam quod Cathetere, aut digito, præsentes non demonstrentur. In

hisce pluries nobis constitit, uvam ursinam cum opiatis nocuisse nunquam, sæpe mirum mitigasse, non raro integre dispulisse malum. Imo si adesset nonnulla Luis venereæ suspicio, juvit hæc methodus, modo prudens Mercurii usus eidem interpolaretur.

Hæc, opinor, suffecerint, ut pateat, in hac morborum classe, quæ sane plurimos tum intolerabiles, tum desperatos casus contineat, remedia efficacia dari, quæ frequenter inexpectatos proferant effectus; quæque, etsi forte casus aliam originem agnoscat, minime noceant. Quod si contingat, ut aut nimia intensitate mali, aut partium destructione, aut cacochymia putrida totum jam Corpus depascente, homo non juvaretur, quinimo periret, non derogaret hoc remedii præstantiæ. Id quippe omnia vel optima remedia ha-

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0190
DFG

habent, ut intra certos mali limites agant, extra eosdem agere nequeant. Noſtrum tamen ejus deprehenditur efficaciæ, ut cum ſpes affulgere nulla videretur, annoſiorque morbus eſſet, inexpectatum levamen attulerit, vel integram ſanitatem.

CAPUT V.

De virtute ſingulari quorundam Medicamentorum.

Virtutem Corticis Peruviani Cap. I. in Malignis morbis miratos, oportet nunc in quibusdam Chronicis contemplari. Puella Rachitica oſſis femoris luxationem triennis paſſa, ac neglecta penitus, perpetua claudicatione laborat. Decenni dolor ad ejusdem femoris ſuperiora oritur, paulatim ita ſæviens, ut ultra ferendo puella haud eſſet. Cum is jam integro trime-

ſtri ſpatio perſeveraſſet, ad nos demum adducitur. Pure ſcatere totum ſuperius femur deteximus, puelamque hectice conſumi. In 1. & 2 *parte Rat. med.* quæſtio agitabatur utrum præſtaret ejusmodi abſceſſus aperire, nec ne? Docuerant quippe experimenta, interiora prius conſumta, exeſaque, tum & corrupta labe cruorem antea inquinatum eſſe, quam ejusmodi abſceſſus vergant foras: adeoque facta apertura mortem ſæpe accelerari, aut aëris acceſſione, aut alia minus nota cauſa. Attamen eo nos ducebet tunc obſervationum ſeries, ut, dolore urgente, ut morte cæterum indubitata inſtante, interiorum tamen deſtructione necdum palam facta, expedire videretur exitum puri parva apertura conciliare: qua nimirum lege & malum verti foras poſſet, & prudenti deligatione aëris fere omnis præcave-

re-

retur acceſſus. Sed hectica febre corpus depaſcente, quæ demum ſpes hic poterat adblandiri ? Plura exempla habebamus natæ ex Pleuritide & Peripneumonia Phthiſeos, in qua jam inveterata, & corpus depaſcente, Metaſtaſis materiæ ad os ſterni fieret, aut ad chriſtam oſſis Ilei, aut ad Colli glandulas, Parotidasve : & dum aperto loco pus & copioſe, & diu, manabat, bonaque, potiſſimum lactea, diæta obſervabatur, ſanitas integra rediret. Igitur ſi jam Gangræna, imo sphacelus eſſet interiora depaſtus, qualia exempla videramus, moriendum foret ægro, & clauſo loco, & aperto: apertura autem maturior efficere id poſſet, ut, internis necdum inſigniter deſtructis, materies extrorſum alliceretur; quæ alioquin in loco permanens, tam ejus conſumtionem, quam univerſi corporis corruptionem, producere apta nata fuiſſet.

Sed aliam quæstionem observata priora suppeditaverant. Cum toties visa esset jam corrupta, quæ exibat materies, summumque vitæ hinc perciperetur discrimen; an Cortex Peruvianus sua vi antiseptica hic aliquid conferret? An ideo partes gangrænosas conservare, emendare cariosas, posset? Id igitur tentare animus fuit.

Apertura facta, pus exiit ex flavo virideſcens, fœtens, copiosum. Uncia dimidia Corticis, cum melle in Conditum redacta, quotidie data est,& panni lanei, densique, saturatissimo Corticis Decocto penetrati, diu noctuque femori circumponebantur. Diæta inprimis lactea fuit. Hac ratione trium mensium spatium emensa puella, tum hoc abcessu, tum cachexia sua purulenta, penitus curata est. Prava ergo & immisericors Regula est, desperatos haud attingendos esse. Reti-

Reticere tamen non oportet ejusmodi mali exemplum, ubi minime profuerit hæc cura. Decenni puero dorsum gravi balista contunditur, tumorque inde nascitur, qui, quod ruri assolet, negligitur. Elapsis sex a nato malo annis, mihi demum sistitur puer, Cadaveri quam Vivo similior, purulenta Cachexia consumtus totus; quippe qui toto illo Sexennio tussi, gravi anhelitu, debilitate, febribus, & crassorum alborumque sputorum ejectione, laborasset. Ex iisdem Artis principiis dorsi ingens tumor aperitur, e quo boni puris libra propemodum civilis educitur, tumorque flaccessit, nec rediit unquam. Tussis perpetua molesta, quandoque veluti suffocatura, indiguit Oxymelle squill. & Kermes minerali. Lactea diæta instituta est, Cortex dein, pulmone emendatiore, datus, & affecta pars saturato corti-

cis fomento tecta. Tribus integris menſibus effluxit ex illa, minime, ut jam monui, tumente, puris circiter Libra media quotidie; binis ante mortem menſibus Capillifluvium obſervatum eſt, unoque ante mortem menſe Diarrhœa. Notandum porro, ex quo tempore Diarrhœa inchoavit, inguen dextrum ſine tumore doluiſſe perpetuo; dolorem hunc nullis impoſitis remediis auſcultaſſe, pueroque ultimo vitæ octiduo ita moleſtum fuiſſe, ut omni momento fere ſitu mutari voluerit. Pure interim ex dorſo plus minus aſſiduo fluente, ad 6. Julii 1758. expiravit.

Equidem dubia ſemper viſa fuerat natura mali. Tuſſis enim, puris ſputum, totius corporis maraſmus, innuere videbantur, vel a prima contuſione Pulmonem ſimul cum dorſo inflammatum, ac ſuppuratum, hoc pus pro-

producere : vel materia purulenta ſupputantis dorſi in Cavum thoracis intrante, pulmonem abſorbere eandem, ſputorumque ejicere forma : vel denique ſanguinis purulentam Diatheſin, affecto dorſo genitam, citra peculiaria pulmonis ulcera, citra empyema, per illæſos evacuari pulmones.

Omne hoc dubium Anatome ſuſtulit. Pus deprehendebatur etiam a morte de facta apertura ſtillaſſe. Aperturæ ſtylus prudenter inductus eſt, & ſecundum ſtyli ductum ſectio facta. Videbatur ſic ulcus in dorſi dextro latere ſub Latiſſimo Dorſi, ad Coſtam infimam pergere, quæ jam cariem inchoaverat; ac dein ſub Sacrolumbali & Longiſſimo dorſi terminari. Cadaveris dein ſupinati Thorace aperto, Viſcera thoracis, bona reperta ſunt, ut, quod accuſares, invenires prorſum ni-

hil, præterquam modicam utraque in camera aquam. Exemtis Abdominis viſceribus, caro Pſoæ, & Iliaci interni, fluctante materie elevata adparuit. Conſtitit tunc, accuratiore examine facto, materiem purulentam inter hos muſculos, & Sacrolumbalem deſcendiſſe, ad inguen perveniſſe, ſub Aponeuroſi Obliqui externi, ſive ſub dicto *Poupartii* ligamento, penetraſſe, indeque emerſam, ſub Adductoribus femoris, & Sartorio, cavum ſinum formaſſe pure plenum, ad $\frac{1}{3}$ circiter femoris altitudinem. Muſculi autem ubique integri erant, ita ut modo eorum, a ſeſe mutuis ſeparatione, ſaccus formatus eſſet.

Ergo Phthiſis eſt infinite varia, pro varia parte affecta; unde & pro diverſo viſcere affecto diverſo nomine gaudet: v. g. phthiſeos pulmonalis, aut

aut hepaticæ, aut splenicæ, aut mesentericæ, aut nephriticæ, & sic porro. Qui autem hæcce vocanda? Si est a sede denominanda, *Cellularis* est; quum in celluloſa membrana, musculis interstrata, sedem haberet. Videtur autem res tota sic se habuisse: A Contusione inflammatio, ac suppuratio, nata est; pus ibidem loci collectum, & neglectum; sanguis ejusdem absorptione corruptus, purulentus redditus, pulmone exoneravit sese; quemadmodum in ea Phthiseos specie, quam in 1. & 2. *Rat. med.* ex pluribus demonstraveram cadaveribus. Facta vero apertura, cum nunc resistentia ad dorsum amota esset, nulla ultra materiæ purulentæ per pulmonem, sed unice per apertum locum, evacuatio contigit. Effectum hinc, ut hæc sanguinis purulenta diathesis perseverans, per aperturam hanc quotidie, spatio trium men-

menſium, libram mediam puris, id eſt trimeſtri hoc ſpatio toto, Libras fere 50. evacuaverit. Confirmatur hinc, quod tomis præcedentibus toties evictum, in quacumque Phthiſi nequaquam magnam vomicam requiri, continentem illam, quæ aſſiduo expuatur, materiem: modicum aliquando, ſæpe nullum inveniri Phthiſicorum in corpore puris diverticulum. Confirmant iterum hæc, quæ *de Puogenia* Tom. 2. cap. 2. aſſerui.

Caſus igitur ultimus, per ſe deſperatus, omnem curam reſpuit; prior vero, qui etiam conclamatus videbatur, curam admiſit. Nonne ideo certa alioquin adfutura mors, nos cogit tentare quidquam tantarum virium, num forte ſuccedat? Scilicet nemo certo novit eam ſolidorum fluidorumque corruptionem adeſſe, quæ nullam ultra

ultra curam admittat. Ut proinde in similibus similia Practici tentent, lubens adjungam Historiam, prout eam mihi descriptam, ac propria manu signatam, tradidere Medicus ac Chirurgus, qui curam susceperant.

Nobilissima Matrona 32. annos nata, Febre continua putrida laborat, ac deinde febre hectica consumitur. Hecticæ causa videtur Metastasis esse materiæ morbosæ, facta ad utriusque femoris summitatem. Ulcera hinc ad exteriora femorum nata, inque ulceribus fungi orti, ovo gallinaceo magnitudine pares, sub quibus Trochanter major uterque nudus deprehenditur, & carie exesus. Ossa Coxendicis, & Sacrum, ulcere ingenti, sinuoso, fungoso, tegebantur. Eoque demum calamitatis ægra devenit, ut, inepta prorsus quæ alterutri lateri, dorsove, in-

incumberet, fasciis lecti Lacunari affixis, pendula hæreret; idque adhuc adeo incommodo, ut quavis fere hora situ mutanda esset. Deerat Appetitus, deerat somnus fere omnis, facies livuit, pulsus frequens fuit, parvusque, & contractus, turbatæ urinæ, incredibili copia puris onustæ. In hoc miserando statu Nobilissimam ægram viderunt Magnificus Dominus J. A. *Kestler*, S. C. A. R. Maj. Consiliarus & Archiater; Domini Chirurgi N. *Humburg*, S. C. R. A. M. Chirurgus ordinarius; V. *a Keiser*, S. C. M. Imperatoris Chirurgus primarius; N. *a Laudes* Imperatricis Amaliæ quondam Chirurgus; *Simon*, S. C. Elect. Bav. Consiliarus, & primarius Chirurgus, nec non Acad. Reg. chir. Par. membrum digniſſimum; *Crampagna*, C. R. Caroli, Lotharingiæ Ducis, Chirurgus primarius, posthac etiam Medicinæ Doctor crea-

creatus ; *Reichberger*, Nosocomii S. Marci chir. primarius, & *Hoffmann*, Nosocomii Hispanici chir. secundarius. Diagnosin hi omnes agnoverunt esse consumtionem & marasmum, a caria ossium, pravisque ulceribus, omnia solida & liquida a longa jam die corrumpentibus : ex qua Diagnosi infaustam Prognosin merito metuerunt. Interim optimi Viri, *Kestler*, & *Humburg*, desperatam fere rem eo perduxerunt, ut, Divina Clementia annuente, quatuor mensium tempore, integram sanitatem, tota civitate mirante, adepta sit ægra. Porro, his quatuor mesibus integris, Nobilissima Comes corticis peruv. unc. II. aqua coctas, cum Lactis caprini æquali portione, quotidie assumsit. An ergo male asserui, in hujusmodi casibus, cum spe, aliquid audendum esse?

Spi-

Spina ventosa hisce in Regionibus Frequentissimus morbus, sæpe reperitur communi Methodo Decocti Lignorum, Antiscorbuticorum, Purgantis mercurio aculeati, aliquoties repetiti, plane immorigera. Cortex Peruvianus pueris. 8. 10. annorum, ad 2. 3. 4. dragmas die datus, nonnunquam etiam in pertinacioribus fomentum simile parti affectæ adpositum, mox bonum pus generarunt, curaruntque plures. In Nosocomio Civico, hoc anno, spatio 4. 5. mensium decem pueri curati sunt. Notus quoque in hac urbe casus pueri est, quem Parens, Nobilitate, Eruditione, rerumque gestarum Prudentia, clarus, nunc veluti redivivum contemplatur, & lætatur; ex quo Cortex Peruvianus, & Lactea Diæta, consilio Doctissimi viri, Medici aulici, *Molinari*, diuturno tempore adhibita, illum

lum a ſpina ventoſa, & peſſima totius femoris ſuppuratione, fere liberaverint.

Mulieri *Cancrum mammæ* a quadriennio clauſum, jam vero exulceratum gerenti, febris vaga, & periodicus in mamma dolor, dudum contigerant. Utrumque hoc mitigandi gratia corticem dederam: cum autem hujus ope non modo febris vaga, dolorque periodicus, minuerentur, ſed Cancri ſymptomata ita miteſcerent, ut pro ichore cancroſo jam pus landabile generaretur, eodem uti perrexi. Durities tota hinc fuſa eſt, ita quidem, ut æque mollis parvaque hæc Mamma facta ſit, quam altera, & ſuperſit modo prope Areolæ ſuperiora dolor cutaneus, attactu ferox, & vix viſibile ulcuſculum cutaneum. Tredecim menſes ſunt, quod hanc curam inchoaverim, ſed fœmina, negligens

sui, tantummodo solebat ad majores dolores ad nos accedere, medicinam acceptura. Ita ut ex Nosocomii tabellis collegerim eam quinque solum mensibus cortice usam fuisse. Monere debeo tantillum Camphoræ cortici additum fuisse, ad compescendos dolores. Accurato examine instituto, patuit eam vix dragmas tres de die corticis assumsisse.

Doctissimus Ratisbonensis Medicus *Dieterichs* typis evulgavit Epistolam Illustr. L. B. *van Swieten*, in qua Hic corticis experimentum suadet cum cancro tentandum, cum ipse cancrum exulceratum unguento nutrito prius tectum, spiritu salis marini diluto involvens, corticisque sesquidragmam quotidie exhibens, totum cancrum excidisse vidisset, licet ulcus penitus claudere nunquam valuisset. Peripneumonia

nia nota hanc fæminam e medio tulerat; adeoque experimentum ultra prosequendi occasionem demserat. Addit autem Exp. *Dieterichs* duas Historias, quarum altera per omnia fere similis huic, sed altera perfectam Curationem refert.

Est nobis in *Diarrhœis* ac *Dysenteriis* a laxitate oriundis, excellens remedium. *Lysimachia Vulgaris, flore purpureo*, dicta *Tournefortio Salicaria*, *Linæo* autem *Gen. pl. n°* 463. *Lythrum. Dodonæus* suo jam tempore tria hæc nomina, ut Plantæ synonyma, refert; speciem vero hanc descripsit & depinxit, ut *pseudolysimachiam*; veram *Lysimachiam* ad Dysenteriam, omnesque morbos, quibus adstrictione opus est curandos, laudat: hujus vero, de qua agitur, speciei se vires ignorare fatetur. At in additamentis Botanicis, quas *Justus Ravelingius* ex *Clusio*, & *Lobelio*, *ad Dodonæi*

editionem anni 1618. adjecit, omnes hæ ſpecies ad nominatos mox morbos indiſcriminatim laudantur. Nullum autem cum in Diſpenſatoriis locum habent, & uſu medico carent, plane ignotæ ſunt plerisque Medicis. Exp. Medicus Caſtrenſis, eximiusque Botanices Cultor, *D. Lucas Misley* in Diarrhœis, ac Dyſenteriis caſtrenſibus curandis hac planta felix, copiam, deſcriptionemque ejus Illuſtr. præſidi, ac mihi, miſit. Grati erga ejus candorem, præſtantiam remedii decem variis experimentis agnovimus. Dum enim, dato prius purgante dragma una, vel quatuor ſcrupuli, pulveris hujus plantæ, mane ac ſero dantur, & morbus magis a laxis inteſtinis, quam a ſordibus, originem ducat, prætereaque nunquam ex nimia collectione putrida, nec ulcere Inteſtinorum, nec alicujus viſceris tabitudine, ortus ſit, intra 3. 4. dies

dies curatur perfecte, si recens est; paulo vero longiore tempore, si est diuturnior. Annosam Diarrhœam, ad quævis auxilia rebellem, trium septimanarum spatio eodem remedio ita percuravi, ut Nobilissimus Centurio nunc exercitum S. C. R. M. repetierit. Cum ipse hac Planta in agro Viennensi læte copioseque crescat, plurimam ejus copiam colligi curavi, ut omnes, qui vellent, Medici, eadem uti possent.

Balsami Copaybæ veri AUGUSTISSIMÆ IMPERATRICIS dona ingentem copiam nactus, plura cum eo instituo experimenta in Phthisicis; quorum quædam jam bonum successum promittunt. Frequentia hujus morbi & magna remedii copia, spem faciunt, ut iu posterum multam hujus Balsami efficaciam testatam facere possim.

Mercurius ſublimatus corroſivus, quantitate gran. 6. 7. cum Libra Sp. frumenti miſtus, ut prioribus annis, ita & hoc præſenti, pauperibus noſtris mire profuit. Multitudo hominum, qui ad curandam Luem veneream, aut Gonorrhœam, aut corneæ opacitatem, & ocula Pterugia, aut ad nonnullas ſurditatis ſpecies, aut ad ulcera Cacoethe Crurum, ad ulcera Labiorum adeo exedentia, ut frenum labii, naſum, naſi cartilagines, plane conſumerent, aliave peſſima mala emendanda, hoc remedio indigebant, ingentem obſervationum feliciſſimarum catologum nobis formavit. Hoc anno diſtribui ipſis Merc. Subl. uncias duas, cum 139. Libris ſpiritus frumenti. Vix bis inde Ptyalimus obſervatus eſt, levis ille, & Vix inchoans, mox ſuppreſſus. Factoque examine Curationum plurium, prioribus annis per-

peractarum, sanitatis perseverantiam gavisus sum. At vero in desperata Gutta serena hoc anno bis tentatum remedium, usu cassum fuit.

Rat. Med. part. 2. curas nostras, *sublimato hoc* peractas, confirmabam editis clarorum in *Anglia* virorum experimentis: nunc vero idem *Italicis* confirmo, quæ egregius *Veronensis* Medicus, *Joannes Bonna*, perfecit, typisque edidit. Quanquam enim nostra nobis adeo certa sint experimenta, ut aliunde eorum confirmatione minime indigeamus, apta tamen ea, quæ alibi instituta esse queunt, animis ad nostra lecta adhuc titubantibus, ita firmandis, ut, quovis deposito scrupulo, remedii periculum faciant.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0211
DFG

CAPUT VI.

De Machina Electrea.

Turbam miſerorum magnam toto hoc anno, & maxime ab exordio Veris, hucuſque habuimus; ut nonnunquam triginta eorum ad Machinam una conſiderent; hincque obſervationes formandi multiplex naſceretur occaſio. Dabo fidelem plurium hiſtoriam, hæc pauca præfatus.

1mo. Machina noſtra nunquam tantarum virium, quam hoc anno, fuit. 2. Nunquam diuturniore tempore, idque conſtantius, fuit adhibita: ſemper ſcilicet tribus horæ quadrantibus: quo equidem tempore, manibus invicem juncti, tercentos & quinquaginta ictus ſuſtinere ſolent. 3. Vix uno alterove excepto, omnes Thermis ſulphureis *Badenſibus* uſi ſunt, alii quanto tempore a Medicis conſultum

tum esset, alii prout otium, vel crumena, id concederent. Nonnulli per annos aliquot repetiverunt balneorum usum. Pauciores parum modo levaminis perceperunt, unus alterve pejus inde habuit, plerique nihil profecerunt. 4. Quibus Musculi Gastrocnemii, Plantaris, Poplitæus, Semimembranosus, Biceps cruris, a longa die ita accurtati essent, ut crus totum foret in postica contractum, hi vires electrinas nullo modo efficaces experti sunt. Est his primo emollientibus, & maxime Balneo vaporis, rigor solvendus, quod diuturni semper, ac non raro frustranei, laboris est.

Incipiam a Deauratoribus. Veniam precor toties hic voce *Deauratoris*, & *Deaurare*, usus. Vel enim nimias Circumlocutiones, vel obscuriorem sermonem, involvisset latini elegantia

sermonis. Hoc hominum genus citra ullam necessitatem sanitatis ac vitæ jacturam facere cogitur: ad unam partem auri indigent quinque fere Mercurii partibus, ut amalgama, quod vocant, aptum huic operi parent: Quanto ergo in Mercurii vapore, miseri illi Ostentationis humanæ martyres, versentur oportet!

1. *Eyserle* Deaurator tribus abhinc annis artubus cœpit tremere, a quinque vero hebdomadibus vehementer. Vox ita erat impeditus, ut plane balbutiret, vixque intelligeretur: a 26. Aprilis ad 22. Junii, ad machinam fere quotidie accedens, perfecte curatus est.

2. *Lackner* Deaurator, 25. annorum, horrendo artuum omnium, maxime superiorum, tremore, media hyeme vexari cœpit; verno autem tempore

pore ita, ut nihil laboris ultra perficere, ut nec comedere bibereve ſolus, nec loquens amplius intelligi potuerit. Nutriendus, veſtiendus, & infantis inſtar, alvum, urinamque, poſiturus, adjuvandus erat; dolorum cæterum immunis. Virtute electrea trium ſeptimanarum ſpatio adhibita, perfectiſſime convaluit; ita ut ipſi ſive in motu, ſive in loquela, ne vel minimum quidem deſit.

3. ejusdem Frater 20. ann. eodem opificio victum ſibi quæritans, a ſesquianno tremere cœpit; a novem menſibus tanto tremore correptus fuit, ut ad quosvis eſſet ineptus labores, nec niſi magno cum cadendi periculo gradus conſcenderet; ut loquens vix eſſet præ balbutie intelligendus; ut pueri inſtar alendus, veſtiendus, & in cæteris neceſſitatibus ſuis fuerit adjuvandus

dus ; ut trimestri spatio domo egredi haud posset ; & demum adventante calore repere potius, quam incedere, per plateas inceperit. Hoc is statu ad machinam ductus est. Post ejusdem per 14. dies adplicatione solus comedit, bibit, cœpitque utcumque laborare, cruribus vix ultra tremulus. Octiduo dein tam strenue suos peragebat labores, tamque perfecte loquebatur, quam unquam antea.

4. *Pachinger*, 39. annos nato, Deauratori, inceptus elapso abhinc quinquennio tremor, sensim abiverat ; at vero denuo ante biennium crura modice, brachia vehementer, adortus est. Fœde balbutit homo, & ut priores, est in omnibus, ut puer, adjuvandus. Adeo difficulter ingreditur, ut sæpius humi concidat, dumque corpus pronando sustinere se nititur, vi quasi supina-

pinatur. Anno 1757. prima Augusti cœpit ad Machinam electrinam accedere, sed defuit crebro. Negligenter ergo rem agens, potuit tandem præsentis anni mense Martio solus manducare, mense autem Aprili utcumque laborare, Junio vero & optime loqui, & eleganter incedere. Accurato examine institituto, quidquam adhuc defuerat; ad quod perficiendum per aliquot saltem dies accurate accederet invitatus est; sed ultra non rediit.

5. *Pulman* 51. ann. cujus opificium est Lapides pretiosos in aureis, argenteisque thecis firmare, indiget sæpe auro ductiliſſimo: id quod ejusdem cum mercurio fusione, & depuratione, obtinet; deaurat quoque, sed rarius. Tremores ipsi a longo tempore eunt redeuntque, jam vero a tribus mensibus, postquam quinque diebus febricitasset,

ita

ita continuant & creſcunt, ut loquelæ opificio manducationi, prorſum ineptus ſit. Acceſſit ad machinam. Quinto die jam melius loquitur, 14. die perfecte loquitur, manducat ſolus, laborare inchoat. Sexta ſeptimana nullus omnino ſupereſt toto in corpore tremor, niſi forte in dextro pede leviſſimus. Non rediit. Ubi bimeſtri ſpatio defuerat, eum ad me vocavi, qui cum illo ageretur ſcire avidus. Dixit ſe laboribus ſubmerſum accedenti tempore caruiſſe, & cum optime ſe haberet, carere potuiſſe. Videri tamen ſibi certis quibusdam temporibus levia malorum ſupereſſe veſtigia; ad quæ radicitus extirpanda, minus obrutus laboribus, ad machinam eſſet rediturus.

6. *Joſephus Hengſtberger* 49. annum agens, Deaurator, a longo quidem tem-

tempore tremuit, ſed utcumque potuit labores perficere ſuos. A tribus vero ſeptimanis eo dillapſus eſt, ut nec ſcribere, nec delineare, nec operari, neque etiam ultra comedere ſolus, bibereque, poſſit. Frequentavit Machinam. Sexta ſeptimana cœpit parum ſcribere, delineareque poſſe, & manducare ſolus. Menſe poſtea perfectiſſime eſt reſtitutus, ſuperſtite veluti Rheumatico artuum dolore; ad quem curandum remedia ipſi præſcripſi. Non rediit. Cum mihi hic dolor, ut cura durabilis eſſet, metum faceret, vocavi illum, cum bimeſtri tempore defuiſſet, ad me. Dixit ideo ſe non rediiſſe, quod tam illibata ſanitate gauderet, ut magis illibata nemo.

7. *Bergerin*, cum marito deaurans, 51. annos nata, ante biennium ita tremuit toto corpore, ut integro novi-

me-

meſtri ſpatio lecto affixa hæſerit. Tum vero ædium terrefacta incendio, exſiliit lecto, & potuit extra lectum ſedere, artubus licet tremebunda totis. Capitis tremor tantus eſt, ut in lecto jacenti leviſſima incepti ſomni initia illico interturbentur, nec dormire fere unquam poſſit. Per omnia, pueri inſtar, juvanda eſt, pueri inſtar balba eſt. Ad machinam electrinam admota intra ſeptem ſeptimanas eo pervenit, ut caput nocte quieſceret, eaque jam integras noctis dulci ſomno tranſigeret; ut nunc comederet, biberetque ſine auxilio; ut perfecte loqueretur; ſuosque denuo perageret, ſuo cum marito, labores. Pergit, ſed negligenter, ad machinam accedere, quod caput non ſuffultum adhuc parum titubet.

8. *Meiſner* 39. ann. Deaurator, a menſis ſpatio manibus tremere, vix ope-

operari. Quatuor ſeptimanarum tempore ad Machinam eſt reſtitutus. Quod vero notandum, eſt quidam veluti Rheumaticus artuum dolor, quem dixit ſe quarto jam die, ex quo ad eam admodum fuerat, percipere cœpiſſe. Remediis ad illum percurandum datis, non redivit.

9. *Pachinger*, filius ejus qui n° 4. a biennio deaurat multum, & a bimeſtri manibus tremit. Quarta vice ad machinam accedens, integre eſt curatus.

10. *Feirſtein*, 48. annos natus, a nulla cauſa, quantum ipſe noverit, prægreſſa, brachia percepit ad duros Vulcani labores pedetentim ineptiora reddi, ipſosque demum digitos; hos tantam incurvari, manere curvos, atque etiam omnes has partes a ſum-

ma nucha, ad ipsos usque digitorum apices, dolore. Ad machinam adhibitus est, & quotidie plures cucurbitæ siccæ ad Nucham, Humerosque, adplicitæ; sex hebdomadum tempore digitos movit, extendit, lusit, scripsit, brachia movit, & a tanto malo paucæ modo reliquiæ superstites fuere. Redire neglexit.

11. *Kesiler* 56. ann. Sartor, ex terrore & ira pridie prægressis, sequenti aurora surrecturus, percepit sese paralyticum omnibus artubus, lingua, genis. A novem mensibus sic manens, ad nos accessit. Quarto mense vim electream quotidie expertus, vix quidquam lucratur, nisi parumper in cruribus. Continuatur ipsi quotidie virium electrinarum adplicatio. Quinto mense non lingua, genisque, sed artubus multum emendari incipit.

12.

12. *Gritsch*, nauta, 42. vitæ annum agens, ex Tertiana ante annum habita, paralyticus omnibus artubus paulatim factus est : cruribus genibusque molesta formicatio inest : brachia & dolent, & marcescunt : perpetuo sudores nocturnos patitur : & quod sibi omnium molestissimum, iners veluti plumbea moles in Cavo abdomine ad umbilici altitudinem, nonnunquam paulo altius, percipitur, perpetuoque homo de illa conqueritur & lamentatur. Interim abdomen externo sensu ipsi mollissimum est, nec ullum viscus male se habere percipitur. Tandem extrema digitorum manuum pedumque admodum dolent, vires omnes collapsæ, facies plumbum colore refert. Cum bonis abdominis frictionibus, remedia ipsi leniter solventia & neurotica dedi ; ubi autem deinde quandam veluti laxitatem Musculo-

rum abdominis, præcipue Rectorum, advertebam, curavi lato cingulo abdomen circumvolvi ac muniri: intereaque temporis ad machinam electrinam eum quotidie admovi. Menſe toto Junio elapſo nonnihil emendationis in cruribus percepit. Menſe Julio nulla emendatio. Toto Auguſto fruſtra. Finiente Septembri emendatio tanta, ut vix ſit credibile. Adeo nunc utitur ſuperioribus atque inferioribus artubus, adeo bene ipſi in Abdomine eſt, ut iterum fungatur officio ſuo. Quia tamen veteris mali tantillum adhuc ſupereſt, promiſit, quoties id ſua ſibi negotia permittant, ad machinam ſe rediturum.

13. *Zeidler*, ſcriba ille, de quo anno 1756. actum, adhuc ad Machinam acceſſit, quia cura ibidem relata inconſtantior fuit, ita ut leviora paralyſeos in-

inchoamenta ſubin ire redire appareant, & occipite adhuc multum doleat. Interim tamen ſemper aptus manſit ſcribundi officio. Sæpe hac æſtate, & nunc etiam, Machinam repetit, vi ejus Occipiti adplicata; unde longe quidem melius ipſi ſit, ſed necdum eſt abſoluta cura.

14. *Clara Bergerin* 12. ann. medio Majo Chorea S^ti Viti affecta, 22. Junii ad nos affertur. Manuum motus ipſi adeo titubans, & ridiculus, ut ad nullum uſum aptæ ſint, & ut a Matre nutrienda, omnibusque in rebus adjuvanda ſit. A quarta Virtutis electreæ adplicatione ſola comedere, ac nere, poteſt. 27. Julii integre reſtituta eſſe viſa eſt, niſi quod dextra manus necdum haberet æque firmum, quam læva, robur. Sed jam collum ipſi totum pluribus tuberculis cingitur.

Iteratum purgans hæc dispulit. 23. Aug. tota sana dimissa est.

15. *Jordinin*, similis puella, fuerat elapso triennio a Chorea S^ti Viti integre curata; biennio dein a magno terrore, pravaque diæta, in eandem relapsura videbatur. Cum putrida bilis vias primas obsideret, Pulpa Tamarindorum, cum Cremore Tartari per aliquot dies sumta, emendavit corpus ita, ut & primæ viæ puræ essent, & choreæ S^ti Viti initia præfocarentur. Mense Majo hujus, quem vivimus, anni, citra causam ullam notam, chorea rediit, nec olim adhibitis remediis, nec aliis neuroticis aut roborantibus, cedens. 27. Junii ad Machinam accessit. 23. Aug. penitus curata est. In omnibus chorea S^ti Viti semper ad Machinam cessit.

16.

16. *Lorenz*, Juvenis, Sartor, longa annorum ſerie tumoribus, ulceribusque Colli, affectus, habuit triennio elapſo in Collo tumorem, arte nulla aut reſolvendum, aut ſuppurandum: unde contortum ipſi collum fuit, nataque dextri lateris paralyſis: quam ſemianno poſtea *Exp. Erndl* ipſi integre curavit. Novus tamen in collo tumor apparuit, multo pure ſcatens, nataque oculi ſiniſtri lippitudo perpetua, unde pterygion ad Corneam pellucidam. 8. Febr. præſentis anni ita cecidit, ut prope omnis dextro in latere perierit motus. Remedia plura interna externaque pro indicatione adhibui; a quibus quidem modica emendatio, ſed tardam fore, ſi tamen obtineatur, integram curationem præſagiens. Hinc tandem ad machinam admotus fuit, ad eamque ſummam opem eſt expertus; ſed reſtitutus fere ultra

non comparuit. Sollicitus de hominis salute, revocari jussi bimestri jam absentem. Venit dicturus jam partium omnium sibi integerrimum usum esse; & ex quo tabaci pulverem naribus hauserit, oculo bene esse.

17. *Eisengruber* vir 48 ann. faber ferrarius, scrobuto lento oppletus, motuque artuum fere destitutus, ac visu indies debilior, ad machinam nihil lucratur; imo majores conqueritur dolores. Hinc dilata res, donec cura antiscorbutica dolores emendaverit. In gravi scorbuto detentis Machina inepta? noxia?

18. *Pozin* puella 15. annorum biennio elapso a paralysi dextri brachii restituta quidem est, sed ex eo tempore Adductores pollicis musculi prævalent ejus Extensoribus & Abductoribus.

Ne-

Negligenter quamvis accedit, haud multum tamen ab integra curatione abeſt.

19. *Fridingerin* 57. ann. manuum, crurúmque, tremore, ad motum & ingreſſum ex quadriennio inepta, ſimul artubus ita dolet, ut vix horulam de nocte dormire poſſit. Eſt dolor rheumaticus. Datis remediis idoneis, 5. Junii viris geſtata duobus, ad Machinam acceſſit. 23. Junii ſola ſtat erecta, nonnullos progreditur paſſus, manibusque incipit quadentenus uti. Menſe dein elapſo eadem fæmina, cui præ dolore vix horula tota nocte dormiendo tranſigebatur, integras dormit noctes. Unica puella ſuffulta longam viam ab ædibus ſuis ad Noſocomium, indeque domum, alacriter tranſit.

20. *Bernhardus Canrad* 44. annos natus, ſtrenuus miles, toroſus, procerus, gravi morbo ante biennium decubuit; ex eoque reſtitutus, & per 14. dies munere militari functus, crurum dolore, eundemque inſequente paralyſi, affectus eſt. Ex ipſis lumbis malum cepit. Nunquid morbi, haud integre judicati, materies deliteſcere per tantum temporis ſpatium innocue poteſt? & poſthac dolorem ac paralyſin metaſtatice generare? Res exemplo non caret. Paralyſis hæc incompleta, motum quendam reliquum fecit, ita ut æger binis ſuſtentatus ſcipionibus, & ab alio inſuper milite brachio ſuffultus, nec niſi toto corpore pronus, ad nos adduceretur. Cum electrina vis hic indicaretur, illeque non niſi, quo dixi, modo adduci poſſet, locum ei in Noſocomio conceſſi, & a 27. Junii quotidie ad machinam admovi.

vi. Tarda admodum fit mali emendatio; fit aliqua tamen: ita ut nunc, binis ſuis baculis innixus recta poſſit per ædes incedere, imo ut ſine baculorum ope erectus ſtare poſſit, & per aliquot minuta ſitum hunc conſervare; ipſaque crura, innixus baculis, jam alterum poſt alterum in poſteriora flectat, elevetque. Spem certe, ſed lentam, promittit Machina.

21. *Zahnin*, Arthriticis doloribus integro biennio dire cruciata, catameniis interea bonis gaviſa, plurima remedia, ex arte indicata, nullo fere cum effectu, adhibuit, niſi quod crura paulo minus acerbe dolerent. Cum brachiorum dolore cœpit tandem eorundem perire motus. Experimentum nunc capiendum erat, num Arthritis vim electrinam commode ferret. Pauci modo ictus primis diebus adhibiti ſunt.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0231
DFG

sunt. Hos egregie tulit, tulitque eosdem postmodum sensim auctiores. Tertia septimana motui ita apta, doloribus ita exemta fuit, ut per quinos dies perfecte curatam se crederet: verum contrarium experta est, redeunte, partim saltem, antiquo malo: percepitque ad carpum utrumque tumorem, qui remittente dolore, abit; dolore repetente, redit. Octiduo vero post hæc cuncta mitiora. Et hoc quidem universo tempore minime neglecta sunt antarthritica auxilia. Bis jam habuit, ad machinam adhibita, suos menses; sed copiosiores nunquam, toto vitæ tempore, eosdem habuit, quam ad Machinam, simulque & ante menses, & post eosdem, fluorem album, quo tota vita libera fuit, experta est.

22. *Morauerin*, juvencula, muscas assiduo & stellas arte oculos obvoitan-

tantes, ipsosque oculos vellicatos ac dolentes, jam ultra anni spatium conqueritur. Usa dudum est spiritu frumenti cum sublimato : eo non juvante, millepedis. Rectius hinc dexter oculus habuit, siniſter minime : obserratque menstruorum tempore utrique oculo male esse. Cum remediis nervos roborantibus vim electream tentare animus fuit. Quo quidem tempore Catamenia sua, quæ pauca semper, at boni coloris habuerat, nunc habuit longe quam unquam copiosiora. An ergo Machina electrina iis adhibenda, quæ cum sufficiente quantitate sanguinis, & paucos habent, & dolorificos menses? Binis elapsis mensibus emendatio constantior dextri oculi observatur ; tribus vero elapsis, oculo dextro perfecte, siniſtro fere, sana, urbe discessit.

23. *Josephus Goffe* 60. annorum, *a puero* tremulus, quatuor abhinc annis magis, ab anno maxime; ut nihil manu efficere, imo nec cibos potusque ori possit admovere; vestiendus, alendus, ut infans; cætera semper sanus: ad Machinam 10. Julii accessit. Prima Aug. poculum prima vice solus ori admovere potuit. Toto Augusto & Septembri nihil lucratur. Finiente Septembri, & ineunte Octobri, spectabilior fit emendatio. Solus manducat & bibit, manus minime tremit, totumque brachium, olim extenuatius, jam æque torositate crescit, quam viribus. Ergo neque in sene desperatum est vitium, quod ipsi jam a teneris consueverat.

24. *Joanna Poldin* annos nata 36. Apoplexia tacta fuit anno 1757. mense Septembri, inscia peperit, inscia sui 12. diebus fuit. Ad se rediens, dextro lä-

latere, (paralysis ab apoplexia in dextro latere rarius) paralytica facta est; motu, sensuque, amissis. Et quamvis Medicus, assistentesque amici, totum ejus dextrum latus egregie calidum perciperent, ipsaque ægra hoc latus dextrum, sinistra manu tangens, bene calidum observaret, tamen assiduo in ternum ejusdem frigus est conquesta. Quinque menses abhinc elapsi sunt, cum melius ipsi cœpit esse; ita ut partibus sensus redierit, exceptis digitis auriculari & annulari manus dextræ. Pes contortus ex morbo mansit, & crus difficulter movetur. Movet equidem brachium, manumque; at tenere nihil potest; quidquid enim manu arripitur, mox humi cadit. Linguæ & Loquelæ usus fere rediit omnis. Humeri motus est gravis & difficilis. Genu est præ debilitate articuli immobile. Ad manducandum & bibendum hucusque sola si-

ni-

nistra manu uti potest. In eodem dextro latere herniam inguinalem habebat, quam apto brachierio firmavimus. Vertigines quandoque habet. Cæterum sana est. Menses habet. 12. Aug. ad machinam adhibita est, & per sex continuas Hebdomadas non modo nihil lucrata est, sed doluit acrius. Emendatio posthac tam subita successit, ut 23. Septembris dextram egregie moveat, ut eadem sibi ingerat cibos; ut capitis integumenta utraque manu, æque expedite, imponat, constringat, alliget; ut quod manu arripueit, tenaciter contineat; ut genu deinque commode moveat. Supereſt modo in tota calente parte dexta molesti frigoris sensus; quam ob causam perget ad Machinam accedere. Huic etiam Catamenia tum diuturniora contingunt, tum profusiora, ex quo adhibita ad Machinam fuerit. Ergo in tribus

fæ-

fœminis hæc jam facta obſervatio, me impedivit ne Deauratoris uxorem, omnium peſſime affectam, ad Machinam ſuſciperem, quod tertio menſe gravida eſſet.

25. *Plumer*, tuſſi aſſidua, pondere in pectore perpetuo, dolore continuo, perenni ejectione glutinoſæ materiæ ab anni retro ſpatio, ingens in pectore impedimentum habere videtur. Forte ingens latet, multumque comprimens, vomica. Senſim ipſi periit artuum ſuperiorum motus, iſque inferiorum debilitatur. Narrat autem fere ſingulo menſe nares vehementer obſtrui, tumque purulentam, fœtidamque, materiem naribus exſtillare. Utitur quotidie granis XII. Balſami Copaybæ, cum pulvere Glycyrrhizæ in pilulas redactis; infuſoque largo Veronicæ, Hederæ tereſtris, Hyſſopi, cum Melle

& Lacte. Cum hæc ſpatio 16. dierum nihil juvarent, quinimo magis periret brachiorum motus, ad Electrinam machinam eum adhibui, ea nihilominus lege, ut remediis hic recenſitis uti pergeret. Obſervavit a primo tempore adhibitæ vis electrinæ tuſſim ſibi minui, materiam purulentam fœtentem, quæ olim id quovis menſe ſolebat, jam perpetuo naribus effluere, artuumque omnium motum, poſtquam per menſem Machinæ acceſſiſſet, jam expeditum eſſe; ut putet ſe machina electrea vix ultra indigere: dolorem vero Thoracis ſibi permanere. An pulmo, ſputa ultra non ejiciens, ſe naribus expurgaret? Oriundane hæc Paralyſis ab ejusmodi cauſa, quam ſupra *Cap.* 2. *de Col. pict.* expoſui? Experimentis diſcimus: cum ergo homo hic & a datis medicamentis, & ab adhibita vi electrea tam belle ſe habet, in utrisque acriter perſeveraret, ſuaſi. 26.

26. Vitia *opthalmica*, maxime *Amauroſin*, jam *Tom. I.* innui me virtute electrea emendare anniſum fuiſſe, ſed omnibus dolores obortos eſſe, hominesque non rediiſſe. Ut redirent non urſi, quod hunc laborem aliquoties inanem in aliis experirer. Minus urſi alios, quod legiſſem eundem in *Upſalienſi* Noſocomio inutilem inventum eſſe, licet binis ejusmodi cæcis vis electrina quovis modo & artificio eſſet adplicata. Attamen animum iterum addidit Obſervatio a Societate *Harlemenſi Tom. I. pag.* 358. nomine Eruditiſſimi Viri, Clariſſimi Profeſſoris *Allemand*, communicata, ad quem videlicet *Petropolitanus amicus* ſcripſiſſet, ſe puellam 20. annorum ope machinæ electrinæ ab hoc malo magnam partem liberaſſe. Novas igitur occaſiones nactus, tentamen repetii.

Vir robustissimus, sanissimus, mense Majo 1757. Pleuritide ruri afficitur, negligiturque. Suppuratione nata, Natura Metastasin ad crura molitur, moxque inde reversa, deponit materiem ad organa Auditus & Visus; ita ut Cophosis & Amaurosis gignerentur; pectore nunc interim liberrimo, sanissimo. Surditas emendabatur multum; Gutta vero serena utrumque oculum occupans, pertinaciter perseveravit. Trimestri spatio jam cæcus, consilium petiturus me accessit, rogatusque num in Nosocomio manere vellet, lubens annuit, variaque ex arte tentandi occasionem integro, quo hic fuit, anno, dedit. Corpus primo copioso lacte, aqua, melle, sale polychresto, ut optimis antipuicis, replevi, visurus num forte mobilis reddita, per bonas vitæ vires, mala morbi materies, aliam metastasin, aut etiam, quod melius, evacua-

cuationem, moliretur. Cum hoc minime succederet, Phlegmagoga pharmaca, mercurio animata dabantur, quibus curata fere surditas & vertigo, at vero gutta serena ne chilum quidem. Igitur dedi Mercurium sublimatum cum spiritu frumenti, quod continuare non potui, cum hic vir ex pauciſſimis illis unus esset, quibus Mercurius sic datus Ptyalismum crearet. Ptyalismum moderavi, non suppressi, nescius quid forte illa humorum fusio præstaret boni? At ruente demum violenter ad alvum Mercurio, ejus usui plane debui supersedere. Quatuor tamen mensibus eo fuerat usus, nisi quod aliquoties, ne salivatio copiosior fieret, eum omitteret. Memor felicis curæ ope millepedarum in inspissatione humorum in oculo aliquoties observatæ, dedi ipsi quotidie sex dragmas Millepedarum vini unc. VI. emulsarum, &

expreſſarum, idque per quatuor continuos menſes. Altero menſe, quo millepedis utebatur, ſua rediit pupillis amiſſa mobilitas, nulla cæterum in viſu emendatio. Cucurbitas ſiccas ad tempora frontemque fruſtra quoque quotidie adhibebantur. Quarto menſe uſus millepedarum, vis electrina ſimul quotide eſt adhibita. Quum vero cura hæc quadrimeſtris uſu caſſa deprehenderetur, denuo Mercurii ſublimati tentamen ipſe æger petivit. Jam illud ſuſtinuit egregie, ſine Ptyalismo aut Dyſenteria. Trimeſtri igitur ſpatio & Mercurium aſſumſit, & vim electrinam ſuſtinuit, & cucurbitas circum oculos adplicitas habuit, ſine ullo levamine: unde medicinæ pertæſus, ad uxorem liberosque, alias ſaniſſimus, rediit. Duo adhuc ad Machinam veniunt, malo ſimili affecti, quorum unus jam 3. menſibus adeſt, altera 4. menſibus. Si pergere

gere amant, metuo ne priores observationes tandem confirment. Cophosis, de qua Tom. I. non emendata est spatio 5. mensium, nec ultra experiri juvenis voluit.

Longus fui in recensendis virium electrearum effectibus, nec tamen, quos habui, recensui omnes; quos enarravi, sufficere hoc tertio tomo arbitratus, ut haud immerito videar vires electreas in Tomis laudasse prioribus. Quæ enim *part.* 1. & 2. in genere recensui, nunc in hoc 3. *Tomo* longa exemplorum serie do demonstrata. Vix crediderim alibi tam luculenta, tamque numerosa, tam in paucis modo fallentia, observari exempla: sed simul censeo, curam ejusmodi rarius a tanto hominum numero, tanto cum constantia, prolongari. Si mei ægri patientiam habeant sustinendi, ego ha-

beo adplicandi, utque perseverent, adhortandi. Nisi utrinque ita actum fuisset, multos egregios effectus nec nos mirabundi vidissemus, nec calamitosum hoc hominum genus gavisum fuisset. Præterquam quod & in his, & in cæteris omnibus, maximopere juvet laborum tolerantia, ut demum arctiores cognoscamus, quos inter coarctemur, medendi limites. Porro prodest horum utrumque. Vires, si DEUS, vitamque si servet incolumem, animus est sequenti academico anno acriter similia prosequi, novisque augere tentatis. Nonne improbus labor ignota patefacit, falso credita dispellit, manifestat abscondita, incerta firmat, revelat arcana? Dii omnia laboribus vendere dicebantur Antiquis, & merito; quum idem experiamur, Solus perpetua & amabili veneratione nobis ADORANDUS NATURÆ AUTOR, illu-

illuminans omnem hominem, venientem in hunc mundum, non solet Desidibus Naturæ arcana pandere: laborem imperat, laborem coronat. *Quid hic statis tota die otiosi? Ite & vos in vineam meam, & quod justum fuerit, dabo vobis. Matth.* 20.

Omissa ad pag. 73. *Lin.* 15.

Anno 1751. edita est *Parisiis* Dissertatio Clarissimorum Virorum *Joannis Astruc.*, & P. L. M. *Maloet, De Vena secanda in Colica Pictonum*: Cui immediate aut præcessit, aut successit, Thesis Clar. *Du Bois, De Vena in hoc morbo non secanda.* Typis recusa 1756. Cum Priores hi Viri clarissimi in hoc morbo V. S. Emollientia interna, externaque, cum opiatis, commendent, clare patet Methodum Cl. *Du Bois* ipsis *Parisiis* nec universalem, nec, quæ prosit, unicam haberi.

Anno 1752. lucem vidit Disputatio eruditi *Ilsemann de Colica saturnina Metallurgorum*; quam magnus *Haller* merito eximiam vocat, & per experientiam natam. Emollientia interna, & externa, potissimam curæ partem absolvunt in hac Thesi. Vid. *Haller Disp. Med. pract. Tom.* 3.

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0246
DFG

LBMV Schwerin
000 193 844
33

Landesbibliothek
Mecklenburg-Vorpommern
Günther Uecker

http://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn1776343905/phys_0247

DFG

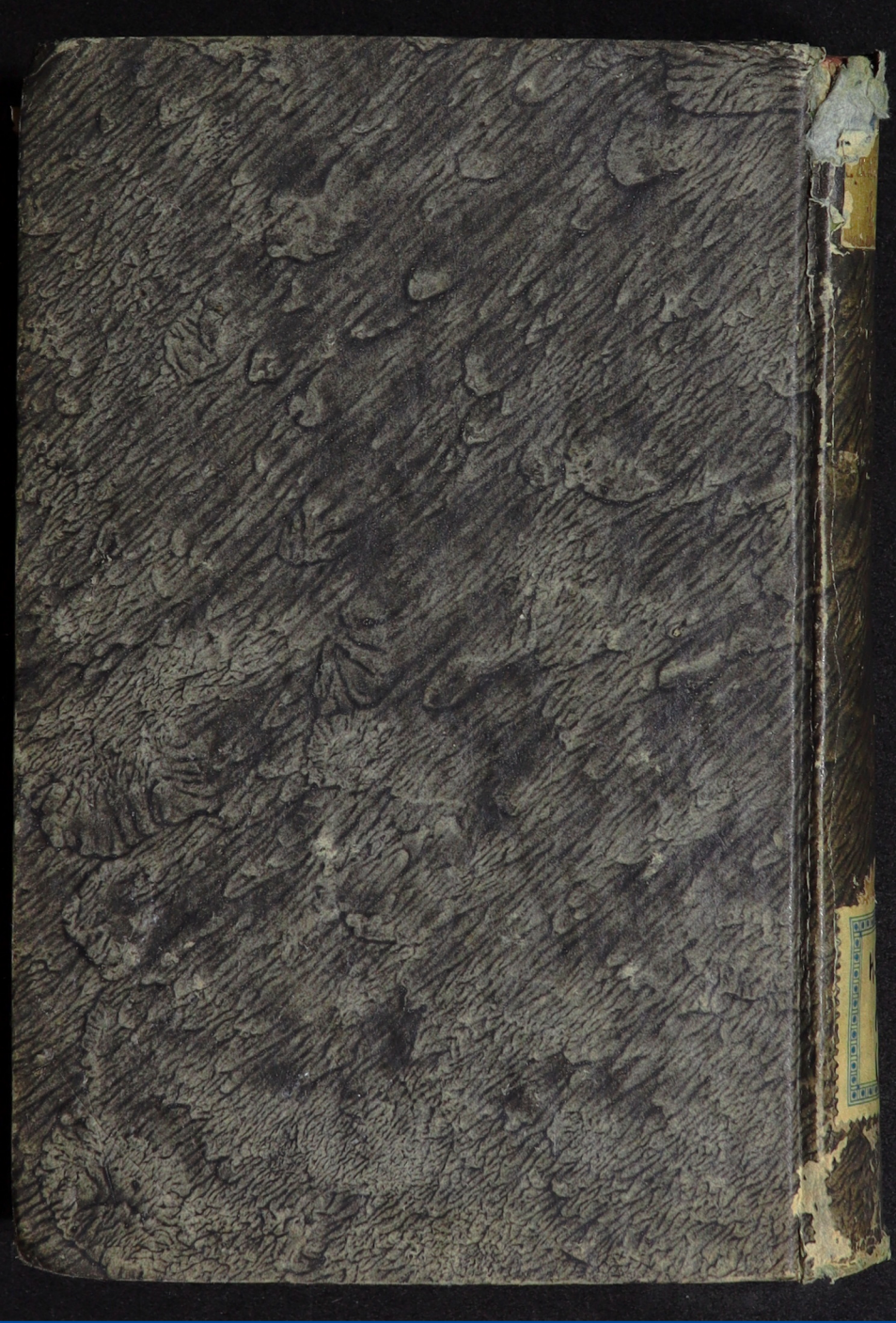

Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0248
DFG

. vitæ annum
annum habi-
artubus pau-
s genibusque
: brachia &
perpetuo ſu-
& quod ſibi
iners veluti
abdomine ad
nonnunquam
perpetuoque
r & lamenta-
externo ſenſu
ullum viſcus
ur. Tandem
uum pedum-
vires omnes
m colore re-
inis fricti oni-
ſolventia &
autem deinde
em Muſculo-
rum

the scale towards document
Image Engineering Scan Reference Chart TE263 Serial No.
Patch Reference numbers on UTT
C1 B1 A1 C2 B2 A2 B5 A5 20 18 17 16 11
10 09 03 02 01 C7 B7 A7 C8 B8 A8 C9 B9
4.5 5.0 5.6 6.3
Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1776343905/phys_0249
DFG